

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

Humanitarinių ir ugdymo mokslų fakultetas

Pedagogikos katedra

Edita Banienė

**KNYGŲ SKAITYMAS KAIP HIPERAKTYVIŲ MOKINIŲ
MOKYMOSI MOTYVACIJOS SKATINIMO VEIKSNYS**

Socialinės pedagogikos studijų programos

magistro baigiamasis darbas

Klaipėda, 2016

TURINYS

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	3
IVADAS	4
I. KNYGŲ SKAITYMO VAIDMENS SKATINANT HIPERAKTYVIŲ MOKINIŲ MOKYMOSI MOTYVACIJĄ TEORINIAI PAGRINDAI	8
1.1. Mokinių hiperaktyvumo raiška	8
1.2. Hiperaktyvių mokinių mokymo(si) sunkumai mokykloje	10
1.3. Pagalbos hiperaktyviems mokiniams galimybės įveikiant mokymosi sunkumus	14
1.4. Hiperaktyvių mokinių mokymo(si) motyvacijos skatinimas	18
1.5. Knygų skaitymo esmė ir jos ugdomosios funkcijos	23
1.6. Knygų skaitymas kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo būdas	29
II. KNYGŲ SKAITYMO KAIP HIPERAKTYVIŲ MOKINIŲ MOKYMOSI MOTYVACIJOS SKATINIMO VEIKSNIO EMPIRINIS TYRIMAS	32
2.1. Tyrimo metodika ir tyrimo organizavimas	32
2. 2. Tyrimo rezultatų analizė	39
2.2.1. Pradinių klasių mokytojų požiūris į knygų skaitymą kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnį	39
2.2.2. Hiperaktyvių vaikų tėvų požiūris į knygų skaitymą kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnį	53
DISKUSIJA	65
IŠVADOS	68
REKOMENDACIJOS	70
LITERATŪRA	71
SANTRAUKA	75
SUMMARY	77
PRIEDAI	79

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Hiperaktyvaus elgesio korekcijos etapai	17
2 pav. Tyrimo organizavimo procesas	32
3 pav. Tyrimo etika tiriamųjų atžvilgiu	38
4 pav. Hiperaktyvių mokinių apibūdinimas	39
5pav. Sunkumai, kuriuos patiria pradinių klasių mokytojai skatindami skaityti, mokytis hiperaktyvius mokinius	43
6 pav. Hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimas knygų pagalba	44
7 pav. Knygų skaitymas gerina hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją	46
8 pav. Skaitymo sunkumai su kuriais susiduria hiperaktyvus mokinyss mokykloje	54
9 pav. Tėvų skatinimai vaikus skaityti knygas	57
10 pav. Tėvų ir vaikų perskaitytų knygų aptarimas	58
11 pav. Knygų skaitymo nauda stiprinant hiperaktyvių vaikų mokymosi motyvaciją	60
12 pav. Hiperaktyvių mokinių tėvų bendradarbiavimas su mokytojais skatinant vaikus skaityti	61

IVADAS

Temos aktualumas. Naujojoje „Valstybinėje švietimo 2013 – 2022 metų strategijoje“ teigiama, kad „dalis tėvų ir mokinių nepatenkinti mokykloje vyraujančiu ugdymo stiliumi ir pageidauja švietimo sistemoje daugiau alternatyvų, nukreiptų į individualių gebėjimų ugdymą ir asmenybės tobulinimą. Tai ypač aktualu socialinės atskirties rizikos grupėms, specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams, kurie sunkiai integruojasi į bendrą besimokančių srautą ir lieka anapus daugelio visuomeninių procesų“ (Valstybės švietimo 2013 – 2022 metų strategija, 2013, p. 6). Didėjantys gyvenimo tempai yra susiję su žmonių mobilumo padidėjimu, informacinių technologijų taikymu įvairiose srityse, todėl kinta socialinė aplinka. Mokykloje mokytojai susiduria su sudėtingesnio elgesio mokiniais, to pasekoje kinta mokomojo proceso ir auklėjimo būdai. Pirmieji elgsenos, dėmesio ir aktyvumo ypatumai pasireiškia pradinėse klasėse. Dėmesio stoka, menka savireguliacija pamokų metu trukdo pačiam mokiniui įsisavinti pamokos turinį, neretai trikdo pačios klasės darbą, nes mokytojas atitrūksta nuo suplanuotos turinio veiklos, skirdamas laiką hiperaktyvaus mokinio drausminimui.

Jau prieš keletą dešimtmečių Vakarų šalių pedagogai, psichologai, sveikatos priežiūros specialistai prabilo apie savitą sindromą, pasireiškiantį dėmesio sutrikimu ir neproduktyvaus hiperaktyvumo deriniu. Judrumas, peržengiantis normos ribas, vadinamas hiperaktyvumas, arba aktyvumo ir dėmesio sutrikimu, ir priskiriamas vaikų elgesio bei emocijų sutrikimu. V. Piščalkienė (2005) nurodo, kad „remiantis atliktų tyrimų duomenimis, pasaulyje apie 3–7% vaikų turi aktyvumo ir dėmesio sutrikimų. Pavyzdžiui, JAV aktyvumo ir dėmesio sutrikimų nustatoma 5–8% , Vokietijoje – 8–18%, Indijoje – 15–29%, Lietuvoje – 5%“ (Ivanauskienė; Motužytė, 2007, p. 109).

Pasirinktoji tyrimo tema aktuali, nes hiperaktyvumu pasižymintiems mokiniams kyla bendravimo ir auklėjimo problemų, silpna mokymosi motyvacija. Mokiniais, turintiems savireguliacijos sunkumų, pradinėse klasėse būdingos klaidos dėl neteisingai suvoktos informacijos, nurašymo klaidos, neatidumo, išsiblaškymo, atitrūkimo klaidos. Pradinėse klasėse rašymo procese aktyviai dalyvauja klausos, regos, motorikos analizatoriai. Mokinių rašomosios kalbos tyrimai rodo, kad žymi dalis rašymo sutrikimų siejasi su kalbos trūkumais, yra jų nulemti ir kaip viena iš minimalios smegenų disfunkcijos pasekmių trukdo mokytis. Dėl to nukenčia visos kalbos sistemos įsisavinimas, todėl pilnavertis rašymo išmokimas dėl šių funkcijų neišlavėjimo taip pat neįmanomas. Dėl nepakankamo suvokimo klausa, mokiniai nesugeba tiksliai skirti panašių akustinių fonemų. Sutrikus diferencijuotam kalbos garsų suvokimui, nesiseka mokytis rašyti, nes rašant reikia tiksliai išanalizuoti garsinę žodžio sudėtį. Tokiu atveju rašte atsiranda pastovios raidžių praleidinėjimo, sukeitimo vietomis, prirašymo, perstatymo klaidos (Garšvienė, 1993). Mokymasis

skaityti ir rašyti pertvarko vaiko suvokimą ir mąstymą. Vaiko suvokimas iš trumpalaikio stebėjimo pereina į atrenkamąjį stebėjimą, kuris įmanomas sukoncentravus dėmesį.

Hiperaktyvių mokinių silpna mokymosi motyvacija, ieškoma pagalbos būdų, viena iš jų – knygų skaitymo skatinimas. Dabartiniai pokyčiai – spartėjantis gyvenimo tempas, tobulėjančios technologijos – verčia kalbėti apie skaitymo problemas. Su knyga konkuruoja televizija, kompiuteriai, mobilieji telefonai. Todėl šiomis dienomis itin svarbu, kad knygų skaitymas teiktų žmogui džiaugsmą. Juo labiau, kad šiandieninėje visuomenėje be tam tikro literatūrinio išprusimo neįsivaizduojamas visavertis žmogaus gyvenimas ir dalyvavimas visuomeninėje veikloje. Knygos vaidmuo žmogaus gyvenime neįkainojamas. Knyga ir skaitymas padeda skaitančiajam gauti įvairios informacijos, pažinti įvykius, reiškinius, žmogų, palaikyti dvasinį ryšį su viena ar kita kultūra ir jos atstovais (Tijūnėlienė, 2006, p. 19). Knygos vaidmuo žmogui gerai žinomas. Tuo įsitikinta bėgant šimtmečiams. Pagaliau skaitymas – prigimtinis žmogaus poreikis. Tai – pažinimo poreikis. Todėl skaitymas, kaip ugdymosi veiksnys, buvo, yra ir bus tyrinėjamas objektas (Tijūnėlienė, 2006, p. 15).

Vaikų hiperaktyvumas jau kelis dešimtmečius aktualizuojamas Lietuvos švietimo sistemoje, šią temą tyrinėjo Lietuvos mokslininkai: A. Ališauskas, L. Šimkienė (2013) – mokytojų patirtys, ugdant mokinius, turinčius elgesio ir emocijų problemų; R. Gelžinienė (2011) – elgesio ir emocijų sutrikimų turinčio mokinio įgalinimas skatinant dalyvavimą ugdymo procese; V. Justickis, J. Gervytė (2011) – aiškinosi vaiko elgesio sutrikimus ir pagalbos tėvams poreikį, esant psichologinėms vaiko elgesio problemoms šeimoje; L. Beišiežė (2008) – vaikų hiperaktyvumas: tėvų patirtis ir pagalba; V. Ivanauskienė, I. Motužytė (2007) – veiksniai, lemiantys hiperaktyvaus vaiko šeimos socialinę atskirtį; L. Rupšienė (2000) – tyrė, nenorą mokytis – socialinę pedagoginį reiškinį.

Skaitymo naudą ir ugdomąją reikšmę akcentavo O. Tijūnėlienė (2006); A. Šventickas, A. Šventickienė (2006) – vyresniųjų paauglių grožinės literatūros skaitymo nuostatas dabarties sąlygomis; V. Indrašienė, E. Kapociūtė (2008) tyrė skaitymo strategijų taikymo galimybes socialinio pedagogo darbe, sprendžiant paauglių socialines ir pedagogines problemas; S. Petružienė, R. Gabalytė (2011) tyrė vaikų skaitymo skatinimą: viešųjų bibliotekų veiklos aspektus.

Tačiau hiperaktyvių mokinių knygų skaitymo poreikiai, ypač skaitymo vaidmuo mokymosi motyvacijai, Lietuvoje nebuvo tirti. Todėl **tyrimo problema**, kuri formuluojama klausimu: **Kaip knygų skaitymas galėtų pastiprinti hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją?**

Tyrimo objektas – knygų skaitymas kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnys.

Tyrimo tikslas – ištirti ir atskleisti knygų skaitymo, kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnio galimybes.

Darbo uždaviniai:

1. Atskleisti knygų skaitymo kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnio teorinius pagrindus.
2. Išryškinti ugdomąją knygos vaidmenį hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos stiprinimui.
3. Atskleisti pradinių klasių mokytojų ir hiperaktyvių mokinių tėvų požiūrį į knygų skaitymą kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnį.
4. Pateikti rekomendacijas kaip skatinti hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją skaitant knygas.

Darbo metodai:

Teoriniai: mokslinės literatūros analizė, aiškinimas, apibendrinimas, abstrahavimas.

Empiriniai: kokybinis tyrimas, individualūs interviu, turinio (content) analizė.

Tyrimo teorinės ir metodologinės nuostatos. Darbas grindžiamas šiomis teorinėmis ir metodologinėmis nuostatomis:

Egzistencializmo pedagogikos nuostata. Egzistencializmo pedagogika remiasi egzistencializmo filosofijos idėja, kad realybė yra žmogaus subjektyvusis pasaulis. Dabarties pedagogikos kryptis, grindžiama egzistencijos filosofija. Jos pradininkas – danų rašytojas, filosofas ir teologas S. Kierkegoras (Siorenas Kierkegaard; 1813 – 1855), o kūrėjai – XX a. filosofai M. Heideggeris (Martinas Heidegger; 1889-1976), K. Jaspersas (Karlus Jaspers; 1883-1969), Ž. P. Sartras (Žanas Polis Sartre; 1905- 1980). Šiai kryptčiai atstovauja O. Bolnovas (Otas Frydrichas; 1903– 1991) ir kiti pedagogai (Jovaiša, 2007, p. 66).

B. Bitinas akcentuoja, kad egzistencializmo koncepcijos atstovų manymu, „lavinimo turinio pagrindą turi sudaryti humanitariniai mokomieji dalykai, nes jie atskleidžia žmogaus egzistencijos fenomeną. Humanitariniu lavinimu siekiama padėti ugdytiniui suprasti žmogų ir visas jo apraiškas – jo didingumą ir menkumą, jo žemišką ir dvasinę prigimtį, jo gyvenimo prasmę ir neviltį“ (Bitinas, 2000, p. 163).

Egzistencializmo pedagogikos nuostata darbe naudinga, nes akcentuoja, kad humanitarinis lavinimas yra pagrindinis, tai siejasi su knygų skaitymu. Ugdymo tikslu laikomas savęs pažinimas, asmenybės laisvės ugdymas.

Humanistinės pedagogikos nuostata. B. Bitinas teigia, kad šios pedagoginės krypties ištakos – ne filosofijos, o psichologijos koncepcija, nagrinėjanti asmenybę kaip holistinį fenomeną jos saviraidos procese. Humanistinės psichologijos pradininkai A. Maslou (Abrahamas Haroldas Maslow; 1908-1970) ir K. Rodžersas (Karlus Rensonas Rogers; 1902-1987) teigė, kad

svarbiausias asmenybės bruožas – jos veržimasis į ateitį, siekis laisvai realizuoti savo galias. Šia idėja pagrįstu ugdymu siekiama padėti ugdytiniams suvokti savo poreikius ir taip skatinti jų asmenybės tapsmą ir sklaidą. „Humanistinės pedagogikos atstovai siūlo tokius pedagoginės sąveikos principus: 1) siekti nuoširdaus bendravimo su ugdytiniu, jį nuolat teigiamai vertinti, skatinti intelektualio, emocinio bei valios potencialo plėtrą; 2) padėti ugdytiniui suvokti save, savo problemas, saviraidos tikslus ir transformuoti juos į veiklos motyvus; 3) bendradarbiauti su ugdytiniais planuojant ugdymo veiklą, kad jie pajautų atsakomybę už šią veiklą ir jos rezultatus; 4) optimizuoti ugdymo procesą, grindžiamą ugdytinių poreikiais“ (Bitinas, 2000, p. 168).

Humanistinės pedagogikos nuostata, darbe naudinga tuom, kad rašoma apie hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją, kurių ugdymui labai tiktų pedagoginės sąveikos principai: nuoširdus bendravimas su ugdytiniu; padėti hiperaktyviam mokiniui suvokti save, savo problemas, saviraidos tikslus ir transformuoti juos į veiklos motyvus.

Darbo struktūra ir apimtis: Šį magistro darbą sudaro: santrauka lietuvių kalba, santrauka anglų kalba, įvadas, 2 skyriai, pirmajame pateikiama teorinė nagrinėjamos temos analizė, antrajame – tyrimo metodologija ir tyrimo rezultatai. Pateikiama: diskusija, išvados, rekomendacijos, naudotos literatūros sąrašas (65 šaltiniai), 6 priedai. Darbe yra 12 paveikslų. Prieduose pateikta kokybinio tyrimo klausimai, tyrimo dalyvių sutikimai, tyrimo klausimų išskirtų kategorijų ir subkategorijų lentelės. Darbo apimtis be literatūros sąrašo, santraukos ir priedų – 70 puslapių.

I. KNYGŲ SKAITYMO VAIDMUO SKATINANT HIPERAKTYVIŲ MOKINIŲ MOKYMOSI MOTYVACIJĄ TEORINIAI PAGRINDAI

1. 1. Mokinių hiperaktyvumo raiška

Hiperaktyvumas – padidėjęs vaikų sensorinis ir motorinis aktyvumas dėl kurių nors vystimosi ar laikinų sutrikimų. Jis pasireiškia nepastoviu dėmesiu, blogu mokymusi, paviršutinišku mąstymu, neramumu, nenustygiu vietoje. Priežastys gali būti psichozės, netinkamas maistas, emocinis jaudrumas ir kt. Išaiškinus priežastis, aktyvumą galima sureguliuoti (Jovaiša, 2007, p. 86).

Psichologijos žodyne (1993) hiperaktyvumas apibūdinamas kaip emociškai sutrikusių, protiškai atsilikusių arba turinčių centrinės nervų sistemos pažeidimų vaikų padidėjęs judrumas, neramumas. Daugelis mokslininkų mano, kad „hiperaktyvumą reikėtų aiškinti kaip centrinės nervų sistemos ligą, kuri dažnai atsiranda natūralaus gimdymo metu (kai pažeidžiamos smegenys)“ (Ambrukaitis, 1996, 42 p.). Aktyvumo ir dėmesio sutrikimas (angl. attentiondeficit/hyperactivity disorder, ADHD) yra vienas dažniausių raidos sutrikimų, pasireiškiantis amžiaus neatitinkančiais nedėmesingumo, aktyvumo bei impulsyvumo simptomais. Ligą sukelti gali patirtos traumos vaikystėje. R. Jusienės, S. Raižienės (2006) nuomone, hiperaktyvumui būdingi šie ypatumai: aktyvumo padidėjimas ir dėmesio trūkumas, nekoncentravimasis.

Remiantis tyrimais, tvirtinama, kad 5 – 8 proc. jaunesnio mokyklinio amžiaus berniukų ir 1 proc. mergaičių pasižymi hiperaktyvumu, tai rodo, kad berniukams hiperaktyvumas reiškiasi dažniau nei mergaitėms. Stebint elgesį mokykloje, pamokose jie dažniausiai triukšmingi, energingi, neatidūs. Per pertraukas neatsargiai laksto, mušasi, patenka į rizikingas situacijas bei patys nukenčia. Jie „bendrauja intensyviai, kalba pereina į besaikį plepėjimą. Bendraudami su vyresniais nejaučia atstumo“ (Rupšienė, 2000, p. 63).

Psichiatrės T. Ramanauskienės (2009) pastebėjimais, hiperaktyvumo (veiklos ir dėmesio, hiperkinezinis) sutrikimas yra lėtinis, prasidedantis vaikystėje ir galintis tęstis suaugusiame gyvenime. Tai sutrikimas, kuris neigiamai paveikia vaiko gyvenimą, jo veiklas namuose, mokykloje ir bendruomenėje. Tokie vaikai išsiskiria išsiblaškymu, impulsyvumu, įkyrumu. Vėliau dažnai jaučiasi nelaimingi, žema jų savivertė (Ramanauskienė, 2009, p. 2).

Hiperaktyvumas pasireiškia vaiko impulsyvumu. Impulsyvūs vaikai trikdo, erzina aplinkinius, sukelia jų pyktį. Tačiau įprasti elgesio kontrolės būdai neduoda rezultatų. Impulsyvumas apima keletą dalykų – nepakankamą vidinių impulsų kontrolę bei slopinimą, tiesioginį reagavimą į aplinkos stimulus nepasvarsčius galimų alternatyvų. V. J. Douglas ir K. G. Peters (2006) nurodo, kad be šių elgesio bruožų, impulsyviems vaikams būdingi reflektyvumo, veiklos organizavimo trūkumai bei nepakankamos galimybės išlaikyti kryptingą elgesį. R. Bunevičius ir A. Dembinskas (1997) nurodo, kad tai ne vien tuo momentu nepageidaujamas elgesys, bet visa reiškinių grandinė:

- „1. Nustatytų reikalavimų nepaisymas.
2. Nepriimtini, dažnai stiprėjantys veiksmai esant griežtesniems situaciniams reikalavimams.
3. Veiklos intensyvumo svyravimas.
4. Veiklos trukmės svyravimas.
5. Kalbėjimas tikslingos veiklos metu ar veiksmai, būdingi tik laisvalaikio užsiėmimams.
6. Tikslingos veiklos atidėliojimas“ (Bunevičius, Dembinskas, 1997, p. 51).

J. M. Kauffman (2003) nuomone, impulsyvumas siejamas su vaikų agresyvumu, nepakankama dorovine raida, agresyvaus ir hiperaktyvaus elgesiu, nedėmesingumu. Autorius pateikia hiperaktyvaus vaiko apibūdinimą: dažnas savęs stimuliuojamasis elgesys (siūbavimas, bėgiojimas ir kt.), greitas susijaudinimas ir kontrolės praradimas, ilgesnį laiką pasireiškiantis agresyvumas, ar uždarumas, netinkamos emocijos, staigūs ir veiklos ar reagavimo pokyčiai, sunkumai atliekant veiklą, nustatytų taisyklių nesilaikymas.

T. Ramanauskienės teigimu, dažniausiai įvardijamos hiperaktyvumo priežastys:

1. Ankstyvoje vaikystėje atsiradę smegenų funkcijos sutrikimai dėl nėštumo ar gimdymo patologijos (išankstinis gimdymas, nepakankama ar neteisinga motinos mityba, medikamentų, alkoholio, narkotikų vartojimas, rūkymas, sunkus gimdymas).
2. Genetinis faktorius (dažnai hiperaktyvių vaikų tėvai turėjo šį sutrikimą).
3. Blogi santykiai šeimoje, konfliktai.
4. Neteisingas auklėjimas šeimoje.
5. Mitybos ypatumai (per didelis maisto priedų, dažų, konservantų, saldiklių kiekis maisto produktuose) (Ramanauskienė, 2009, p.3).

L. Beišienė teigia, jog „moksliniais tyrimais nustatyta, kad aktyvumo ir dėmesio sutrikimas paliečia įvairias mokymosi bei socialinės veiklos sritis. Nemažai rūpesčių kelia tai, kad vaikai dažnai patiria nesėkmes mokykloje, blogėja savęs vertinimas, formuojasi destruktivūs santykiai su pedagogais, tėvais, kitais artimais žmonėmis. Tai gali skatinti netinkamą elgesį ir patologinį elgesio formavimąsi. Kadangi šis sutrikimas gali progresuoti ir tęstis vėlesniame amžiuje, sukeldamas psichologines, socialines, sveikatos problemas, labai svarbu kuo anksčiau įvertinti šį sutrikimą ir kuo anksčiau suteikti pedagoginę, psichologinę pagalbą. Bendraujant su hiperaktyviais vaikais svarbu žinoti aktyvumo ir dėmesio sutrikimo požymius ne tik sveikatos, bet ir socialinių problemų kontekste“ (Beišiežė, 2008, 131 p.).

A. Ališauskas ir G. Šimkienė pažymi, kad naujoje negalių, sutrikimų ir sunkumų klasifikacijoje elgesio ar emocijų sutrikimai apibūdinami kaip „heterogeniška grupė sutrikimų, pasireiškiančių elgesio ar emocijinėmis reakcijomis, ryškiai besiskiriančiomis nuo įprastų amžiaus, kultūros ir etinių normų, bei išreikštų nedėmesingumu, impulsyvumu ar prasta elgesio reguliacija. Jiems būdinga, kad tai nėra tik laikina, tikėtina reakcija į stresą keliančius aplinkos įvykius; nuolat

pasireiškia ne mažiau kaip dviejuose skirtingose srityse; nepasiduoda intervencijoms, taikomoms bendrojo ugdymo aplinkoje. Aktyvumo ar dėmesio sutrikimai pasireiškia amžiaus neatitinkančiais dėmesingumo (nesugebėjimas pakankamai ilgai išlaikyti dėmesį, baigti pradėtą darbą), padidėjusio aktyvumo arba hiperaktyvumo (bėgiojimas, judėjimas, triukšmavimas, kai reikia sėdėti ramiai, įkyrus elgesys) ir impulsyvumo (nesugebėjimas sulaukti savo eilės, atidėti noro išpildymo) požymiais. Šie požymiai ryškėja jau ikimokykliniame amžiuje. Sutrikimas pastebimas bent dviejose aplinkose (pavyzdžiui, namuose ir mokykloje) ir turi įtakos atitinkamam raidos etapui būdingam funkcionavimui socialinėje srityje, mokykloje, namie ar kitoje aplinkoje. Elgesio sutrikimai pasireiškia pasikartojančiu ir nuolatinio kitų teises pažeidžiančiu, agresyviu ir provokuojamu įžūliu elgesiu. Elgesio sutrikimai nustatomi, kai tokio elgesio trukmė didesnė nei 6 mėnesiai, taip pat būtina atsižvelgti į vaiko amžiaus tarpsnims būdingus elgesio ypatumus. Pavieniai asocialūs, nusikalstami poelgiai ar nėra pagrindas šiai diagnozei. Turintiems šių sutrikimų būdingas pyktis, dirglumas, irzlumas, šiurkštumas, nemandagumas, autoritetų neigimas, maža tolerancija frustracijai, pykčio priepuoliai, atsakomybės stoka, nesugebėjimas užsibrėžti ir siekti tikslo, užuojautos, gėdos, įžvalgų stoka. Elgesio sutrikimai gali prasidėti vaikystėje arba paauglystėje“ (Ališauskas; Šimkienė, 2013, p. 51).

Apibendrinant vaikų hiperaktyvumas reiškiasi dėmesio stoka, dideliu aktyvumu ir impulsyvumu. Hiperaktyviems mokiniams būdingi bruožai: neklusnumas, nedėmesingumas, sunkiai susikaupiantys veiklai, kuri reikalauja daugiau laiko. Hiperaktyvumas labiau pasireiškia berniukams nei mergaitėms. Hiperaktyvūs vaikai pradinėse klasėse susiduria su mokymosi sunkumais, dažnai turi socializacijos problemų, nes sunkumų kyla bendraujant su bendraamžiais, impulsyvumas gali peraugti į agresyvumą.

1. 2. Hiperaktyvių mokinių mokymo(si) sunkumai mokykloje

Ypač sudėtinga hiperaktyviems moksleiviams mokykloje. Kaip rodo (Rupšienė, 1999 c) tyrimai, būdami labai impulsyvūs, itin aktyvūs ir judrūs, jie negali ilgai išlaikyti dėmesio ties mokymosi veikla, be to, negali kontroliuoti savo fizinio judrumo ir ramiai susikaupę sėdėti suole kelias pamokas po 45 minutes. Kiekvienoje klasėje yra vienas ar keli tokie moksleiviai. Ilgą laiką į hiperaktyvių vaikų „išdaigas“ mokytojai žiūrėdavo kaip į savotišką „iškrypimą“, kuris neleistas mokykloje, ir įvairiais būdais kovojo su juo, tuo gerokai apsunkindami šių vaikų padėtį. Ypač sunkiais atvejais tokių vaikų buvo stengiamasi „atsikratyti“ (palikti antriems metams, perkelti į kitą mokyklą ir pan.). L. Rupšienė teigia, „todėl „kova“ su tokiu vaiku mokykloje humanistiniu požiūriu nepateisinama, kaip ir bet kuri kova su ligoniu. Psichologai ir medikai ieško šios savotiškos ligos

gydymo būdų, o pedagogams reikia spręsti problemą, kaip mokyti šiuos vaikus kartu su kitais, „nekovojanč“ su jų specifine elgsena, bet nukreipiant ją tinkamą kryptimi“ (Rupšienė, 2000, p. 63).

Hiperaktyvūs vaikai paprastai turi nemažai mokymosi sunkumų. A. Ališausko ir G. Šimkienės (2013) pastebėjimu, didžiausia mokytojo kompetencija ir įžvalgiausia mokyklos politika – atpažinti vaiko problemą ir tenkinti jo specialiuosius poreikius taip, kad vaikas nesijaustų kitoks, kad jam nesiformuotų menkavertiškumo jausmas. L. Jovaiša (2001, p. 71), kalbėdamas apie 7 – 10 vaiko gyvenimo metus, ypatingais laiko santykius su aplinka, kurie įgyja naują pobūdį: pirmokas į savo mokytoją žiūri kaip į vienintelį žmogų, pasižymintį išmintingumu ir teisingumu, niekas neprilygsta mokytojo autoritetui. Autorius pažymi, kad keičiasi pradinuko santykiai su savo draugais, tėvais. Būtent šiuo laikotarpiu hiperaktyviam vaikui paveikia santykius su bendraamžiais, mokytojais, tėvais. Mokslininkai A. Ališauskas (2013) ir L. Jovaiša (2007) savo darbuose akcentuoja egzistencializmo idėjas – vaikas yra unikalus, labai svarbu sudaryti galimybę rinktis. Prievartos negali būti, vaikas turi pats prisiimti atsakomybę už mokslus.

Hiperaktyvumu pasižymintiems mokiniams kyla mokymosi, bendravimo ir auklėjimo problemų. Mokiniam, turintiems savireguliacijos sunkumų, pradinėse klasėse būdingos klaidos dėl neteisingai suvoktos informacijos, nurašymo klaidos, neatidumo, išsiblaškymo, atitrūkimo klaidos. Pradinėse klasėse rašymo procese aktyviai dalyvauja klausos, regos, motorikos analizatoriai. Mokinių rašomosios kalbos tyrimai rodo, kad žymi dalis rašymo sutrikimų siejasi su kalbos trūkumais, yra jų nulemti ir kaip viena iš minimalios smegenų disfunkcijos pasekmių trukdo mokytis. Dėl to nukenčia visos kalbos sistemos įsisavinimas, todėl pilnavertis rašymo išmokimas dėl šių funkcijų neišlavėjimo taip pat neįmanomas. Dėl nepakankamo suvokimo klausa, mokiniai nesugeba tiksliai skirti panašių akustinių fonemų. Sutrikus diferencijuotam kalbos garsų suvokimui, nesiseka mokytis rašyti, nes rašant reikia tiksliai išanalizuoti garsinę žodžio sudėtį. Tokiu atveju rašte atsiranda pastovios raidžių praleidinėjimo, sukeitimo vietomis, prirašymo, perstatymo klaidos (Garšvienė, 1993). Mokymasis skaityti ir rašyti pertvarko vaiko suvokimą ir mąstymą. Vaiko suvokimas iš trumpalaikio stebėjimo pereina į atrenkamąjį stebėjimą, kuris įmanomas sukoncentravus dėmesį.

D. Leskauskas ir K. Kuzmickas (2004) teigia, kad hiperaktyvių vaikų akademiniai pasiekimai kur kas menkesni nei kitų vaikų. Jie kur kas mažiau susikaupia vykdydami tam tikrus nurodymus, atlikdami užduotis nei bendraamžiai. 90 proc. mokinių, turinčių aktyvumo ir dėmesio sutrikimą, mokosi neproduktyviai, dauguma turi rašymo, skaitymo, skaičiavimo sunkumų. Studijos rodo, jog hiperaktyvūs jaunuoliai daug rečiau įstoja į aukštąsias mokyklas, juos dažniau išbraukia iš studentų sąrašų (Beišiežė, 2008, p. 137).

Mokymosi sunkumai dėl dėmesio trūkumo, trumpo susikaupimo laiko ir menkų pastangų, kai užduotys nepavyksta, sukelia neigiamas emocijas mokiniui. Todėl svarbu, kad

pastangos būtų kaskart įvertintos. B. Banevičiūtė (2006) nurodo, kad bet kurioje veikloje vaikas turi tapti proceso centru, kaip jis priima, galvoja, perteikia. Svarbūs jo gebėjimai – visa tai taikyti socialiniame ir kultūriniame gyvenime. Tai svarbu ir impulsyvumu pasižymintiems mokiniams.

A. Ališauskas ir G. Šimkienė teigia, kad „emocijų sutrikimai pasireiškia nerimu dėl savo elgesio, mokslų, namų darbų, egzaminų, ateities ir kt. dalykų, įprastos veiklos vertinimu, nuolatine liūdna nuotaika, irzlumu, jautrumu, ankstesnio susidomėjimo praradimu bei nuovargiu ir įtampa. Šie sunkumai yra nuolatiniai ir žymūs, neatitinka raidos etapui būdingo elgesio ir trikdo asmens mokymosi veiklą, gebėjimus užmegzti ir palaikyti patenkinamus tarpusavio santykius su bendraamžiais bei suaugusiais“ (Ališauskas; Šimkienė, 2013, p. 52).

Kitos problemos – bendravimas ir elgsena su bendraamžiais. Hiperaktyvūs vaikai mėgsta būti dėmesio centre, jie dažnai lyderiauja, elgiasi neapgalvotai, pagauti impulso, neretai elgesys įgauna agresijos požymių. Agresyvumo demonstravimas kartais tapatinamas su agresyvių herojų elgesiu, tuo parodant pranašumą prieš konkurentus. Smurtinio turinio filmai dažnai veikia vaikų elgesį ir skatina mėgdžioti, šitaip identifikuojantis su veikėjais. Atsiranda agresyvios mintys, idėjos, tokie vaizdiniai dažnai provokuoja tikrovišką elgesį, taigi „agresyvios mintys gali būti faktiškosios agresijos įvadas“ (Suslavičius, 1995, p. 63). R. Žukauskienės (1997) nuomone, agresyvaus turinio filmus mėgstantys vaikai jau yra pažeisti aplinkos. Trūkstantį dėmesį vaikai kompensuojasi žiūrėdami televizorių vietoje artimųjų bendravimo. Informavimo priemonės taip pat daro įtaką agresyviam vaikų elgesiui. Skaitydamas knygą, vaikas pats fantazuoja, susikuria sau vaizdinius, o televizija pateikia jau sukurtus, kartais net labai įtaigius vaizdus. Ne tik kriminalinėse TV laidose, bet ir vaidybiniuose bei animaciniuose filmuose gausu smurto. Jei vaikas nuolatos žiūri filmus, kuriuose konfliktai sprendžiami jėga, laimi stipresnis, tai neabejotinai sudaro palankias sąlygas įgimtam agresyvumui vystytis. Kai juos žiūri paauglys ar suaugęs, jis bent suvokia, kad tai filmas. Pradinukas priima tai, ką mato kaip siektinas vertybes, normas ir orientacines taisykles visuomenėje. Formuojasi suvokimas, kad problemas natūralu spręsti fizine jėga. R. Žukauskienė (1997) siūlo dvi intervencijos programas agresyvių vaikų elgesiui keisti. 1. Neigiamo elgesio keitimas teigiamu elgesiu, nededant daug pastangų agresyviam elgesiui šalinti (nelieka poreikio elgtis agresyviai); 2. Paties vaiko elgesio keitimas, kada frustraciniai įvykiai negali sukelti tokio pat stiprumo ir intensyvumo agresyvios reakcijos.

A. Ališauskas ir G. Šimkienė pastebi, kad edukacinėje praktikoje žymiai dažniau susiduriama ne su elgesio ir emocijų sutrikimais, o su elgesio ir emocijų sunkumais, pasireiškiančiais netinkamu, nepriimtiniu elgesiu tam tikrose situacijose. R. Dreikursas (Dreikurs, 1982) aprašė netinkamo elgesio tikslus (dėmesio, jėgos, keršto siekimas ir atsitraukimas, bejėgiškumo demonstravimas). Šie tikslai susiję su vaiko netinkamu elgesiu siekiant užtikrinti sau „ypatingą“ padėtį. Tyrėjai (Gelžinienė, Ruškus, Balčiūnas, 2008) pastebi, kad „elgesio ir emocijų

sunkumų turintis mokinys ugdymosi procese susiduria su skirtingomis ir mažiau derančiomis tarpusavyje įvairių mokytojų veiklomis. Per vieną mokyklinę dieną mokinys, ypač dalykinėje sistemoje, gali patirti „platų diapazoną mokytojų veiklų bei sąveikų: nuo orientacijos į konstruktyvias sąveikas ir pozityvų elgesį iki socialinės atskirties konstravimo, stigmatizavimo ar net ekskliuzijos“ (Ališauskas, Šimkienė, 2013, p. 52). Pastebima, kad mokytojų „kolegialios veiklos stoka, kai kiekvienas dirba „savo kabinete“, numatydamas „savo“ veiklos strategijos ir elgesio valdymo, kontrolės ar įveikimo būdus, ne tik kad nepadedą mokiniui įveikti emocijų ar elgesio sunkumų, bet ir inicijuoja komunikacinę distanciją ar net konfliktinius santykius“ (Ališauskas, Šimkienė, 2013, p.52).

Spręsti vaikų agresyvumo problemas būtina visais lygmenimis. Pagrindinės formos dirbant su agresyvaus elgesio prevencija yra grupės normų ir taisyklių taikymas. Grupės normos apima įvairias sritis, tai liečia elgesį grupėje, ir tarpusavio santykius, ir užduočių atlikimą. Normų priėmimas padeda grupei sėkmingai dirbti, nubrėžia leistino elgesio toleravimą. Toks taisyklių priėmimas būtinas jau darželyje, o vėliau dar labiau įtvirtinamas pradinėse klasėse. Mokytojo užduotis – kartu su mokiniais suformuluoti taisykles ir vykdyti priimtų klasėje taisyklių laikymosi kontrolę. Mokslininkė R. Žukauskienė remiasi kognityvinę elgesio teoriją, kurioje pasisakoma už apgalvotą ir aktyvų mokinių įtraukimą į diskusiją apie elgesio gerinimą. Ši teorijų grupė apima pažinimo ir elgesio metodikas, kuriomis stengiamasi pakeisti būdą, kaip mokiniai mąsto, jaučiasi ir elgiasi.

Moksleivio mokymosi motyvacijos lygmuo priklauso nuo reikšmingų žmonių: tėvų, draugų, mokytojų ir kitų. Jie gali padėti teigiamai mokymo motyvacijai formuotis, bet gali ją ir slopinti. Nenoro mokytis ištakas pirmiausia lemia kai kurie individualūs moksleivio asmenybės ypatumai: hiperaktyvumas, žema savikontrolė, atitolimas nuo mokyklos, elgsenos problemos, neefektyvus mokymosi stilius, ankstesnio mokymosi problemos ir pan.

L. Rupšienė (2000) teigia, jog „hiperaktyviems vaikams reikia ypatingo dėmesio, individualaus priėjimo jų ugdymo procese. Gyvenimas rodo, jog hiperaktyvūs vaikai dažnai lieka nesuprasti, netgi pačioje artimiausioje aplinkoje į juos žiūrima kaip į piktybiškus nusikaltėlius. Tėvai diržu stengiasi „išmušti“ vaiko nepaklusnumą iš galvos, mokytojai paprastai siekia jais „atsikratyti“. Mokyklose šie vaikai yra nepageidaujami, jų atžvilgiu įsitvirtinusi kategoriškai negatyvi nuostata“ (Rupšienė, 2000, p. 63).

Apibendrinant pradinių klasių mokinių problemas, kylančias dėl vaikų hiperaktyvumo, pagrindinės išryškėja dėl mokymosi sunkumų, mokymosi medžiagos įsisavinimo, nurašymo klaidos, išsiblaškymo, atitrūkimo klaidos, silpnos mokymosi motyvacijos, elgsenos ir bendravimo su draugais ir mokytojais nesėkmės. Hiperaktyvumas gali tapti nenoro mokytis ir įvairių mokyklinių nesėkmių priežastimi, ypač jeigu moksleivių gebėjimai – menkesni.

1. 3. Pagalbos hiperaktyviems mokiniams galimybės įveikiant mokymosi sunkumus

A. Ališauskas ir G. Šimkienė (2013) teigia, kad labai svarbu nepraleisti to laiko, kai vaikas pirmąkart susiduria su sunkumais ir nesėkmėmis, kai jam ypač reikia mokytojo pagalbos ir supratimo. Dalis vaikų ypatingais tampa būtent besimokydami pradinėje mokykloje, nuolat susidurdami su neįveikiamomis kliūtimis. Tokių mokinių asmenybės raida sutrinka, sunkios šių reiškinių psichologinės ir socialinės pasekmės. Mokykloje hiperaktyviems mokiniams taikomas savimokos lavinimas apima įvairius veiksmus – pailginti latentinį reagavimo laiką bei sumažinti daromų klaidų skaičių. Mokykloje atliekant užduotį svarbu mokyti tam tikros tvarkos:

- išsiaiškinti užduotį;
- tinkamai pasirinkti veiklos strategiją;
- padėti apsvarstyti pasirinkimą;
- sudaryti veiksmų planą;
- padėti padaryti atitinkamas išvadas;
- įvertinti atliktą darbą (Ališauskas; Šimkienė, 2013, p. 52).

Svarbu palaikyti mokinį emociškai. Savimokos programa turi integruoti emocines ir pažinimo sritis, apimti savo išgyvenimų įsisąmoninimą. Esant sunkesniems impulsyvaus reagavimo atvejams, kai anksčiau minėti būdai nepakankamai veiksmingi ir kritinėse situacijose vaiko elgesys įgauna griaujamąjį pobūdį, galima pasitelkti “pertraukų” techniką. Jo esmė ta, kad vaikas kuriam laikui pašalinamas iš situacijos. Šie būdai veiksmingi ne tik savikontrolės stokojantiems, bet ir agresyviems vaikams (Rupšienė, 1999, p. 131).

Taikomas terapinis pokalbis remiasi jausmais ir elgesiu, harmonizuoja santykius su aplinkiniais. Svarbiausias paties vaiko vaidmuo vertinant savo elgesį. A. Ališauskas (2013) teigia, kad reikia atsisakyti įsigaliojusios nuostatos, kad mokytojas turi išmokyti visus to paties. Mokytojas gali išmokyti to ir tiek, kiek gali ir sugeba vaikas. Dabar atsižvelgiant į vaiko potencialą, jo sugebėjimus, mokymosi pasiekimų lygį, bendroji programa gali būti palengvinama ir individualiai pritaikoma (modifikuojama ar adaptuojama).

T.Ramanauskienė (2009) pažymi pagrindines korekcinės veiklos kryptis:

1. Vyraujantis teigiamas emocinis tonas santykiuose su vaiku (rekomenduojamas ir tėvams, ir mokytojams).
2. Apgalvota skatinimo ir bausmių sistema vaiko elgesiui klasėje ir namie reguliuoti (Ramanauskienė, 2009, p. 7).

A. Galkienė (2005) pažymi, kad individualizuotos ugdymo programos tikslas – numatyti kryptingą ugdymo ir ugdymosi veiklą, siekiant aukščiausios asmeninės kompetencijos. Kada pastebimi vaiko sunkumai mokantis, nors vaikas įdeda daug pastangų, būtina išsiaiškinti priežastis, ar tai nėra sutrikimo pasekmė. Išryškėjus vaiko elgesio ir mokymosi problemoms, pagalbos reiktų kreiptis į mokyklos specialiojo ugdymo komisijas, specialistus (specialųjį pedagogą,

logopedą, psichologą) arba pedagoginės psichologinės tarnybos specialistus. Atlikus vaiko pedagoginį – psichologinį vertinimą ir išsiaiškinus mokymosi sunkumų priežastis vaikui bus teikiama specialistų pagalba. Viena iš svarbiausių specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių ugdymo sričių yra bendrojo ugdymo programos modifikavimas, adaptavimas ar ugdymas pagal specialiąją programą.

O. Mockevičienė (2003) teigia, kad modifikuota programa – „specialiųjų poreikių asmeniui pritaikyta bendrojo ugdymo programa, leidžianti jam ugdytis pagal valstybinius išsilavinimo standartus. Modifikuotos programos pagrindas yra tos pačios klasės, kurioje mokosi mokinys, dalyko bendroji programa.

Adaptuota programa – valstybinio išsilavinimo standartams neprilygstanti bendrojo ugdymo programa, pritaikyta asmens, turinčio specialiųjų poreikių, gebėjimams ir realiam mokymosi lygiui. Adaptuotos programos turinys gali būti žemesnės klasės dalyko bendroji programa arba supaprastinta tos pačios klasės, kurioje mokosi mokinys, dalyko bendroji programa. Svarbus reikalavimas yra derinti tos klasės, kurioje mokosi mokinys, programos supaprastintą turinį su žemesniųjų klasių programos turiniu, leidžiančiu užpildyti mokymosi spragas ir tuo pačiu „neiškristi“ iš bendrojo klasės konteksto.

Jei mokiniui konstatuojamas pažinimo procesų neišlavėjimas, tam tikras formavimosi nepakankamumas ar savireguliacijos stoka, tačiau mokinys pajėgus šiuos trūkumus kompensuoti ar bent jau patenkinamai įsisavinti mokymosi programą, t.y. išvengti akademinio atsilikimo, jis turi tik mokymosi sunkumų, bet ne specifinę mokymosi negalę. Jam gali būti taikomi alternatyvūs mokymo metodai, teikiama specifinė korekcinė pagalba, tačiau programos modifikuoti nereikia“ (Mockevičienė, 2003, p. 127).

Individualioji programa – jos turinys nesiejamas su bendrosiomis ugdymo programomis. Ją sudarant siekiama tik individualiųjų ugdymo ir ugdymosi tikslų – gyvenimo įgūdžių, reikšmingų įprastai veiklai visuomenėje ir asmeniniame gyvenime, formavimo.

Iš prigimties kiekvienas vaikas yra individualybė. Reikalinga rasti tokių mokymo formų, kurios atsižvelgiant į kiekvieno vaiko ir jų grupės ypatumus padėtų išvengti ugdytinių niveliacijos. Šią problemą padeda išspręsti diferencijavimo principas, kai ugdymo proceso metu atsižvelgiama į ugdytinių individualius ir grupinius ypatumus. Mokinių diferencijavimas pagal charakterio ypatumus dažnai išlieka visus mokslo metus: skubančius rašyti, greitai, bet neatidžiai atliekančius rašymo užduotis mokinius reikia nuolat pristabdyti, skatinti susikaupti.

Kadangi ypatingasis vaikas yra aktyvus ugdymo proceso dalyvis, jo subjektas, todėl iš to kyla būtina prielaida – ne tik kaip padėti vaikui, bet ir kaip prie ugdymo gali prisidėti kiekvienas auklėtinis (Ališauskas, Šimkienė, 2013, p. 52).

Individualizavimo principas – ne savitiksliis, bet orientacija į vaiko ateitį, į jo artinimą prie klasės frontalaus darbo formų, kuriomis individualūs ypatumai panaudojami ugdymosi sunkumų švelninimui arba jų įveikimui. Tikslinga ieškoti elgsenos ir mokymosi koregavimo būdų. Reikia vengti nuolatinio neigiamo reagavimo į vaiko elgseną. Pvz:

Smulkių išdaigų nepaisymas. Reikėtų nepaisyti smulkių išdaigų, bet nustatyti tam tikras taisykles: draudimas žvilgsniu, gestais. Pasitaikius progai paaiškinti taisyklių būtinumą.

Fizinių ir kitokių bausmių atsisakymas. Patirtis rodo, kad vaiką smarkiau baudžiant, jo elgsena ir mokymasis blogėja. Tada jaučia priešišumą viskam.

Prasminio barjero įveikimas. Prasminis barjeras – tai toks reiškinys, kai vaikas tampa nejautrus pedagoginiam poveikiui. Šį barjerą lemia vidinis vaiko protestas, kylantis iš nuoskaudų, nepelnytų bausmių, neteisingo supratimo.

Pageidautino elgesio įtvirtinimas. Elgesio normos išmokstamos pamažu. Tam reikalinga sudaryti situacijas, kuriose vaikas jaustųsi gerai, patirtų sėkmę. Reikia atkreipti į menkiausius teigiamus faktus.

Vaiko saugumo jausmo stiprinimas. Saugumo jausmą didina aiškus leistinos elgsenos ribų žinojimas. Šie vaikai turi jausti atsakomybę už savo veiksmų padarinius. Nuoširdžių mokytojo ir vaiko santykių užmezgimas ir stiprinimas. Kiekvienam mokytojui turi padėti elementarios priemonės: šypsena, kreipimasis vardu, pagyrimas draugų akivaizdoje.

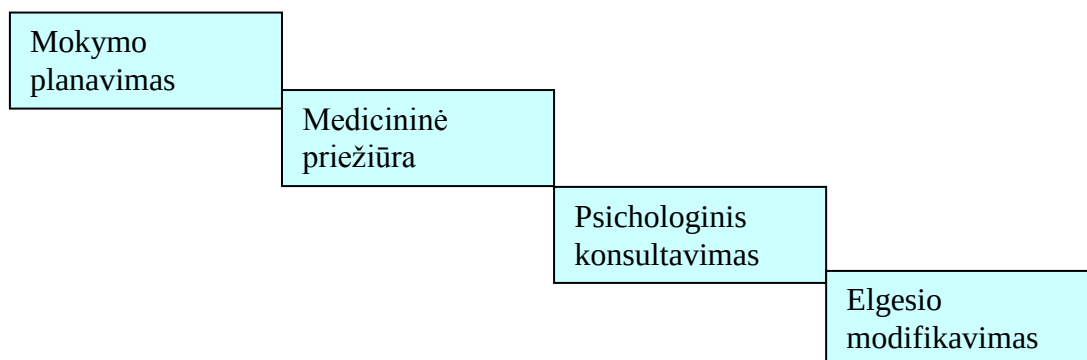
Aktyvių mokymo metodų taikymas. Hiperaktyvus vaikas turi būti kuo mažesnėje grupelėje, kad galėtų susikaupti, išlaikyti dėmesį. Fizinis judrumas. Sudaryti galimybių pajudėti pamokos metu.

Sutarčių sudarymas. Reikia skatinti išsakyti savo išgyvenimus. Sudarinėti sutartis konkrečiu atveju. Reikia pradėti nuo mažų reikalavimų. Pedagogas turi būti lankstus sutarties atveju. Mokytojo reikalavimai ir vaiko įsipareigojimai turi būti kompromisiniame taške – tarp nuolaidžiavimų ir reikalavimų (Rupšienė, 1999; Monkevičienė, 2003, p. 132). Šios autorės remiasi kognityvinio elgesio teoriją – kurioje pasisakoma už apgalvotą ir aktyvų mokinių įtraukimą į diskusiją apie elgesio gerinimą. Ši teorijų grupė apima pažinimo ir elgesio metodikas, kuriomis stengiamasi pakeisti būdą, kaip mokiniai mąsto, jaučiasi ir elgiasi.

D. Valeckienė (2007) nurodo, kad pastebimas glaudus ryšys tarp vaiko sėkmės mokantis, kasdieninio elgesio ir savęs įvertinimo. Autorė nurodo R. Kaffemano (2003) mintį, kad pedagogiškai apleistų vaikų, kurie dažnai patiria mokymosi nesėkmių ir turi elgesio sutrikimų, savęs vertinimas gali būti žemas. Tie vaikai, kurie save labiau gerbia, yra nuolat gerai vertinami bendraamžių. Tai atsitinka ir su hiperaktyviais vaikais.

Siekiant vaiko elgesio korekcijos tėvams turi būti suteikta konsultacija. Tai pirmoji pagalba tėvams suteikianti dalykinę informaciją apie šį sutrikimą, o vėliau konsultavimas, kaip elgtis, kaip dirbti (Rupšienė, 1999, 138 p.).

Užtikrinti efektyvų hiperaktyvumo sąlygotą elgsenos korekciją požiūris į patį sutrikimą ir jo gydymą. Turi dirbti komanda, kurią sudaro tėvai, mokytojai, gydytojai ir elgesio specialistai (psichologai), mokytojai. Keturi elgsenos korekcijos etapai yra tokie:

1 pav. Hiperaktyvaus elgesio korekcijos etapai

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis T. Ramanauskiene (2009)

Labai svarbu, kad visi procese dalyvaujantys komandos nariai, ypač tėvai perimtų tam tikrus principus ir taikytų tuos pačius reikalavimus. Pvz; duodant užduotis žodžiu, būtina palaikyti akių kontaktą. Kada pateikiamos užduotys, nurodymai turi būti aiškūs ir glausti, o kartais užduotis tiesiog supaprastinti, išskaidyti etapais. Būtina perklausti vaiką, ar užduotis gerai suprato.

Tėvai turi žinoti, kad hiperaktyvius vaikus dažniau negu kitus reikia pastebėti ir pagirti, kai jie gerai elgiasi. Tai gali būti įvertinimas žodžiu, žvilgsniu, prisilietimu ar nedidele dovanėle. Priešingu atveju, kai elgesys netinkamas taikoma bausmė, vaikas turi įsisąmoninti, koks elgesys pageidaujamas, koks ne (Petrauskienė, 1999, p. 12).

Pradinių klasių hiperaktyvaus mokinio gyvenime svarbi teisingai suplanuota veiklos diena. Kiekvieną kartą, išėinant iš namų į mokyklą, pravartu priminti, kuriuo keliu jie privalo eiti, kas jiems draudžiama daryti, kada jie turi grįžti. Galima taikyti veiksmų planą užrašant raštu – planas dienai. Tiek mokykloje, tiek namuose reikalavimai turi būti vienodi. Abipusis pasitikėjimas gali sukurti sąlygas vaiko hiperaktyvumo slopinimui taikant tuos pačius principus.

L. Beišienė teigia, kad „pagelbėti hiperaktyviam vaikui gali tiek tėvai, sudarę tikslias dienvakarės, užsiimdami kartu su juo kūrybinga veikla, tiek pedagogai, neišskirdami jo iš kitų vaikų. Tačiau dažniausiai tokiems vaikams reikalinga ir specialisto pagalba: psichologo ar

socialinio pedagogo. Svarbus tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimas“ (Beišienė, 2008, p. 141).

Apibendrinant galima teigti, kad hiperaktyvaus mokinio elgsenos keitimui būtinas komandinis darbas. Tai sudaro sąlygas vaikui taikyti vienodus reikalavimus, principus. Tėvai turi būti konsultuojami ir kartu dalyvauti vaiko elgesio keitime. Vaiko, turinčio hiperaktyvumo požymių, diena turi būti planuojama, tai leidžia nenukrypti į spontaniškus impulsyvius veiksmus. Taikoma skatinimo ir bausmių sistema tiek mokyklos, tiek namų veikloje.

1. 4. Hiperaktyvių mokinių mokymo(si) motyvacijos skatinimas

Šiandien mokinių mokymas traktuojamas kaip labai komplikotas procesas. Kyla problemų mokant mokinius, kurie turi skirtingus motyvus, gebėjimus. Mokymosi motyvai padeda atskleisti vidinę mokymosi logiką ir suvokti, kodėl mokinys siekia arba neturi tikslo, jo elgesio prasmę. Mokymo motyvus sunku stebėti, apie juos dažniausiai sprendžiame iš mokinio požiūrio į mokymąsi ir jo aktyvumo, savarankiškumo ir kitų asmeninių savybių.

L. Jovaiša (2007) nurodo, kad mokymosi motyvacija – vidinių mokymosi paskatų sistema. Mokytis pirmiausia nuteikia tėvai, susiformuodami reikiamas nuostatas („stropiai mokykis“, „klausyk mokytojo“ ir pan.). „Pirmieji motyvai susiję su pačiu mokymusi, vėliau motyvacijai poveikį daro domėjimasis mokykla, kolektyvo gyvenimas, užmokyklinis gyvenimas, aplinka, gyvenimo, profesijos perspektyvos. Skiriami su mokymosi tikslais susiję motyvai ir su jais nesusiję. Susijusieji yra šie: mokymasis tikintis sėkmės, siekiant išvengti nesėkmių, noras parodyti savo mokslinius gebėjimus ir kt.; nesusijusieji – mokymasis norint daryti malonumą, džiaugsmą kitiems, gauti dovanų ir kt. Didelę reikšmę mokymosi motyvacijai turi sąveika su aktualia teigiama ar neigiama situacija. Motyvuoja ir pati veikla, užduočių atlikimas, įgūdžiai ir įpročiai (pvz., stropumas). Kai trūksta jėgų įveikti mokymosi sunkumus, aktyvumas mažėja, gali atsirasti motyvų nesimokyti“ (Jovaiša, 2007, p. 165).

Vokietijos mokslininkas, A. Helmke (2012) teigia, kad pradinės mokymosi sąlygos yra svarbiausios kiekvieno mokinio mokymuisi. Ar mokinys mokosi, kiek ilgai ir kaip sėkmingai mokosi bei ko pasiekia – tai iš esmės priklauso nuo mokinio pažintinių, motyvacinių ir valios savybių: intelekto, pradinio žinių lygio, mokymosi metodų, asmeninių gabumų, motyvacijos, pasiekimų baimės ir su mokymusi susijusių jausmų. „Ypač svarbūs yra tėvai ir namų aplinka tiek dėl genetikos nulemtos elgsenos (paveldimumo), tiek dėl socialinių aspektų (mokymosi aplinkos šeimoje). Net ir geriausi norai bei mokyklos pastangos mokyti bus nesėkmingi, jeigu tėvai nesidomės savo atžalų išsilavinimu ir pasiekimais mokykloje“ (Helmke, 2012, p. 74).

J. Laurinavičiūtė (2008) akcentuoja, kad mokymosi motyvaciją galima apibrėžti kaip vidinį, natūralų žmoniškosios būtinybės gebėjimą, kuris didina jos potencialą, skatina asmeninį keitimąsi, atsakomybę, mokymąsi, asmeninę svarbą. Tai vidinė jėga, kuri determinuoja asmens tikslą. Pedagogai, psichologai daro išvadą, kad individualią mokymosi motyvaciją sudaro daugybė veiksnių, tai ir besimokančiojo požiūris į mokymąsi, jo interesai, tikslo suvokimas, vertybės. Pedagoginėje ir psichologinėje literatūroje nurodoma keletas pagrindinių mokymosi motyvacijos aspektų: išorinė ir vidinė motyvacija.

1. *Išorinė motyvacija*. Mokomasi dėl to, kad stengiamasi patenkinti poreikį, kuris nukreiptas į mokymosi rezultatą, o ne į pasitenkinimą mokymosi procesu. Pvz., mokinys stengiasi įgyti žinių tik dėl to, kad nori gauti aukštą įvertinimą. Mokiniai išorinę motyvaciją sieja su tuo, ką jie atlieka ir ką jiems tai duos. Galima skirti dvi išorinės motyvacijos kategorijas:

a) teigiamas pastiprinimas, kai mokiniai mokosi tikėdamiesi sėkmės ir materialinio atlygio;

b) neigiamas pastiprinimas, kai bijoma bausmės, nesėkmės. Tai rodo žemą mokymosi kokybę ir paviršutinišką požiūrį (Laurinavičiūtė, 2008, p. 13).

A. Helmke išorinę mokymosi motyvaciją apibrėžia taip:

a) teigiamo gebėjimų patvirtinimo siekimas (su gebėjimais susijusi motyvacija).

b) mokymasis, siekiant aplenkti kitus arba norint panaudoti pranašesnius gebėjimus (su konkuravimu susijusi mokymosi motyvacija).

c) socialinio pripažinimo siekimas (socialinė mokymosi motyvacija).

d) materialinių tikslų siekimas (materialinė mokymosi motyvacija).

e) mokymasis siekiant įgyti galimybę mokytis tam tikros profesijos (su profesija susijusi mokymosi motyvacija) (Helmke, 2012, p. 192).

M. Barkauskaitė (2006) pateikė šiuos išorinius moksleivių mokymosi motyvus:

a) Pareiga. „Dauguma moksleivių mokosi todėl, kad „reikia“. „Reikia išmokti, nes liepė mokytoja“, „Reikia eiti į mokyklą, nes to reikalauja tėvai“ ir t.t. „Tik pagalvojus, ką išgyvena vaikas, elgdamasis vardan tokio motyvo, galima suprasti, jog šitokia pseudomotyvacija, kilusi dėl netikusio tėvų ir visuomenės elgesio, žaloja vaiko asmenybę. Labai maža vilties, kad iš tokių moksleivių išaugs atsakingi, iniciatyvūs, išmintingi, mylintys save ir kitus žmonės. Toks poelgis, kylantis iš išorės paskatų, o ne iš savo vidinio jausmo ir apsisprendimo, neturi jokios moralinės vertės“ (Barkauskaitė, 2006, p. 37).

„b) Baimė (prievarta). Kita vaikų ir jaunimo dalis vadovaujasi negatyviu, baimės, motyvu. Jie lanko mokyklą arba mokosi tik todėl, kad bijo būti nubausti. Tai sukelia didelę sumaištį jų jausmų pasaulyje, neurozes bei kitokias fizines ir dvasines negalias.

c) Ateitis. Tik tolima motyvacija – ateitis, gyvenimo prasmė – teikia jėgų nugalėti kasdieninius sunkumus, džiaugsmingai mokytis, augti harmoningai, dorai, išmintingai, mylinčiai kitus žmones, laisvai kuriančiai ir atsakingai asmenybei. Apie tolimus, ateities motyvus kalba vaikai, kurie jaučiasi lygiateisiški, vertingi ir dalyvauja suaugusių žmonių gyvenime, numatydami vertingo gyvenimo pavyzdžius.

d) Aplinka. Mokyklos aplinka veikia mokinį. Čia jis ne tik mokosi, bet ir gyvena. Jam šis gyvenimas turėtų teikti pasitenkinimo, teigiamų emocijų.

e) Mokymo turinys. Mokymo turinys turi kuo realiausiai atspindėti visuomenės kultūros lygį, kartu prieinamas ir reikšmingas mokiniams. Mokytojas privalo labai gerai išmanyti savo dalyką, žinoti naujausius mokslo pasiekimus, kaip taikyti žinias šiuolaikinėmis sąlygomis.

f) Mokymo metodai. Mokinių mokymosi motyvacijai labai reikšminga pačių mokinių veikla mokymo procese. Todėl tikslinga taikyti tuos mokymo metodus, kurių esmę ir turinį sudaro savarankiškas mokinių darbas“ (Barkauskaitė, 2006, p. 38).

2. *Vidinė motyvacija.* Mokinys jaučia vidinį poreikį pažinti, siekti, stengtis. Pvz., mokinys nori mokytis istoriją todėl, kad daugiau sužinotų apie praeitį. Mokinys mokosi todėl, kad tai jį domina. Jis mokosi su entuziazmu, mokytis jam yra malonu ir prasminga (Laurinavičiūtė, 2008, p. 13).

A. Helmke vidinę mokymosi motyvaciją pateikė taip:

a) mokymasis, skatinamas susidomėjimo ir smalsumo (į objektą orientuota vidinė mokymosi motyvacija).

b) mokymosi džiaugsmas (į veiklą orientuota vidinė mokymosi motyvacija) (Helmke, 2012, p. 193).

M. Barkauskaitė išskiria šiuos vidinius mokymo motyvus:

a) Smalsumas (t.y. poreikis suvokti, poreikis manipuliuoti, tyrinėti).

b) Išmokimo džiaugsmas. Stipriausią vidinę motyvaciją suteikia džiaugsmas, lydintis išmokimą. Tai vadinama vidiniu pastiprinimu. „Tai yra savipildos poreikio kaip vidinės valios ir išminties energijos skleidimosi įgyvendinimas“ (Barkauskaitė, 2006, p. 38).

c) Savipilda. Veiksmingiausias ir prasmingiausias mokymosi motyvas yra susijęs su gyvenimo prasmės jausmu ir pačių žmoniškiausių vertybių įsisąmoninimu. Jis kyla dvasinėje, socialinėje, kultūrinėje aplinkoje, kai visiškai įsisąmoninamas asmeniškasis patyrimas ir atsiranda galimybė savarankiškai spręsti. Tokį mokymosi motyvą palaiko nuolatinis konkrečių norų ir tikslų savarankiškas pasirinkimas bei įsisąmoninimas ir su tuo sijęs atsakingumo jausmas.

d) Savigarba. Mokinys ieško kontaktų su kitais žmonėmis, nori su jais suartėti, būti mylimas, nori užsitikrinti vienmečių pasitikėjimą, realizuoti save šeimoje, grupėje. Ir suaugęs, ir

vaikas nori, kad kiti jį pripažintų tokį, koks jis yra, nori turėti gerą vardą. Savigarbos motyvas stiprina pasitikėjimą savimi, o tai užtikrina, kad esi kitiems reikalingas ir naudingas.

e) Kompetencijos pakankamumas. Vidinę mokymosi motyvaciją veikia kompetencija. Daugeliui žmonių, malonu atlikti užduotis gerai. Kuo dažniau mokinys mato savo įgūdžių ar kitų mokymosi rezultatų gerą kokybę, tuo labiau stiprėja jo noras ir toliau gerai tai daryti. Galima tikėtis, kad ir ateityje žmogus norės savarankiškai studijuoti, dirbti. Mokytojai yra pagrindiniai vaikų laimėjimų vertintojai, tačiau mokiniai supranta, kad jų vertinimas priklauso nuo informacijos konteksto ir jų ankstesnės patirties. Mokinius, kurie save tapatina su sėkmingai besimokančiais, mokytojų vertinimas paskatina geriau mokytis. Vaikai, kurie jaučiasi kitokie, menkesni mokytojų ar tėvų akyse, nejaučia galimybės pakilti. Jie net savo sėkmę gali suprasti kaip trūkumą. Tokiems mokiniams mokytojai ir tėvai turėtų akcentuoti, kad jų sėkmė priklauso nuo jų pačių gabumų ir pastangų (Barkauskaitė, 2006, p. 38).

A. Helmke teigia, kad mokinių motyvavimo, kurį atlieka mokytojas, tikslas – išorinius motyvacijos veiksnius kuo labiau papildyti arba pakeisti vidiniais motyvacijos veiksniais. Tai reiškia, kad mokinys turėtų išmokyti pats save motyvuoti ir taip perimti mokymosi funkcijas (Helmke, 2012, p. 192).

Kiekvienas žmogus formuojasi savo asmeninį mokymosi stilių ir mokosi jam priimtinausiu būdu. L. Rupšienė (2000) pastebi, kad hiperaktyvūs mokiniai, kurie jaučiasi bejėgiai mokymosi situacijose, pasižymi ypatingu mokymosi stiliumi. Jie ne itin sėkmingai geba vadovauti savo mokymuisi, todėl geriau atlieka mokomąsias užduotis, kai mokytojas aiškiai nukreipia jų mokymąsi tinkama linkme. Išmintingas mokytojų vadovavimas padeda jiems pasiekti geresnių mokymosi rezultatų. Deja, kitų suaugusių žmonių pagalbą jie priima gana nenoriai. Pastebima ir tai, kad hiperaktyviems mokiniams, daugiau negu kitiems mokiniams, reikia įvairesnių mokymosi būdų, kurie remtųsi jų vizualiniais, kinestetiniais, taktiliniais gebėjimais (Rupšienė, 2000, p. 71).

Moksleivio mokymosi motyvacijos lygmuo priklauso nuo reikšmingų žmonių: tėvų, mokytojų, draugų ir kitų. Šeima – pirmoji vaikų ugdymo institucija, „reikšmingiausia mikroaplinka, kurioje formuojasi asmenybės pagrindai, kur atliekamos svarbiausios funkcijos: ugdomoji, rekreacinė (fizinė, materialinė, moralinė, psichologinė, savitarpio pagalbos, laisvalaikio organizavimo), komunikacinė ir kt. (Leliūgienė, 1997). Be kita ko, šeimoje pradeda formuotis ir mokymosi motyvacija, nuostatos mokymosi atžvilgiu, emociniai santykiai su mokymusi. Šeimoje gali susikurti sėkmės mokykloje ir gyvenime pamatai. Tačiau šiandien šeimoje egzistuoja nemažai problemų – ekonominių, kultūrinio, dvasinio pobūdžio – ir šios problemos vienaip ar kitaip veikia augančius ir bręstančius joje vaikus. Vieną iš glūdinčių šeimoje nenoro mokytis priežasčių galima būtų įvardyti kaip žemą pedagoginę kultūrą, kuri reiškiasi pedagoginių pareigų vengimu arba netiksliai jų vykdymu“ (Rupšienė, 2000, p. 72).

J. Vabalas – Gudaitis (1983) nurodo tris pagrindines tėvų pedagogines pareigas:

Pirmoji pareiga – saugoti vaikus nuo blogų gyvenimo pavyzdžių. Tai labai svarbu vaikystėje, iki 10 – 12 metų, kol vaikas tebėra itin jautrus ir neatsparus blogoms įtakoms. Tėvai bent vaikų akivaizdoje turi vengti blogų poelgių: barimosi, šlykščių žodžių, girtavimo, paleistuvavimo, smurto ir kt. Jie turi neleisti vaikui bendrauti su blogais draugais ir t.t. Tai saugojimo ir šalinimo tėvų pareiga. Jie duoda ir teikia vaikams gerus pavyzdžius – tai teikiamoji ir duodamoji jų pareiga. Tėvai vaikams yra panašėjimo ir siekimo pavyzdžiai (jie, net nenorėdami ir nejausdami, „užkrečia“ vaikus savo papročiais ir psichinėmis ypatybėmis); jie turi teikti vaikams sąmoningai parinktų gerų pavyzdžių bei įspūdžių (iš gyvenimo, knygų, teatro); naudotis labiau patyrusių ir pasirengusių pedagogų patarimais, kad ugdymas būtų efektyvus.

Antroji pareiga – savo vaikų mokymas. Motina moko vaiką taisyklingai vaikščioti, kalbėti, valgyti, apsirengti, skaityti, rašyti ir kt. Tėvas padeda motinai dirbti šį darbą: abu jie supažindina mergaites ir berniukus su profesijomis, nušviečia svarbesnius politinio bei valstybinio gyvenimo klausimus, vadovauja vaiko pasaulėžiūros formavimuisi, padeda vaikams tinkamai bei sąžiningai atlikti mokyklos namų užduotis. Abu tėvai viską dirba šeimoje išvien; negalima nustatyti griežtų ribų tarp tėvo ir motinos pareigų, tarp auklėjimo ir mokymo. Neatlikdami šios pareigos, tėvai rodo vaikams blogą pavyzdį, be to, jie palieka vaiką saviugdai. Tai labai pavojinga, nes neturėdamas tvirtesnių asmenybės pareigų, vaikas gali lengvai pasiklysti ir pasirinkti netinkamas vertybes.

Trečioji pareiga – tėvų pagalba vaikams mokytis. Tėvai rūpinasi vaiko poilsiu, ramiu miegu, neapkrauna jo sunkiais fiziniais darbais, nes šis atlieka nelengvą intelektualinį darbą. Tėvai pagal galimybes vaikui užleidžia ramų darbo kambarį ar kampelį. Sunkesnius darbus jie paaiškina, domisi pažymiais; apskritai, mokytojai ir tėvai palaiko abipusę pedagoginę sąveiką. Daug sunkiau vaikams mokytis, kai tėvai nesirūpina jų mokslais, nepadedą, namuose nesudaro tinkamų sąlygų mokytis. Tuomet vaikai perima tėvų nuostatą į mokymąsi kaip į nereikšmingą veiklą.

Mokykla po šeimos – svarbiausia socializacijos institucija. Taigi mokykloje vaikas gali gauti tokį impulsą savikūrai, kuris lems viso jo tolesnio gyvenimo sėkmę. Bet gali būti ir priešingai: nuolat patirdamas nesėkmes, išgyvendamas dėl blogų pažymių ir konfliktiškų santykių su mokytojais, moksleivis gali psichologiškai atitolti nuo mokyklos, netgi ją mesti. Jeigu mokytojo vertinimas prastas, formuojasi pradinuko žemas savęs vertinimas. Tik maždaug ketvirtoje klasėje vaiko savęs vertinimui didesnę įtaką pradeda daryti kiti socialiniai veiksniai. Todėl geriausia pradėti vertinti mokinius pažymiais kaip galima vėliau. Šitaip galima apsaugoti vaikus nuo žemo savęs vertinimo, nuo įtampos ir baimės, kitų neigiamų reiškinių (Rupšienė, 2000, p. 90).

Geras mokytojas padeda vaikams formuoti teigiamas nuostatas mokymosi atžvilgiu, jis pritraukia vaikus į mokyklą, skatina jų mokymąsi, rūpinasi mokymosi motyvais. Deja, vis dar

nemaža tokių pedagogų, kurie vaikus atstumia nuo mokyklos. Mokytojų ir moksleivių bendravimo pobūdis lemia pastarųjų santykį su mokymusi. Pažeminimai, ironizavimas, pykčio protrūkiai, nenoras išklaudyti bei suprasti ir kiti prasto bendravimo požymiai, būdingesni pagrindinės mokyklos mokytojams, sukelia neigiamas moksleivių emocijas ir silpnina jų mokymosi motyvaciją. Ypač neigiami tokie santykiai veikia hiperaktyvius, „silpnescius“ ir mažiau motyvuotus ugdytinius. Vaikai pažymi, kad jiems nepatinka tos pamokos, kurias veda nemėgiami mokytojai, o kai nepriimtinas pats pedagogas, kaip asmenybė, – nepriimtinas ir jo dėstomas dalykas. Kai mokykloje konfliktuojama su keliais mokytojais – nemėli ir visa mokykla. Mokytojai, kurie rekomenduoja mokiniams kartoti tos pačios klasės kursą ir nesiūlo jiems specialios programos, labiau kenkia vaikui, negu jam padeda. Taigi, kaip aiškėja, antramečiavimas – niekuo nepateisinama blogybė, kuri ir mokymosi motyvacijos požiūriu nieko gera neduoda: antramečių moksleivių mokymosi motyvacija paprastai silpnėja, o neigiamas santykis su mokymusi stiprėja. Todėl pasižymintys aktyviu nenoru mokytis moksleiviai turėtų būti ypatingo mokyklos dėmesio centre. Su kiekvienu tokiu moksleiviu turėtų dirbti visa paramos grupė (psichologas, socialinis pedagogas ir pan.). Bet ir patys mokytojai gali daug ką padaryti: savo supratingumu, lankstumu, pedagoginiu meistriškumu jie gali taip pat prisidėti, kad moksleivis mokytųsi mokykloje ir nemestų jos, kad su mokymusi susiję jo jausmai nebūtų vien negatyvūs (Rupšienė, 2000, p. 135).

Apibendrinant skirtingų autorių išsakytas mintis, galima teigti, kad moksleivio mokymosi motyvacijos lygmuo priklauso nuo reikšmingų žmonių: tėvų, mokytojų, draugų ir kitų. Jie gali padėti teigiamai mokymo motyvacijai formuotis, bet gali ją ir slopinti. Tėvai rūpinasi vaiko poilsu, ugdymu, padeda išsiaiškinti sudėtingesnes užduotis, domisi pažymiais; apskritai, mokytojai ir tėvai palaiko abipusę pedagoginę sąveiką. Kompetetingas mokytojas padeda vaikams formuotis teigiamas nuostatas mokymosi atžvilgiu, jis pritraukia vaikus į mokyklą, skatina jų mokymąsi. Deja, vis dar nemaža tokių pedagogų, kurie vaikus atstumia nuo mokyklos. Todėl pasižymintys aktyviu nenoru mokytis moksleiviai turėtų būti mokyklos dėmesio centre, turėtų būti skatinama jų mokymosi motyvacija. Su kiekvienu tokiu moksleiviu turėtų dirbti visa paramos grupė, psichologas, socialinis pedagogas ir pan.

1. 5. Knygų skaitymo esmė ir jos ugdomosios funkcijos

Iki XX a. antrosios pusės knyga buvo siejama tik su skaitymo sąvoka (ženklų atpažinimu ir teksto prasmės suvokimu). Dabar, atsiradus naujoms (garso, vaizdo, skaitmeninėms) informacijos laikmenoms, didėjant informacijos srautui, skaitymo sąvoką ėmė keisti vartojimo sąvoka. Kadangi šiuolaikinėse skaitmeninėse knygos galima rasti ne tik linijinį raštą, bet ir girdėti garsus bei matyti vaizdus, įvairiapusišką pateiktos informacijos suvokimą tiksliau išreiškia

vartojimo sąvoką. „Knygos vartojimas – tai skaitymas, kaip psichofiziologinis procesas, kuriame dalyvauja ne tik regos, bet ir kiti organai. Tai taip pat informacijos transformavimas į naujas žinias“ (Kaunas, 2007, p. 254).

Lectio – lotynų kalbos žodis, reiškiantis skaitymą. Mokslas apie skaitymą šiandien vadinamas lektologija. Tai tarpdisciplininė mokslo sritis, nagrinėjanti ir tirianti įvairius sistemos „skaitytojas – lektūra – skaitymas“ aspektus. Apibrėžtis priklauso nuo to, koku požiūriu vertinsime skaitymo veiksmą: psichologiniu, fiziologiniu, estetiniu, komunikaciniu, literatūrologiniu ir kt. (Raguotienė, 2008, p. 35).

Skaitymas apibūdinamas kaip specifinis žmonių bendravimas per ženklus, rankraščius bei spaudinius (Tijūnėlienė, 2006, p. 14). Tai spausdintinių ir rašytinių kalbos ženklų suvokimas, būtinas asmenybei vystytis ir visuomenei plėtotis. Skaitymas – tai prasmės kūrimo ir problemų sprendimų veikla. Skaitymo tikslas – ne tik teisingai ištarti žodžius, bet ir sukurti prasmę, įsigilinti į tekstą, kelti klausimus, susijusius su juo, ir mąstyti remiantis tekstu (Bukantienė, 2008). Kaip teigia L. Jovaiša (2007, p. 268), skaitymas – parašytų žodžių, sakinių, teksto suvokimas ir supratimas, sąmoningas naudojimas knygomis ir kitokiais leidiniais.

Skaitymas yra psichologinis procesas. Jis apima daug sudėtingų dalykų: skaitymo motyvaciją, jo tikslus, interesus literatūros rūšims, žanrams, kūrinio suvokimą, vertinimo, išgyvenimo kriterijus ir t.t. Šie ir kiti skaitymo psichologiniai elementai tarpusavy suaugę, vienas kitą sąlygoja ir veikia. Štai, sakysim, skaitymo motyvus lemia skaitančiojo potraukiai, tikslai, poreikiai, interesai, ketinimai. Ir skaitymo motyvams, ir interesams turi įtakos skaitymo temperamentas, charakteris, kiti veiksniai. Skaitymo motyvai, kaip ir interesai, gali būti stiprūs (gilūs) ir paviršutiniški, pastovūs ir laikini. Sąlygiškai skaitymo motyvus lektologai skirsto į keturias grupes: pažintiniai, doroviniai (nukreipti į idealo, gyvenimo prasmės paieškas, susiję su pasaulėžiūros formavimu, vertybių hierarchija), pramoginiai, mokymosi.

Knyga atveria menininko subjektyvųjį pasaulį. Tai jo specifinis bendravimas, o skaitytojui svarbu maksimaliai su juo suartėti. Idealus būtų adekvatumo modelis, bet praktiškai jis beveik neįmanomas, nes kiekvienas skaitytojas, kaip minėjome, yra nepakartojamas, unikalus. Receptijos teoretikai teigia, kad skaitytojas, aktyviai kurdamas skaitomos literatūros tekstą, jo prasmę gali skleisti tiek, kiek leidžia tekstas. Skaitydami paprastai tam tikru laikotarpiu pakartojame autoriaus mintis, vaizduotę, jausmus, tai, ką jis jautė kurdamas. Bet skaitytojas tą kelią nueina kitu maršrutu ir svarbiausia, kad pasiekia kitą rezultatą. Kūrinio pagrindu jis tarsi kuria naują kūrinį.

G. Raguotienė (2008) akcentuoja, kad reikia rentgeniško žvilgsnio pamatyti kūrinį „iš vidaus“. Ne kiekvienas gali iškart sugebėti pasinaudoti Johano Volfango Gėtės (Johann Wolfgang Goethe; 1749 – 1832) patarimu, kad reikėtų skaityti tik tai, kas stebina. „Mokslininkas suformulavo kelis meno kūrinio receptijos lygmenis: 1) suprasti siužetą ir fabulą – šitai sugeba visi; 2) sugebėti

įsivaizduoti save personažo vietoje, identifikuotis su juo; nurodomi penki tokios identifikacijos tipai – *asociatyvinis* (požiūris į herojų kaip į žaidimo dalyvį), *admiratyvinis* (į herojų žiūrima kaip į idealą), *simpatinis* (į herojų žvelgiama kaip į lygų skaitytojui, „kasdienišką“), *katarsio* (žadina užuojautą), *ironiškas* (panieka); 3) susitapatinti su autoriumi“ (Raguotienė, 2008, p. 40).

Kuo turtingesnė skaitytojo knyginė patirtis, platesnis jo apsiskaitymas, tuo giliau jis suvokia kūrinio kontekstą (potekstes) – teksto atsiradimo aplinkybes, žanrinę tradiciją, stiliaus ypatybes. Skaitant pasitelkiami literatūros, kultūros istorijos faktai, jie analizuojami, lyginami su aprašomaisiais. Neretai vienas ir tas pats kūrinys pakartotinai skaitomas bus suvokiamas kitaip – juk keitėsi skaitymo patirtis, išsilavinimas, intelektas, amžius, pažiūros. Po daugelio metų neįmanoma ta pati jausena ir būseną.

Knyga – viena iš seniausių ir populiariausių informacijos formų, užimanti unikalią padėtį visuomenėje. Jos negalima pavadinti tik preke ar tik literatūros, meno ar mokslo kūrinium, tačiau ji gali būti ir viena, ir kita. Tai vienas iš nedaugelio dalykų, lydinčių žmogų nuo vaikystės iki senatvės. Įvairiais laikotarpiais knyga atlieka skirtingą vaidmenį visuomenėje, tačiau visuomet išlieka kaip pažangos šaltinis, turintis didelę ugdomąją reikšmę.

J. V. Gėtė yra pasakęs, kad skaityti reikia mokytis. Kitų mokamam ir pačiam mokantis. Sulaukęs aštuoniasdešimties, didysis poetas nesidrovėjo prisipažinti, kad ir dabar negalėtų teigti jau mokąs skaityti... Šito dera mokytis nuo pat savo pradžios vaikystėje – ir mokytis visą gyvenimą. Visą laiką, net ir tada, kai per ilgą laiką esame sukaupę ganėtinai skaitymo patirties ir įgūdžių (Raguotienė, 2008, p. 105).

Senovės išminčius Seneka į klausimą, kam reikalingos „gyvenimo pabaigoje įgytos žinios“, atsakė: „Tam, kad iškeliaučiau geresnis“.

Lietuvių literatūros klasikas Justinas Marcinkevičius knygą taip pat įvertinta kaip ypatingą žmogiškąjį fenomeną: „Kada nors knygos atėjimas pas žmogų bus prilygintas dieviškosios ugnies pagrobimui – nes kuo gi mes ginamės nuo tamsos ir smurto žvėrių, jei ne knyga, kuo šildom sugrubusią sielą, kieno, jei ne knygos, šviesa mus vedė ir veda pasaulio ir mūsų pačių labirintais“ (Įstabiausios mintys, 2006, p. 601 – 628).

O. Tijūnėlienė akcentuoja, kad skaitymas – itin svarbus veiksnys, kurio poveikį asmenybės formavimo ir formavimosi procese pripažįsta psichologai, pedagogai, bibliotekininkai, gydytojai. Knyga gali atlikti daugybę ugdomojo pobūdžio funkcijų. Taigi visi tekstai yra polifunkciniai, o jų skaitymas gali turėti ugdomąjį poveikį, net jeigu teksto tikslas ir nėra perduoti žinias, ugdyti. Skaitymo funkcijų įvairovė įrodo skaitymo svarbą ugdant ir ugdantis (Tijūnėlienė, 2006, p. 17).

Mokymasis skaityti aprėpia daug ką – nuo įgūdžių naudotis tokiu daikteliu, kaip knygos žymė, iki analitiško, kūrybiško ir kritiško teksto skaitymo. Tokiam skaitymui (kiti jį vadina

darbu su tekstu), jo mokymuisi dažnai teikiama pirmenybė. Labai svarbu, kaip pavyksta derinti tradicinius skaitymo gebėjimus ir įgūdžius su moderniais būdais ir priemonėmis, kaip internetas, kiti elektroniniai šaltiniai. Tradicijos ir naujovės dermė, informacinė kompetencija laikoma ypatinga skaitytojo ugdyme; gal dar ypatingesnė ji saviugdoje, kur toks svarbus yra paties skaitytojo pasirinkimas (Raguotienė, 2008, p. 106).

Ne vienas autorius teigia, kad skaitymo ugdymas ir saviugda visada susiję su estetiniu skoniu, kuris, anot B. Sruogos (Balys Sruoga; 1896 – 1947), yra svarbi kultūros dalis, o skonio istorija – kultūros istorijos dalis. Nors skoniai skiriasi, vis dėlto randamas tam tikras kriterijus, bendra estetinė nuostata. Viskas priklauso nuo asmenybės. Kuo ji dvasiškai turtingesnė, kuo dosniau apdovanota estetinė pajauta, tuo išpūdingesnis ir rezultatas. Nėra tiesioginio ryšio tarp išsilavinimo ir skonio plėtotės. Tad kai kas kategoriškai teigia, kad literatūros suvokimo negalima išmokyti, jį galima tik išlavinti. Ne visi turi tą brangią įgimtą estetinę klausą. Bet lavinti ją galima tik per meniškiausią literatūrą. Visuomenės masinės kultūros agresijai priešnuodis yra gera lektūra.

A. Skuodytė akcentuoja, kad žinių siekimo poreikį, taigi ir knygų skaitymo, reikia sieti su žmogaus gyvenimo tikslu, loginiu turiniu, vertybių pripažinimu. Tiksliau, gyvenimo prasme. Autorė teigia, jog pagrindinė žinių informacijos funkcija – teikti išminties (Skuodytė, 2005, p. 1).

O. Tijūnėlienė nurodo, kad knygų skaitymas yra nenuginčijamas ugdymosi veiksnys. Jo reikšmingumas akcentuojamas ir *Valstybinėse bendrojo ugdymo programose*. Pavyzdžiui, be sudėtingų ir atsakingų uždavinių, keliamų literatūros programoje, akcentuojama lietuvių kalbos pradinėje mokykloje paskirtis – kalbinės vaikų kompetencijos ugdymas. Iš kitų kalbinės komunikacijos uždavinių išskiriamas vienas reikšmingiausių – ugdyti skaitytoją, turintį estetinę nuovoką, suprantantį meno kūrinį iškeliamas dvasines vertybes bei kalbos grožį; suvokiantį mokslo populiariosios periodinės literatūros ir kitų informacijos šaltinių svarbą ir nuolat jaučiantį poreikį semtis iš jų žinių; gebantį savarankiškai rasti reikiamos informacijos bei tikslingai ją naudotis. Taigi ypač svarbu jau vaikystėje suartinti žmogų su knyga, parodyti jos vertę ir galią stiprinant teigiamas emocijas, ieškant atsakymo į iškilusius klausimus, įgyjant meninę formą perteikiamą informaciją apie mus supančią aplinką ir sukaupę žmonijos patirtį, mokytis iš knygų herojų gyvenimo išminties ir patirties, bendravimo ir elgesio kultūros, žadinti fantaziją ir skatinti kilnius siekius. Šios funkcijos priklauso ugdytojams: prigimtiniais – tėvams ir pašauktiesiems – pedagogams (Tijūnėlienė, 2006, p. 18).

Skaitymo santykiai ir sąveika su socialiniu gyvenimu ir jo reiškiniiais bendriausia prasme yra skaitymo sociologijos objektas. Sociologą domina knygos ir skaitymo padėtis ir dinamika tokiose visuomenės institucijose, kaip šeima, mokykla, biblioteka. Jam rūpi, kokio pobūdžio (įvairiais atžvilgiais) literatūra ir knyga ten yra skaitoma, kiek skaitoma, kokia lektūros

sudėtis. Skaitymas, knygų pomėgis – žmogaus socialinio statuso atspindys. Skaitymas mažina socialinius prieštaravimus, įvairių visuomenės grupių socialinę atskirtį – neįgaliųjų, benamių, nepasikeliančių ligonių, senelių, imigrantų. Pagaliau visuomenė apie žmogaus kultūrą, laisvalaikio pomėgius sprendžia ir iš jo santykio su knyga. Labai svarbu, kad skaitymas padeda individui, atskiram žmogui ar grupei integruotis į bendruomenę, aktyvina jų visuomeniškumą, skatina pilietiškumą, stiprina žmonių tarpusavio santykius, padeda pažinti aplinką ir turtinti asmens vertybių sistemą.

G. Raguotienė teigia, kad sociologiškai tirti skaitymą – tai parodyti, kaip jis sąveikauja su visuomenine politine, ideologine situacija ir konjunktūra, su etniniais, religiniais, demografiniais, gamybiniais, kitais dvasinės ir materialinės kultūros reiškiniais ir veiksniais. Kiekvienoje epochoje ir visuomenėje įsigali tam tikri stabilūs estetiniai kanonai, pasaulio interpretavimo būdai, moralinės ir socialinės vertybės, kurias paprastai ir įkūnija literatūra ir lektūra. Tad knygos ir skaitymo sociologija, ko gera, būtų arčiausiai realiojo gyvenimo dalykų, arčiau objektyviai funkcionuojančių vertybių (Raguotienė, 2008, p. 41).

O. Tijūnėlienė pažymi, kad skaitymo poreikis ir būdas priklauso nuo socialinių, ekonominių, demografinių, kultūros, švietimo, leidybos sąlygų, bibliotekų padėties. Skaitymo poreikį lemia šeimos požiūris į kultūrą, artimiausioji aplinka, socialinė padėtis, išsilavinimas, lytis, skaitymo įgūdžiai, patirtis, asmenybės charakteris, temperamentas, įgimtos ir išugdytos savybės, vertybių poreikis (Tijūnėlienė, 2006, p. 17).

Literatūrą ir meną gydymo tikslais rekomendavo dar Pitagoras (Pitagoras Samietis; 582 – 496). Aristotelis (385 – 322) kalbėjo, jog poezija slopina baimę, skausmą, net kančią. Prancūzų filosofas Šarlis Luji Monteskjė (Charles – Louis de Secondat, baron de La Brède et de Montesquieu; 1689 – 1755) XVI a. rašė, kad nėra tokio sielvarto, kurio neišsklaidytų buvimas valandą su knyga. „Knyga guodžia senatvėje, neleidžia užvaldyti nuoboduliui, visada apsaugo nuo nemalonios draugijos. Ji palengvina skausmą, kai šis tampa nepakeliamas. Kad išsivaduočiau iš slegiančios būsenos, man tereikia paimti į rankas knygą“ (Raguotienė, 2008, p. 94).

L. Mikočionytė teigia kad, biblioterapija nėra naujas terminas, o apie knygų gydomąją galią numanyta jau senovės Graikijoje. „Sielos namų vaistinė“ taip senovės graikai išraižė virš Tebu bibliotekos durų. „Pats terminas biblioterapija pirmą kartą pavartotas 1916 metais Samuelio Crotherio, kuris mėnesiniame žurnale *The Atlantic Monthly* parašė straipsnį apie knygų skaitymą kaip vieną iš būdų, padedančių pagyti“ (Mikučionytė, 2009, p. 86).

Ir vis dėlto mokslas apie skaitymo gydomąją galią – mūsų laikų kūdikis. Biblioterapijos terminas JAV XX amžiaus pradžioje. Medicina į biblioterapiją žvelgia kaip į psichoterapijos atšaką. Vaikų knygų skaitymas, knygų jiems parinkimas siejamas su meno terapija – muzika, šokių, vaizduojamuoju menu, spalvų poveikiu, gražia aplinka ir kt. (Raguotienė, 2008, p. 95).

R. Venskūnienė nurodo, kad biblioterapijos sąvoka įvairiuose mokslo literatūros šaltiniuose apibūdinama kaip sistemingas, tikslingai organizuojamas procesas, kurio metu biblioterapijos specialistas, kaip pokyčio priemonę naudojantis knygos poveikį bei dėl to poveikio užsimezgusius tarpasmeninius santykius, padeda klientui palaikyti ar atgauti fizinį ir dvasinį sveikatingumą (Venskūnienė, 2009, p. 159).

G. Raguotienė akcentuoja, kad knyga ir skaitymas gali sukurti tokią dvasinę būseną, kuri padeda ligoniui kovoti su liga, vienatve, stresu, depresija, baime, įveikti psichologinę įtampą. Skaitymas stiprina žmogaus pasitikėjimą savo dvasios ir kūno jėgomis, žadina viltį, atitraukia nuo sunkių minčių, dvasinių traumų, palengvina ligonio adaptaciją, pakelia nuotaiką. Biblioterapija remiasi daugiausia gydytojai, kuriems rūpi regeneruoti ligonių nervų sistemą ir psichiką. Ypač reikalinga pagalba nevaikštantiesiems, prie lovos ar vežimėlio prirakintiems ligoniams, sergantiems nepagydomomis ligomis (Raguotienė, 2008, p. 95).

B. Gelumauskienė ir S. Puskunigienė teigia, kad biblioterapija – tai gydymas knyga plačiąja prasme. Kartais perskaityta viena eilutė suteikia naujų jėgų ir vilties, o kartais tenka perskaityti ne vieną knygą, kad galėtum suprasti, ko reikia, kad būtumei laimingas. Biblioterapija taikoma ir bibliotekoje. Biblioteka yra socialinių kontaktų vieta, joje taikant biblioterapiją didžiausias dėmesys skiriamas psichologinėms ir socialinėms problemoms spręsti. Labai svarbu, kad į skaitytojų rankas patektų kūriniai, kurie skatintų surasti savyje jėgų nugalėti sunkumus. Lankytojams patariama, kokią literatūrą pasirinkti, kaip pažinti, pvz., streso priežastis, kaip jis veikia, kaip jo išvengti arba konstruktyviai jį įveikti (Gelumauskienė, Puskunigienė, 2010, p. 149).

Apibendrinant skirtingų autorių atskleistą skaitymo esmę, galima teigti, kad skaitymas yra raštų ar kitokiais simboliais pateiktos informacijos sąmoningas suvokimas ir interpretavimas. Skaitymas apibūdinamas kaip specifinis žmonių bendravimas per ženklus, parašytų žodžių, sakinių, teksto suvokimas ir supratimas, sąmoningas naudojimasis knygomis ir kitokiais leidiniais: skaitymas – tai prasmės kūrimo ir problemų sprendimų veikla.

Knygų skaitymas yra nenuginčijamas ugdymosi veiksnys. Knyga ugdo mąstyti skaitytoją, teikia išminties, skaitymas padeda asmenybei tobulėti visose gyvenimo srityse, pažinti aplinką ir save. Taigi ypač svarbu jau vaikystėje suartinti žmogų su knyga, parodyti jos vertę ir galią stiprinant teigiamas emocijas, ieškant atsakymo į iškilusius klausimus, perteikiamą informaciją apie mus supančią aplinką ir sukaupią žmonijos patirtį.

1.6. Knygų skaitymas kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo būdas

Kaip pastebi J. Košienė ir D. Janavičienė, mažai skaitęs žmogus neturi mąstymo ir minties formulavimo įgūdžių, nepajunta pavojų, kurie išskyla viešai kalbant ir kalbantis. Kultūra, pirmiausia skaitymas, išbando žmogų, pasako jam, kas yra sandėriai su piktom galiom, perspėja neiti ten, kur rizika kyla ne tik kūnui, bet ir dvasiai. Skaitydamas gerą literatūrą, žmogus įgyja estetinę patirtį, itin jautrų žmogaus būties saugos mechanizmą. Skaitantis žmogus įgyja ir atskirą prieglobstį: liūdesio, paastrėjusios vienatvės akimirką jis gali užsidaryti su knyga; žino, į kurią lentyną ištieti ranką (Košienė; Janavičienė, 2010, p. 51).

O. Tijūnėlienė konstatuoja, kad ypač svarbu jau vaikystėje suartinti žmogų su knyga, parodyti jos vertę ir galią stiprinant teigiamas emocijas, ieškant atsakymo į iškilusius klausimus, įgyjant menine forma perteikiamą informaciją apie mus supančią aplinką ir sukaupę žmonijos patirtį, mokytis iš knygų herojų gyvenimo išminties ir patirties, bendravimo ir elgesio kultūros, žadinti fantaziją ir skatinti kilnius siekius. Šios funkcijos priklauso ugdytojams: prigimtiniais – tėvams ir pašauktiesiems – pedagogams (Tijūnėlienė, 2006, p. 18).

J. Bukantienė teigia, kad mokant ir mokantis sąmoningai skaityti, reikėtų akcentuoti tris sąlygas: skaitymo procesui palankią aplinką, tinkamai pasirinktą knygą ir diskusiją apie perskaitytą tekstą, ugdančią mąstyti skaitytoją. Mokslininkės nuomone, turėtume kurti tokią aplinką, kurioje: skaitymas laikomas vertybe; mokiniai įvairiais būdais skatinami skaityti; vyrauja tyrinėjimo ir atvirumo atmosfera; vertinamos skaitymo pastangos ir atkaklus darbas, bet kartu skaitymo veikla yra žaisminga (Bukantienė, 2013, p. 8).

J. Pikūnas ir A. Palujanskienė visų pirma atkreipia dėmesį į tėvų įtaką vaiko asmenybės formavimuisi. Tėvai ne tik perduoda vaikui paveldimas savybes (genus), bet ir sukuria pagrindinę aplinką, kurioje auga ir bręsta jų vaikas. Jie privalo nuo pat mažens apsaugoti vaiką nuo televizijos, kino filmų ir vaizdajuosčių gausos bei formuoti teigiamą vaiko požiūrį į skaitymą (Pikūnas, Palujanskienė, 2001, p. 236). Sociokultūrinis kapitalas, pirmiausia pasireiškiantis per šeimos aplinką, turi ypač didelės įtakos skaitymui: daugiausia skato tie suaugusieji, kuriems kūdikystėje, vaikystėje dažnai buvo skaitoma balsu, kurių namuose yra daugiau knygų ir kurių tėvai patys skaito (Stankevičienė, Ramanauskienė, 2006, p. 80).

R. Tamulienė teigia, kad gera ir laiku perskaityta knyga – tai „vitaminai“ protui. Be to, tai puikus draugystės tarp tėvų ir vaikų katalizatorius. Visų pirma skaitymas – svarbus įgūdis, kurį vaikams reikia ugdyti. Bet tai dar ne viskas. Reikia mokytis įvertinti atrastos informacijos vertę, kritiškai mąstyti, įprasti koncentruoti dėmesį. Kuo daugiau žmogus skaito, tuo labiau ugdo ir šį gebėjimą (Tamulienė, 2011, p. 113).

D. Andriuškevičienė konstatuoja, kad paprastas bendravimas, toks kaip skaitymas vaikui, pažintis su knygomis, žurnalais, laikraščiais ir spausdinta medžiaga, daro įtaką vaiko skaitymo raidai, ir vaikai, atvykę iš namų, kuriuose gausu skaitymo medžiagos, turi stipresnius skaitymo įgūdžius tiek pradėdami lankyti darželį, tiek pradinės mokyklos lankymo metu. Be to, egzistuoja aiški priklausomybė: tėvų, kurie skatina skaitymą, kaip reikšmingą ir prasmingą užsiėmimą, vaikai skaito savo malonumui. Skaitymo praktikavimas namuose turi reikšmingos ir pozityvios įtakos ne tik skaitymo pasiekimams, kalbos suvokimui ir gebėjimui reikšti savo mintis, bet ir susidomėjimui skaitymu bei požiūriu į skaitymą bei dėmesingumui klaseje (Andriuškevičienė, 2009, p. 169).

Kuo anksčiau tėvai pradeda skaityti su vaikais, tuo geresni rezultatai ir ilgiau trunkantis efektas yra gaunami (Mullis, Mullis, Cornille ir kt., 2004). Nors tėvų dalyvavimas turi didesnę poveikį ankstyvajame vaikų amžiuje, tačiau svarbu, kad jis tęstųsi ir paauglystės bei pilnametystės švietimo ir raštingumo raidoje (Desforges ir Abouchaar, 2003). Pavyzdžiui, tėvų domėjimasis savo vaikų ugdymu buvo vienintelis ir didžiausias šešiolikmečių moksleivių sėkmės garantas. Tėvų dalyvavimas švietimo procese ne namų aplinkoje, pavyzdžiui, užklausinėje veikloje, taip pat veikia vaikų skaitymą, bendrąsias žinias, skaičiavimo įgūdžius ir gebėjimus (Andriuškevičienė, 2009, p. 168).

W. Jeynes (2005), atlikęs daugiau nei 50 studijų metaanalizę, atrado, kad dalyvavimo švietimo procese būdai, kuriems reikia didesnių laiko investicijų, tokie kaip komunikavimas ir/ ar skaitymas su vaiku, turėjo didesnę poveikį mokslo pasiekimams nei kitos tėvų įsitraukimo formos, kaip, pavyzdžiui, mokyklos lankymas ir dalyvavimas mokyklos veikloje. Iš daugelio tyrimo darbų paaiškėjo, kad skaitymas ir bendravimas su vaiku yra svarbūs tėvų įsitraukimo į švietimą aspektai. Žinoma, tėvų dalyvavimas vaikų raštingumo veikloje teikia naudą ne tik vaikams. Esama gausybės teigiamų aspektų, kurie reikšmingi patiems tėvams, tarp jų: geresnių įgūdžių įgijimas, didesnis pasitikėjimas ir geresnis savęs vertinimas, harmoningesni vaiko ir tėvų santykiai ir stipresnis domėjimas mokslu (Andriuškevičienė, 2009, p. 170).

Mokymasis skaityti tęsiasi visą gyvenimą, kadangi nuolatos turtiname savo, kaip skaitytojų, patirtį. Be abejonės, teksto šifravimo technikos išmokstama greitai, nes nuo mažens vaikai mokosi suvokti ryšį tarp raidžių ir garsų bei jų kombinacijų, mokosi suvokti garsų kombinacijas – žodžius ir jų prasmę tekste. Tačiau tuo mokymasis skaityti, suprasti ir suvokti tekstus nesibaigia. Tekstų suvokimas priklauso nuo mūsų patirčių, pasaulio suvokimo, kalbos mokėjimo. Skaityti mokomasi nuolat.

A. Lapinienė pripažįsta, kad skaitymas – geriausia, ką galime duoti vaikui. Ar ateityje jis taps sąmoningu skaitytoju, priklauso nuo aplinkos, o artimiausia aplinka yra šeima. Svarbiausia patirtis, sužadinanti aistrą skaityti, įgyjama namie. Tik vėliau į šį procesą įsitraukia mokykla,

draugai, visuomenė. Skaitymas yra tikslinga ir kryptinga veikla, mokanti susikaupti, atpažinti, mąstyti. Todėl labai svarbu, kaip nuo pačių mažiausių dienų vaikui bus parodomas kelias į knygą (Lapienienė, 2014, p. 13 – 16).

A. Augustaitienė pažymi, kad mes, suaugusieji, vaikams esame skaitymo pavyzdys. Skaitykime matant vaikams, mėgaukimės skaitydami. Skaitymo malonumu apsikrečiama skaitant kartu. Emocinis intymus ryšys kalbantis apie perskaitytus tekstus ir sukeltus išgyvenimus moko bendravimo atvirumo, kultūros (Augustaitienė, 2012, p. 150 – 151).

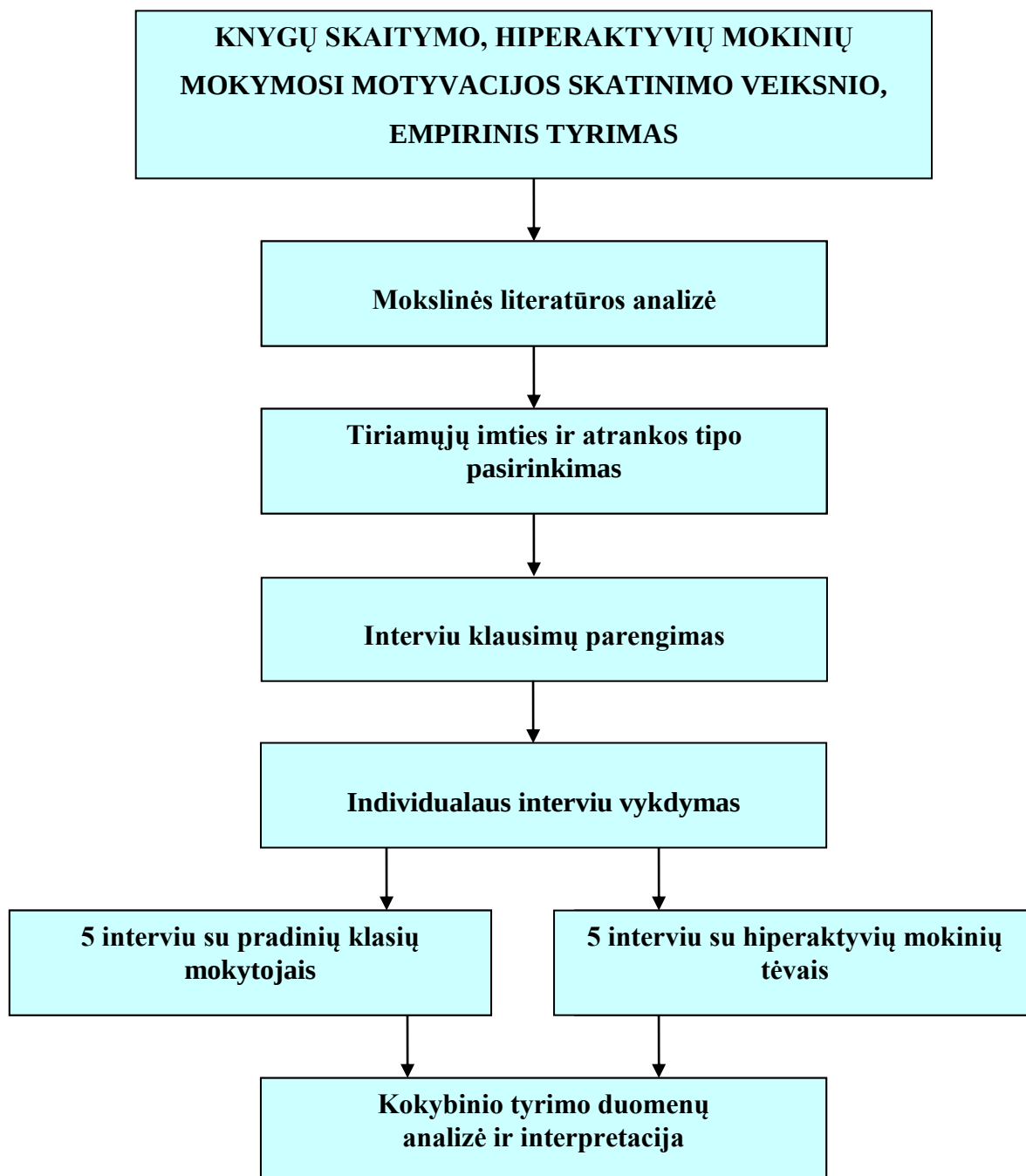
O. Tijūnėlienė teigia, kad šeima atlieka daugelį ugdymo funkcijų ir toliau puoselėja prigimtines galias. Vaikai iš prigimties yra susiję su tėvais. Tėvai – vaiko gimimo priežastis. Taigi šeima turi ugdyti asmenybes. Šeimai privalu rūpintis vaiko gyvybės saugumu, sveikata, jos stiprinimu, nes to reikia ne tik pačiam vaikui, tėvams, bet ir visai tautai. Būtina mokyti vaiką pažinti gamtą, žmones. Pažinimas turi būti platus ir išsamus, kad vaiko protas – gražiausia Dievo dovana – pažinimo procese būtų tinkamai panaudotas. Padėti vaikui ugdyti savo valią, gerą būdą, pasirengti gyventi visuomenėje, tarp žmonių – socializuotis. Tėvų pareiga yra rūpintis doroviniu vaiko auklėjimu – teisingumo, darbštumo puoselėjimu, mokyti bendrauti su žmonėmis, sutarti ir bendradarbiauti. Visus šiuos dalykus sužinoti, ugdytis ir keisti savo elgseną vaikai gali kartu su tėvais skaitydami knygas (Tijūnėlienė, 2009, p. 413).

Apibendrinant galima teigti, kad tėvai privalo nuo pat mažens apsaugoti vaiką nuo televizijos, kino filmų, kompiuterinių žaidimų gauros bei formuoti teigiamą vaiko požiūrį į skaitymą, kad skaitymo praktikavimas namuose turi reikšmingos ir pozityvios įtakos ne tik skaitymo pasiekimams, kalbos suvokimui ir gebėjimui reikšti savo mintis, bet ir susidomėjimui skaitymu bei požiūriu į skaitymą bei dėmesingumui klaseje, bei mokymosi motyvacijos stiprinimui. Tėvams mokant hiperaktyvius vaikus skaityti, reikėtų akcentuoti tris sąlygas: skaitymo procesui palankią aplinką, tinkamai pasirinktą knygą ir diskusiją apie perskaitytą tekstą, ugdančią mąstyti jaunąjį skaitytoją.

II. KNYGŲ SKAITYMO KAIP HIPERAKTYVIŲ MOKINIŲ MOKYMOSI MOTYVACIJOS SKATINIMO VEIKSNIO EMPIRINIS TYRIMAS

2.1. Tyrimo metodika ir tyrimo organizavimas

Tyrimo logika. Tyrimo tikslui ir uždaviniams pasiekti buvo atlikti du kokybiniai tyrimai (2 pav.). Atlikti tyrimai papildė vienas kitą ir leidžia išsamiai ištirti iškeltą problemą.

2 pav. Tyrimo organizavimo procesas (darbo autorė, 2016)

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis L. Rupšiene (2007)

Tyrimo imtis. Siekiant ištirti, knygų skaitymą kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnį, tiriamaisiais pasirinkti hiperaktyvių mokinių tėvai ir pradinį klasių mokytojai. Visi šie vienetai yra generalinės aibės sudedamoji dalis. Atliekant tyrimą, buvo pasirinkta – *kriterinė atranka* – tai leidžia pasirinkti informantus pagal tam tikrą požymį, tai hiperaktyvių mokinių tėvai ir hiperaktyvius mokinius ugdantys pradinį klasių mokytojai. Kriterinė atranka taikoma tada, kai imties vienetai iš populiacijos atrenkami laikantis tyrėjo nustatytų kriterijų. Kriterijai yra šie: tėvai auginantys hiperaktyvius pradinį klasių vaikus ir pradinį klasių mokytojai ugdantys hiperaktyvius mokinius. L. Rupšienė nurodo, kad „kriterinės atrankos būdas yra labai veiksmingas, taip surenkami kokybiški duomenys“ (Rupšienė, 2007, p. 31). Tyrimo imtį, naudojant interviu metodą, sudarė 10 tiriamųjų (5 pradinį klasių mokytojai ugdantys hiperaktyvius mokinius ir 5 hiperaktyvių mokinių tėvai). Nedidelė imtis pasirinkta norint plačiau atskleisti knygų skaitymo kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnį. Be to teigiama, jog kokybiniuose tyrimuose svarbiausia ne imties dydis, o paties tyrėjo gebėjimai ir pasirinktų tiriamųjų informatyvumas (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008).

Tiriamųjų generalinę aibę nustatyti sunku, nes trūksta informacijos apie tai, kiek Lietuvoje yra hiperaktyvių mokinių. Tyrimo metu bendrauta su X progimnazijos direktoriumi, kurio paprašyta raštiško sutikimo, atlikti tyrimą jo vadovaujamoje ugdymo įstaigoje. Po to bendrauta su socialine pedagoge, kuri padėjo suderinti susitikimo laiką su hiperaktyvių mokinių tėvais. Taip pat, nukreipė pas pradinį klasių mokytojus, kurių auklėjamosiose klasėse yra hiperaktyvių mokinių. Buvo susisiepta su pradinį klasių mokytojais, papasakota apie tyrimo tikslą, uždavinius. Paprašyta raštiško sutikimo, kad gali dalyvauti vykdomame interviu. Papasakota apie garantuojamą konfidencialumą, susitarta interviu data ir laikas.

L. Rupšienės (2007), teigimu informantų imtis atliekant kokybinius tyrimus labiausiai priklauso nuo tyrimo tikslo ir duomenų rinkimo metodo. Siekiant detalai ištirti reiškinį dažniausiai pasirenkama mažesnė imtis ir gilinamasi į įvairius patirties aspektus. Tuo remiantis šiame tyrime taip pat nustatytas nedidelis informantų kiekis.

Tyrimą buvo pasirinkta atlikti Gargždų mieste, nes šiame mieste gyvenu, patogioji atranka. Interviu atlikti 2016 metų kovo – balandžio mėnesiais.

Atlikus mokslinės literatūros analizę išryškėjo dvi tikslinės informantų grupės: pradinį klasių mokytojai ugdantys hiperaktyvius mokinius ir hiperaktyvių mokinių tėvai.

Tyrimo dalyvavo penki pradinį klasių mokytojai, kuriuos nurodė socialinė pedagogė. Maža pradinį klasių mokytojų imtis pasirinkta, nes ne visose klasėse yra hiperaktyvių mokinių. Interviu siekiama atskleisti pradinį klasių mokytojų požiūrį į knygų skaitymą kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnį. Pradinį klasių mokytojai pasirinkti todėl, kad vaikų hiperaktyvumas labiau pastebimas pradėjus lankyti mokyklą. Pradinį klasių mokytojai

artimiausiai turėtų pažinti vaikus, bendrauti su vaikų šeimomis ir žinoti jų problemas, todėl tiriamuoju klausimu turėtų turėti patirties ir gali atskleisti daug išsamios informacijos apie tiriamą reiškinį. Informantų – pradinių klasių mokytojų pasisakymai koduojami M1, M2, M3, M4, M5. Pasirinkti pradinių klasių mokytojai, kurių klasėse yra ugdomi hiperaktyvūs mokiniai.

Tyrimė dalyvavo penki hiperaktyvių mokinių tėvai. Interviu siekiama atskleisti tėvų požiūrį į knygų skaitymą kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnį. Informantų – hiperaktyvių mokinių tėvų pasisakymai koduojami T1, T2, T3, T4, T5. Hiperaktyvių mokinių tėvai pasirinkti, nes jie turi patirties ugdant savo vaikus, žino jų poreikius.

Duomenų rinkimo metodas. Siekiant ištirti knygų skaitymą kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnį, buvo atliktas kokybinis tyrimas. Kokybinis tyrimas leidžia plačiau išnagrinėti problemą. Kokybinio tyrimo metodu pasirinktas interviu. Interviu metodas leidžia išsamiai išsiaiškinti tiriamojo nuomonę tiriamuoju klausimu. Pasak R. Tidikio (2003), interviu metodas yra „labai geras priartėjimo prie žmonių suvokimo, reikšmių, situacijų apibrėžimo ir realybės konstravimo (aiškinimo) būdas. Tai taip pat yra viena įtaigiausių žmonių tarpusavio supratimo priemonių. Norint suprasti, kaip kiti asmenys aiškina tikrovę, turėtume jų paklausti taip, kad jie galėtų papasakoti savo terminais (žodžiais)“ (Tidikis, 2003, p. 465), todėl tyrimo metodu pasirinkau interviu. Kaip teigia K. Kardelis (2007), interviu apibrėžiamas kaip tyrėjo inicijuotas dviejų asmenų pokalbis, kurio tikslas – gauti būtiną tyrimo uždaviniams informaciją. Interviu siekiama suvokti informantų patirtį, sužinoti nuomones tiriamu klausimu.

Pagrindinis interviu bruožas tai, kad visa informacija gaunama žodžiu, taikant šį metodą dėmesio centre visada yra žmogus, jo mintys, nuomonė ir emocijos. Interviu – pagrindinis duomenų rinkimo būdas, viena iš įtaigiausių žmonių tarpusavio supratimo priemonių. S. Girdzijauskienės (2006) teigimu, interviu metodas apima informantų klausinėjimą ir įdėmų klausimąsi, kuriuo siekiama suvokti informantų patirtį, sužinoti nuomones tiriamuoju klausimu. Būtina kokybinio tyrimo sąlyga – savos terminologijos ir išankstinių schemų neprimetimas, rėmimasis informantų vartojamais terminais.

Šiame tyrime buvo taikomas *pusiau struktūruotas interviu*. Šis tyrimo metodas padėjo išsiaiškinti pradinių klasių mokytojų ir hiperaktyvių mokinių tėvų nuomonę, apie knygų skaitymą kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnį. Anot B. Bitino (2006), pusiau struktūruotas interviu priimtinausias atliekant kokybinius tyrimus. Tyrėjas iš anksto numato klausimus, temos problemą, kuriuos aptars interviu metu, tačiau tyrimo metu neprisiriša prie klausimų tvarkos ar numatytų pasakyti žodžių, laisvai juos keičia vietomis, atsakymai patikslinami papildomais klausimais. Tai reikalinga, kad būtų geriau suprasti informantų atsakymai, juos interpretuojant pavyktų išvengti nukrypimų, ar netikslaus interpretavimo. Kokybinio tyrimo

pasirinkimą įtakoja iškelti tyrimo klausimai, kadangi atsakant į juos daugiausiai bus gaunama žodžių apibūdinimų ir laisvos formos pastabų. Be to, pusiau struktūruotas tyrimo metodas padeda atskleisti žmonių nuomonę, kreipiamas didesnis dėmesys informanto patirčiai.

Tyrimas su pradinį klasių mokytojais buvo atliktas mokykloje, kurioje dirba informantai, prieš tai iš anksto susitarus ir suderinus laiką, taip pat gautas raštiškas sutikimas dėl dalyvavimo interviu.

Ruošiantis interviu su pradinį klasių mokytojais buvo išskirti *keturi klausimų blokai*:

- 1) pradinį klasių mokytojų informacija apie hiperaktyvius mokinius;
- 2) hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo būdai knygų pagalba;
- 3) bendradarbiavimas su hiperaktyvių mokinių tėvais;
- 4) pradinį klasių mokytojų kompetencija.

Interviu su hiperaktyvių mokinių tėvais buvo atlikti jų namuose, prieš tai iš anksto susitarus ir suderinus susitikimo laiką, taip pat gautas raštiškas sutikimas dėl dalyvavimo interviu.

Ruošiant interviu su hiperaktyvių mokinių tėvais buvo išskirti *trys klausimų blokai*:

- 1) tėvų informacija apie hiperaktyvų vaiką, mokymo(si) sunkumai;
- 2) hiperaktyvių mokinių mokymo(si) motyvacijos skatinimo būdai knygų pagalba;
- 3) pagalba hiperaktyvių vaikų tėvams, bendradarbiavimas su mokytojais.

Interviu vyko sklandžiai, vidutiniškai interviu truko po vieną valandą su kiekvienu pradinį klasių mokytoju ir hiperaktyvių mokinių tėvais. Interviu metu tėvai, bei pradinį klasių mokytojai jautėsi laisvai ir nevaržomai atsakinėjo į klausimus. Interviu buvo įrašinėjamas, todėl nebuvo blaškomasi pokalbio metu. Transkribuota informantų kalba el. paštu nusiųsta informantams ir gautas leidimas duomenis analizuoti.

Dalinai struktūruoto interviu metodo pasirinkimą lėmė tai, jog šiuo metodu gaunami išsamūs, susisteminti duomenys, o pats interviu lieka neformalus, vyksta pokalbio forma (Bitinas, Rupšienė, Žydzūnaitė, 2008). Taip pat išskiriami šie metodo privalumai: galima surinkti daug naudingos informacijos, sužinoti svarbių detalių, kas dažnai nulemia ir naujas įžvalgas; yra vizualus kontaktas su informantu; matomi ne tik kognityviniai, bet ir emociniai atsakymų aspektai; tyrėjas gali paaiškinti savo klausimus, kas padidina tikimybę išgirsti naudingos informacijos; tyrėjas gali lanksčiai vykdyti interviu su išskirtiniais žmonėmis arba ypatingomis aplinkybėmis (Rupšienė, 2007). Atsižvelgiant į minėtus metodo privalumus, buvo pasirinktas būtent dalinai struktūruotas interviu.

Tyrėjo vaidmuo. B. Bitinas (2006) pastebi, jog kokybiniuose tyrimuose pats tyrėjas yra tyrimo instrumentas. Interviu pradžioje su informantais buvo pasisveikinta, prisistatyta,

padėkota už sutikimą dalyvauti interviu. Pristatyta tyrimo tema, informantų dalyvavimo tyrime svarba. Pokalbio metu, informantams buvo duota suprasti, kad interviu yra svarbus. Tai parodoma verbaliniais ir neverbaliniais ženklais. Nuoširdžiai klausomasi, nekommentuojami ir nekritikuojami atsakymai. Tyrimo metu stengtasi kontroliuoti tyrėjo šališkumą. Visų pirma duomenys buvo fiksuojami diktofonu, informacija, kuri buvo neaiški tyrėjui, buvo atkartojama, jog būtų įsitikinta, kad tyrėjas teisingai suprato informantų atsakymus. Taip pat tyrėjas fiksavo esmines tyrimo mintis raštiškai, kurias prireikus galėtų panagrinėti ir neprisirišti prie pažodinio interviu užfiksuoto diktofonu. L. Rupšienė (2007) pastebi, jog toks tyrimo duomenų fiksavimas itin naudingas laiko atžvilgiu. Tačiau gali išryškėti trūkumų, jei tyrėjas nesugeba išlikti nešališkas. Tyrimo metu stengtasi suvokti, pajusti tiriamų reiškinių prigimtį, esmę, tačiau siekta likti neutraliam tyrimo rezultatų atžvilgiu, jog asmeninė tyrėjo patirtis nepaveiktų gautų rezultatų interpretavimo. Kokybiniame tyrime pats tyrėjas yra pagrindinis instrumentas. Tyrėjas tiesiogiai sąveikauja su tiriamaisiais atlikdamas mokslinio pažinimo instrumento funkciją, stengiasi suvokti, pajusti tiriamų reiškinių prigimtį, esmę, todėl išryškėja asmeninė tyrėjo patirties svarba (Bitinas, 2006).

Interviu duomenų analizė. Siekiant išsiaiškinti knygų skaitymą kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnį, buvo atliktas tyrimas. Tyrimo rezultatai gauti taikant turinio (content) analizės metodą. Turinio (content) analizė yra validus metodas, leidžiantis padaryti specifines išvadas remiantis analizuojamu tekstu. Pagal prasmę panašūs informantų atsakymai buvo sujungti į kategorijas, o kategorijų turinys skaidomas į subkategorijas. Tyrimo rezultatai interpretuojami ir grindžiami, remiantis sugrupuotais duomenimis bei teksto įrodymais. Iš to galima interpretuoti ir daryti išvadas, remiantis analizuojamu tekstu.

Kokybinė (content) analizė apima keturis žingsnius: 1) daugkartinį teksto skaitymą; 2) manifestinių kategorijų išskyrimą, remiantis „raktiniais“ žodžiais; 3) kategorijų turinio skaidymą į subkategorijas; 4) kategorijų ir subkategorijų interpretavimą bei pagrindimą iš teksto ekstrahuotais įrodymais (Bitinas, Rupšienė, Žydzūnaitė, 2008). Gautas duomenų masyvas, remiantis šiais sutartiniais (content) analizės metodais, buvo analizuojamas keturiais etapais: daugkartinis atsakymų skaitymas, ieškoma semantiškai artimų atsakymų ir „raktinių“ žodžių, tada konstruojamos kategorijos ir subkategorijos, o vėliau išskirtų kategorijų ir subkategorijų interpretacijos. Kategorijų formavimas – labai reikšmingas išskiriant ir apibendrinant informaciją. Vykdamas turinio (content) analizę, išskiriant kategorijas ir subkategorijas, būtina turėti gebėjimų „įsigilinti“ ir suvokti pradinių klasių mokytojų ir hiperaktyvių mokinių tėvų mintis, nuostatas ir tuo pat metu pateikti viską kaip galima objektyviau. Tai įgalina perteikti kuo tikslesnius pradinių klasių mokytojų ir hiperaktyvių mokinių tėvų teiginius, informaciją, nagrinėjant knygų skaitymą kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnį.

Tyrimo validumas ir patikimumas. Siekiant tyrimo kokybiškumo, itin svarbu užtikrinti tyrimo *validumą* ir *patikimumą*. Šis kriterijų užtikrinimas leidžia spręsti apie tyrimo išvadų pagrįstumą. Tyrimo metu buvo siekiama užtikrinti vidinį ir išorinį tyrimo validumą.

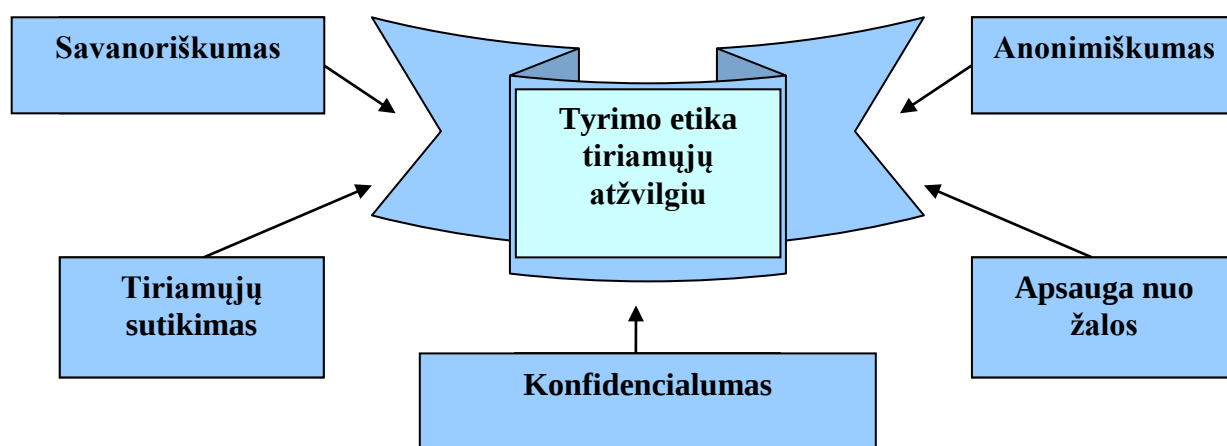
Vidinis tyrimo validumas. Tyrimo metu tyrėjas pats kontaktavo su informantais, atliko su jais interviu. Atliekant interviu buvo stengiamasi, jog tyrimo dalyvių atsakymai būtų tinkamai suprasti. Todėl atliekant interviu į neaiškius respondentų atsakymus prašyta paaiškinimo, detalizavimo. Iškilus neaiškumams, tyrėjas atkartodavo informantų atsakymus, taip pasitvirtindamas, jog teisingai supranta tyrimo dalyvių nuomonę. Tyrimo vidinį validumą buvo siekiama užtikrinti keliais būdais: pirma – informantų pasisakymai buvo įrašinėjami į diktofoną. Antra – informantų atsakymai buvo perrašyti į „Microsoft Office Word“ programą ir pateikti el. paštu informantam, patikslinimui, papildymui ir patvirtinimui. Visi informantai patvirtino savo atsakymus, o papildymų neturėjo. Trečia – atliekant gautų duomenų analizę buvo glaudžiai bendradarbiaujama su baigiamojo darbo vadove, kuri konsultavo dėl duomenų interpretavimo strategijos.

Išorinis tyrimo validumas. Stengtasi tyrime kuo konkrečiau ir aiškiau apibrėžti tyrimo objektą, pagrįsti pasirinktą tyrimo metodą, atskleisti tyrimo instrumento vaidmenį bei tyrimo analizės procedūras, kad tyrimo ataskaitos skaitytojai (pradinių klasių mokytojai, hiperaktyvių mokinių tėvai) galėtų panaudoti gautus rezultatus savo realiame gyvenime, kiti tyrėjai duomenis gali panaudoti atliekant panašius tyrimus.

Tyrimo patikimumas. Tyrimo patikimumą užtikrina kitų asmenų įtraukimas į duomenų rinkimą, kitų informantų įtraukimas į tyrimą ir laipsniškai duomenų rinkimo pakartojimas kitomis sąlygomis. Kitų asmenų įtraukimas pasireiškė tuo, kad paprašiau savo kolegės atlikti giluminį interviu su dviem skirtingais tiriamaisiais, tai (pradinių klasių mokytoja ir hiperaktyvaus mokinio mama), kurių aš pati nekalbinau, kad galėčiau įsitikinti, kad mūsų gauta informacija yra labai panaši. Kai apklausiau visus tiriamuosius ir atlikau pirminę duomenų analizę, pasitelkiau kitų informantų įtraukimu į tyrimą, taip įsitikindama, kad iš jų išgaunami labai panašūs duomenys. Tyrimas buvo nuolat stebimas, konsultuojamas baigiamojo darbo vadovės, kuri stebėjo visą darbo eigą, teikė pastabas kaip tinkamai interpretuoti gautus tyrimo duomenis ir išvengti tyrimo duomenų analizavimo šališkumo.

Tyrimo etika. Tyrimas buvo atliekamas laikantis etikos reikalavimų. Pirmojo susitikimo su informantais metu buvo tiksliai paaiškinta, kokia yra tyrimo tema, tikslas, jo nauda ir koks tyrimo metodas, kuriame jie dalyvauja. Buvo užtikrinta, kad jų pateikta informacija bus panaudota tik tyrimo tikslams magistriniame darbe. Tyrimo metu buvo laikomasi etikos principų: geranoriškumo, pagarbos asmens orumui, teisingumo ir teisės gauti tikslią informaciją. Atliekant

tyrimą mokykloje buvo prašoma, kad šios mokyklos direktorius duotų raštišką sutikimą, kad jo pavaldiniai gali dalyvauti tyrime (3 priedas). Kiekvienas informantas turėjo teisę, neverčiamas tyrėjo, apsispręsti dėl dalyvavimo tyrime. Tiriamiesiems buvo pateiktos raštiškos sutikimo formos, kurias pasirašydami patvirtino sutikimą dalyvauti tyrime (4 priedas). Taip pat tiriamiesiems buvo užtikrintas gautos informacijos konfidencialumas ir anonimiškumas. Konkretus tyrimo laikas ir vieta buvo derinami iš anksto susitarus, informantams ir tyrėjui patogiu laiku. Interviu metu pastebėta, kad tiriamieji jautėsi patogiai ir laisvai atsakinėjo į klausimus. Tyrimo etika tiriamųjų atžvilgiu pavaizduota 3 paveiksle.

3 pav. Tyrimo etika tiriamųjų atžvilgiu

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis L. Rupšiene (2007)

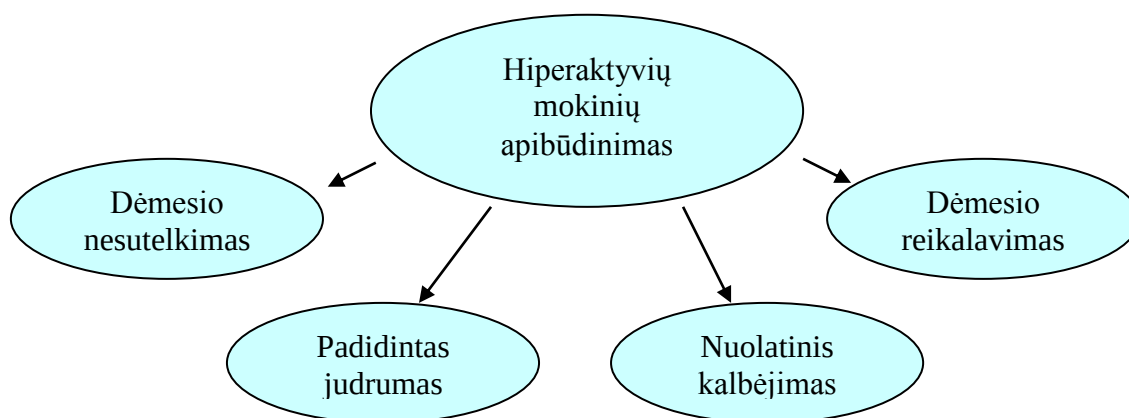
Pradinių klasių mokytojams ir hiperaktyvių mokinių tėvams buvo užtikrintas konfidencialumas. Interviu metu gauti duomenys buvo koduojami, pavardės ir vardai tyrime nefigūravo. Transkribavus duomenis, interviu įrašas buvo ištrintas iš diktofono, atsakymai raštu renkami kompiuteriu, taip pat koduojami, rankraštis naikinamas. Apibendrinus tyrimo duomenis, visos informantų mintys buvo cituojamos tiksliai tokios, kokias jie minėjo, jokie duomenys nebuvo nuslėpti, pakeisti ar iškraipyti. Siekiant užsitikrinti ir užtikrinti tyrimo dalyvius ataskaitos tikslumu, tyrimo ataskaita buvo pateikta dalyviams susipažinimui. Tyrimo dalyviams buvo persiųstos el. paštu galutinės tyrimo ataskaitos kopijos, kad jie galėtų susipažinti su ja ir pasiūlyti, ką reikia pakeisti, jei reikės. Taip pat suteikta galimybė informantams susipažinti su tyrimo išvadomis, kurios galbūt padėtų, hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimą knygų skaitymo pagalba.

2.2. Tyrimo rezultatų analizė

Šiame poskyryje bus nagrinėjama tyrimo metu gauta informacija, pradinį klasių mokytojų ir hiperaktyvių mokinių tėvų požiūris į knygų skaitymą kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnį.

2.2.1. Pradinių klasių mokytojų požiūris į knygų skaitymą kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnį

Siekiant ištirti knygų skaitymą kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnį, pirmiausia buvo išsiaiškinta pradinį klasių mokytojų nuomonė apie hiperaktyvius mokinius, todėl pradinį klasių mokytojų buvo klausta „*Kaip apibūdintumėte hiperaktyvų mokinį?*“. Išanalizavus interviu išskirta viena kategorija ir keturios subkategorijos: dėmesio nesutelkimas; padidintas judrumas; nuolatinis kalbėjimas; dėmesio reikalavimas. Žiūrėti 4 paveiksle.

4 pav. Hiperaktyvių mokinių apibūdinimas

Penki informantai (M1, M2, M3, M4, M5) teigė, kad hiperaktyvūs mokiniai nesutelkia dėmesio pamokų metu (...„*Dėmesio nesukaupimas atliekant darbą klasėje*“..., ..., *Hiperaktyvūs mokiniai nesutelkia dėmesio pamokos metu*“..., ..., *Nepalaiko dėmesio per pamokas*“..., ..., *Sunkiai susikaupia per pamokas*“...). Penki informantai teigė, kad hiperaktyvūs mokiniai yra labai judrūs pamokų ir pertraukų metu (...„*Nenusėdi vietoje per pamokas*“..., ..., *Tokiems vaikiams labai sunku nusėdėti ramiai vietoje*“..., ..., *Dažnai neužbaigia pradėto darbo iki galo*“..., ..., *Bruzdėjimas, straksėjimas, pastoviai koja bideną į suolą*“..., ..., *Aktyvus bėgiojimas pertraukų metu*“...). Keturi informantai (M1, M2, M3, M4) teigė, kad hiperaktyviems mokiniams būdingas nuolatinis kalbėjimas tikslingos veiklos metu, trukdantis susikaupti jiems patiems ir klasėje esantiems mokiniams (...„*Besaikis kalbėjimas pamokų metu, trukdo susikaupti hiperaktyviems*

*mokiniam ir kitiems klasėje esantiems vaikams “..., ...,Triukšmavimas, pašalinio garso skleidimas per pamokas“..., ...,Jei žino atsakymą, tai nesulaukdamis savo eilės atsako“...).*Trys informantai (M2, M3, M5) teigė, kad hiperaktyviems mokiniams būdingas dėmesio reikalavimas iš mokytojų ir klasės draugų (*..., Jie pastoviai reikalauja dėmesio iš mokytojų ir klasės draugų“..., ..., Hiperaktyvūs mokiniai visada stengiasi į save atkreipti dėmesį, kartais elgesiu laužančiu taisyklės“...*).

Interviu analizė atskleidė, pradinių klasių mokytojų apibūdinimą apie hiperaktyvius mokinius. Galima teigti, kad hiperaktyvūs mokiniai klasėje pasižymi nesugebėjimu sukonzentruoti dėmesį į atliekamą darbą, dažnai vaikams trūksta dėmesio, kurį siekiama išsireikalausti negatyviu elgesiu. Besaikis kalbėjimas ir judėjimas pamokų metu, trukdo susikaupti hiperaktyviems mokiniams, ir kitiems klasėje esantiems vaikams.

Siekiant ištirti su kokiais mokymosi sunkumais susiduria hiperaktyvūs mokiniai mokykloje, pradinių klasių mokytojų buvo klausta „Su kokiais mokymosi sunkumais susiduria hiperaktyvūs mokiniai mokykloje?“ Atlikus interviu analizę išryškėjo viena kategorija ir trys subkategorijos: savireguliacijos sunkumai; elgesio problemos; santykių su bendraamžiais problemos.

Penki informantai (M1, M2, M3, M4, M5) teigė, kad hiperaktyvūs mokiniai susiduria su savireguliacijos sunkumais, nesutelkia dėmesio į atliekamą darbą, neatlieka darbo iki galo (*...,Hiperaktyvūs vaikai negirdi užduoties, dažnai perklausia“..., ...,Pamokos metu neranda knygos puslapio, neranda užduotos užduoties“..., ...,Nesutelkia dėmesio į atliekamą darbą, neatlieka darbo iki galo“..., ...,Dažnos teksto nurašymo klaidos, lėtai skaito“..., ...,Sėdi per pamokas ir nieko nedirba, žiūri per langą ir svajoja“...*). Keturi informantai (M2, M3, M4, M5) teigė, kad hiperaktyviems mokiniams mokymosi sunkumai kyla dėl jų netinkamo elgesio (*...,Savo netinkamu elgesiu trukdo dirbti klasėje sau ir kitiems klasės vaikams“..., ...,Reikalauja labai daug dėmesio iš mokytojo, todėl katras nukenčia kiti moksleiviai“..., ...,Neatitinka raidos etapui būdingo elgesio, nustatytų taisyklių nesilaikymas“...*).Trys informantai (M1, M3, M4) teigė, kad hiperaktyviems moksleiviams būdingos santykių su bendraamžiais problemos (*...,Sunkumų kyla bendraujant su bendraamžiais, dažnai jie nori būti dėmesio centre“..., ...,Sunkiai susitaiko su pralaimėjimu“...*).

Interviu analizė atskleidė, mokymosi sunkumus su kuriais susiduria hiperaktyvūs mokiniai mokykloje, tai dėmesio nesutelkimas į atliekamą darbą, neatlieka darbo iki galo, dažnos teksto nurašymo klaidos, lėtai skaito, neatitinka raidos etapui būdingo elgesio ir trikdo asmens mokymosi veiklą, gebėjimus užmegzti ir palaikyti patenkinamus tarpusavio santykius su bendraamžiais bei suaugusiais.

Nemažai rūpesčių kelia tai, kad vaikai dažnai patiria nesėkmes mokykloje, blogėja savęs vertinimas. Siekiant išsiaiškinti hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją, pradinėse klasių mokytojų buvo klausta „*Kokia hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacija?*“. Interviu analizėje išryškėjo trys subkategorijos: silpna; vidutinė; sunku įvertinti.

Trys informantai (M1, M3, M4) teigė, kad hiperaktyvūs mokiniai pasižymi silpna mokymosi motyvacija, (...„*Hiperaktyvių mokinių žema savikontrolė, nesistengia mokytis*“..., ...„*Elgesio problemos trukdo jiems gerai atlikti užduotis*“..., ...„*Kai paskatini juos geru įvertinimu, tada sukyla motyvacija*“...). Informantas (M2) pažymėjo, kad hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacija vidutinė (...„*Hiperaktyviems vaikams reikia ypatingo dėmesio, individualaus priėjimo prie jų, galima teigti, kad motyvacija vidutinė*“...). Informantas (M5) paminėjo, kad sunku įvertinti hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją, nes tai priklauso nuo paties vaiko (...„*Mokymosi motyvacija priklauso nuo paties vaiko, gali būti vidutinė, gali būti aukšta*“...).

Galima teigti, kad hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacija yra silpna, nes hiperaktyvių mokinių žema savikontrolė, elgesio problemos trukdo jiems gerai atlikti užduotis. Hiperaktyviems mokiniams reikia ypatingo dėmesio, individualaus priėjimo jų ugdymo procese, kai jie sulaukia dėmesio, jų mokymosi motyvacija stiprėja.

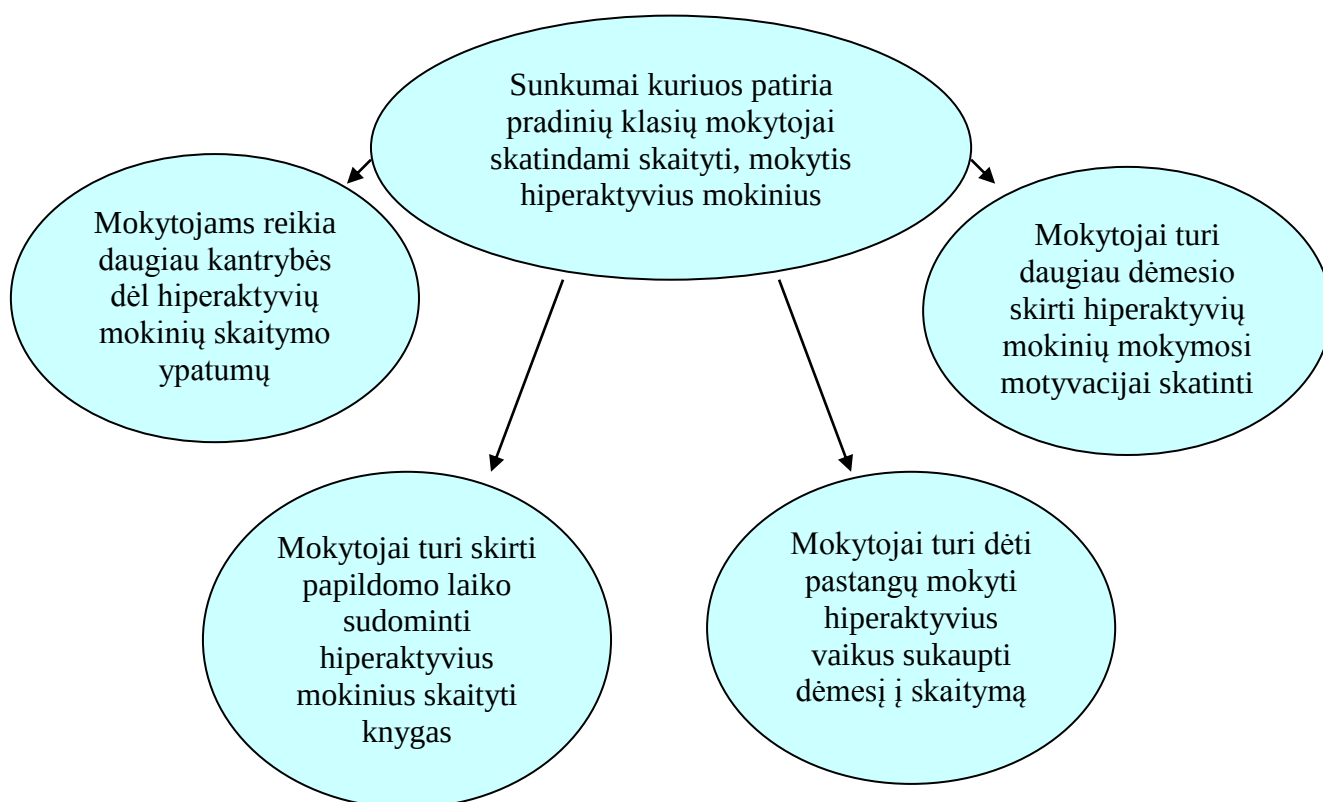
Siekiant išsiaiškinti hiperaktyvių mokinių santykius su mokytojais, pradinėse klasių mokytojų buvo klausama „*Kokie hiperaktyvių mokinių santykiai su mokytojais?*“. Išanalizavus interviu išryškėjo dvi kategorijos: mokytojų ir hiperaktyvių mokinių bendravime kylančios problemos; mokytojų ir hiperaktyvių mokinių bendravime geri santykiai, ir keturios subkategorijos: dėl hiperaktyvių vaikų bendravimo sunkumų; emocijų nevaldymo; netinkamo elgesio; nuoširdaus elgesio.

Du informantai (M1, M5) teigė, kad kyla problemų bendraujant su hiperaktyviais mokiniais dėl hiperaktyvių mokinių bendravimo sunkumų (...„*Bendraudami su vyresniais nejaučia atstumo*“..., ...„*Kalbėjimas tikslingos veiklos metu ar veiksmams, būdingi tik laisvalaikio užsėmimams*“...). Trys informantai (M1, M2, M5) paminėjo, kad hiperaktyvūs mokiniai pasižymi nevaldomomis emocijomis, greitu susijaudinimu ir kontrolės praradimu (...„*Dažnos mokinių netinkamos emocijos, impulsyvumas*“..., ...„*Vaikams būdingas greitas susijaudinimas ir kontrolės praradimas*“..., ...„*Emocijos neatitinka amžiaus*“...). Penki informantai (M1, M2, M3, M4, M5) užsiminė apie hiperaktyvių mokinių netinkamą elgesį (...„*Hiperaktyviems mokiniams būdingas nustatytų taisyklių nepaisymas*“..., ...„*Sunkiai susitaiko su neigiamomis pasekmėmis*“..., ...„*Mėgsta būti dėmesio centre, jie dažnai lyderiauja, elgiasi neapgalvotai, pagauti impulso*“...). Trys informantai (M2, M3, M4) teigė, kad jų bendravimo santykiai su hiperaktyviais mokiniais geri, nuoširdūs (...„*Bendraudamas su hiperaktyviu vaiku turi būti tolerantiškas, pasikaustęs*

kantrybe“..., ...,Vienas ant vieno, nuoširdus elgesys“... ..,Kai pagiri, paskatini daugiau stengiasi, reikia atkreipti dėmesį į menkiausius teigiamus faktus“...).

Atlikus interviu analizę išryškėjo hiperaktyvių mokinių ir mokytojų bendravimo santykiuose kylančios problemos, tai dėl hiperaktyvių vaikų kalbėjimo tikslingos veiklos metu, emocijų nevaldymo, nustatytų taisyklių nesilaikymo, kad santykiai būtų pozityvūs, mokytojams reikia dėti daugiau pastangų ugdant hiperaktyvius mokinius.

Siekiant išsiaiškinti su kokiais sunkumais susiduria pradinė klasių mokytojai skatindami skaityti, mokytis hiperaktyvius mokinius, mokytojams buvo užduotas klausimas „Kokius sunkumus patiriate skatindami skaityti, mokytis hiperaktyvius mokinius?“. Interviu analizėje išryškėjo keturios subkategorijos: mokytojams reikia daugiau kantrybės dėl hiperaktyvių mokinių skaitymo ypatumų; mokytojai turi skirti papildomo laiko sudominti hiperaktyvius mokinius skaityti knygas; mokytojai turi dėti pastangų mokyti hiperaktyvius vaikus sukaupti dėmesį į skaitymą; mokytojai turi daugiau dėmesio skirti hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijai skatinti. Žiūrėti 5 paveiksle.

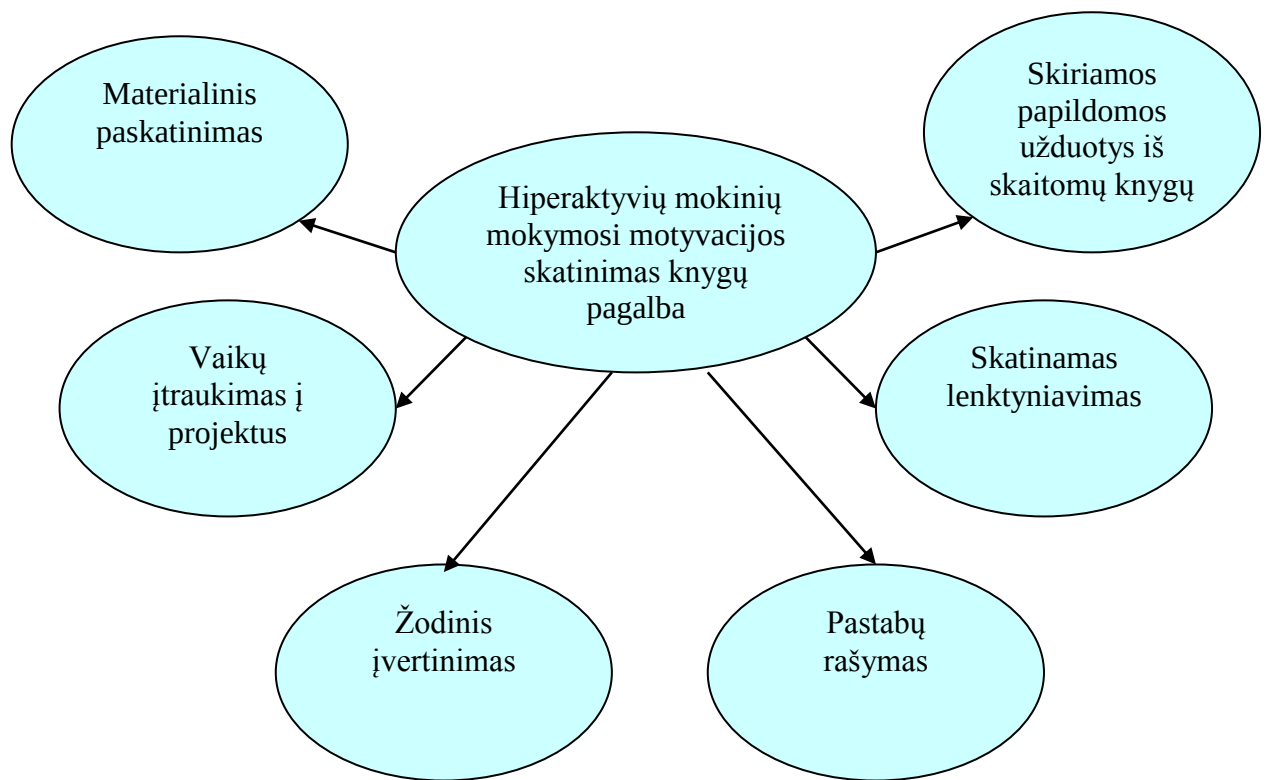

5pav. Sunkumai kuriuos patiria pradinė klasių mokytojai skatindami skaityti, mokytis hiperaktyvius mokinius

Penki informantas (M1, M2, M3, M4, M5) teigė, kad mokytojams reikia daugiau kantrybės dėl hiperaktyvių mokinių skaitymo ypatumų (*..., Dažnos teksto nurašymo klaidos, raidžių praleidinėjimas“..., ..., Lėtai skaito, nepaskaito užduoties iki galo“..., ..., Neįsigilina į užduotą užduotį“..., ..., Nepaskaito užduoties iki galo“..., ..., Hiperaktyvūs moksleiviai lėtai skaito, lėtai dirba, pamokos metu nespėja atlikti suplanuotų darbų“...*). Keturi informantai (M1, M2, M3, M4, M5) paminėjo, kad mokytojai turi skirti papildomo laiko sudominti hiperaktyvius mokinius skaityti knygas (*..., Vaikai nebenori skaityti knygų, labai daug laiko praleidžia prie kompiuterių“..., ..., Jeigu vaikas skaito lėtai, tai jis daug mažiau mėgsta skaityti knygas“..., ..., Jie gali skaityti daugiau knygų, gali visai neskaityti, priklauso nuo skaitymo gabumų. Jeigu gerai skaito, tai daugiau perskaito, o jei ne tai mažiau“..., ..., Labai jau reikia stengtis paskatinti vaikus, kad jie skaitytų“...*). Keturi informantai (M1, M2, M3, M5) užsiminė, kad mokytojai turi dėti pastangų mokyti hiperaktyvius vaikus sukaupti dėmesį į skaitymą (*..., Negali ilgai išlaikyti dėmesio ties mokymosi veikla“..., ..., Skaitydami per pamoką pameta eilutę kurią skaitė“..., ..., Negali kontroliuoti savo fizinio judrumo ir ramiai susikaupę sėdėti suole kelias pamokas po 45 min.“..., ..., Nesutelkia dėmesio į atliekamą darbą, neatlieka darbo iki galo“...*). Keturi informantai (M1, M2, M4, M5) teigė, kad turi daugiau dėmesio skirti hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijai skatinti (*..., Hiperaktyvių mokinių žema savikontrolė, nesistengia mokytis“..., ..., Vaikai dažnai patiria nesėkmes mokykloje, blogėja savęs vertinimas“..., ..., Nesiseka mokytis, todėl susilpnėjusi mokymosi motyvacija“...*).

Atlikus interviu analizę išryškėjo sunkumai su kuriais susiduria pradinė klasių mokytojai skatindami skaityti, mokytis hiperaktyvius mokinius. Mokytojams reikia daugiau kantrybės dėl hiperaktyvių mokinių skaitymo ypatumų, nes hiperaktyvūs mokiniai lėtai skaito, neįsigilina į užduotį, turi skirti papildomo laiko sudominti hiperaktyvius mokinius skaityti knygas, taip pat daugiau dėmesio skirti hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijai skatinti, nes hiperaktyvių mokinių žema savikontrolė, nesistengia mokytis.

Siekiant ištirti, kaip pradinė klasių mokytojai skatina hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją knygų pagalba, mokytojų buvo klausiama „*Kaip skatinate hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją knygų pagalba?*“. Interviu analizėje išryškėjo šešios subkategorijos: materialinis paskatinimas; vaikų įtraukimas į projektus; žodinis įvertinimas; pastabų rašymas; skatinamas lenktyniavimas; skiriamos papildomos užduotys iš skaitomų knygų. Žiūrėti 6 paveiksle.

6 pav. Hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimas knygų pagalba

Trys informantai (M1, M3, M4) teigė, kad hiperaktyvius mokinius reikia skatinti skaityti knygas, stengtis juos sudominti knygas skaitymu (*..., Už knygų skaitymą mokiniai yra apdovanojami įvairiais prizais, siurprizais“..., ..., Sudomini, kad vieną kartą savaitėje, klasėje paskaitytų garsiai knygą, už tai gauna lipduką“..., ..., Yra įteikiami pagyrimai kas daugiausiai skaito“...*). Informantas (M2) paminėjo, kad stengiantis sudominti vaikus knygų skaitymu, vaikai yra įtraukiami į projektus (*..., Dalyvaujame projekte, kiekvieną rytą 11h.– 11h.10 min. vis kitas vaikas garsiai skaito knygą“...*). Trys informantai (M1, M3, M5) pažymėjo, kad hiperaktyviems mokiniams labai svarbūs yra mokytojų ir klasės draugų žodiniai įvertinimai (*..., Vaikai yra įvertinami, pagiriami, jiems tai labai svarbu“..., ..., Vaikas pristato savo perskaitytą knygą klasės ir yra įvertinamas klasės draugų“..., ..., Kas daugiausiai skaito, pagyrimai Tamo dienyne“...*). Informantas (M5) paminėjo, kad neskaitantiems mokiniams yra rašomos pastabos dienyne (*..., Kas neskaito knygų, rašomos pastabos Tamo dienyne“...*). Trys informantai (M2, M3, M4) paminėjo knygų skaitymo skatinimą lenktyniaujant tarp bendraklasių, kas daugiau perskaitys knygų (*..., Klasėje yra renkamas „Knygų karalius“..., ..., Vaikai renka už perskaitytas knygytes lipdukus“..., ..., Klasėje yra lenta, kurioje viešinamos moksleivių perskaitytos knygos“...*). Du informantai (M2, M3) paminėjo, kad skatinant mokinių mokymosi motyvą skaitant knygas, yra skiriamos užduotys namų darbams ir klasėje iš skaitomų knygų (*..., Namų darbams paskiriamos*

užduotys iš skaitomos knygos, pav. išrinkti penkis veiksmožodžius ir daiktavardžius, juos užrašyti “..., ...,Klasėje per lietuvių pamoką, aprašyti įdomiausią įvykį iš skaitomos knygos“...).

Interviu rezultatų analizė atskleidė, kad pradinį klasių mokytojai skatina mokinių mokymosi motyvacija stengdamiesi sudominti hiperaktyvius mokinius skaityti knygas. Vaikai yra skatinami pristatyti perskaitytas knygas klasėje, garsiai paskaityti ištrauką iš skaitomos knygos, namų darbams paskiriamos užduotys iš skaitomų knygų.

Siekiant išsiaiškinti, ar skiriasi hiperaktyvių mokinių mokymas skaityti nuo kitų vaikų, pradinį klasių mokytojų buvo klausama „*Ar skiriasi hiperaktyvių mokinių mokymas skaityti nuo kitų vaikų?*“. Išskirtos dvi subkategorijos: mokymas skaityti nesiskiria nuo kitų vaikų; mokyti skaityti sunkiau dėl hiperaktyvių mokinių mokymosi ypatumų.

Informantas (M3) teigė, kad hiperaktyvių mokinių mokymas skaityti nuo kitų mokinių nesiskiria,(...,*Nesiskiria, kitas ramus vaikas daug sunkiau skaito negu hiperaktyvus mokinys“...*). Keturi informantai (M1, M2, M4, M5) paminėjo, kad hiperaktyvių mokinių mokymas skaityti skiriasi nuo kitų mokinių, hiperaktyvius mokinius sunkiau mokyti skaityti dėl jų mokymosi ypatumų (..., *Jie lėčiau skaito ir rašo, jų judrumas trukdo susikaupti“..., ...,Hiperaktyviems vaikams reikia ypatingo dėmesio, individualaus priėjimo prie jų mokant skaityti ir rašyti“..., ...,Skiriasi, jie prasčiau skaito“..., ...,Hiperaktyvūs mokiniai turi geresnę atmintį, jiems lengviau atsakyti žodžiu, o kai reikia skaityti ar rašyti, jie kraiposi kol pradeda dirbti“...).*

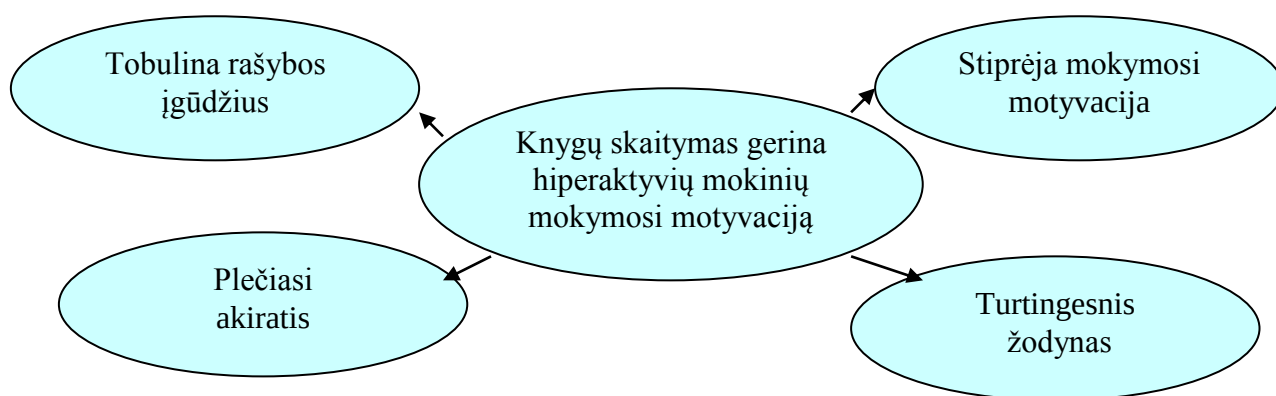
Pradinį klasių mokytojų interviu analizė atskleidė, kad skiriasi hiperaktyvių mokinių mokymas skaityti nuo kitų vaikų, hiperaktyviems vaikams reikia ypatingo dėmesio, individualaus priėjimo prie jų mokant skaityti ir rašyti.

Interviu metu buvo siekiama išsiaiškinti, ar pradinį klasių mokytojai parenka hiperaktyviems mokiniams knygas skaitymui, todėl mokytojų buvo klausama „*Ar parenkate hiperaktyviems mokiniams knygas? Kaip?*“. Išskirtos dvi subkategorijos: neparenka; parenka.

Keturi informantai (M1, M2, M3, M5) teigė, kad neparenka skaitomos knygos hiperaktyviems mokiniams, leidžia patiems rinktis kokias knygas skaityti (...,*Neparenku, tegu jie skaito kas jiems įdomu“..., ..., Džiaugiuosi, kad apleičia skaito, nes kiti skaito apie gamtą, žvejybą, lėktuvus, o kiti pasakas“..., ...,Skaityti pagal sąrašą, manau yra suvaržymas“..., ...,Neparenku, leidžiu jiems patiems išsirinkti, ką skaityti“...).* Informantas (M4) paminėjo, kad parenka skaitomas knygas hiperaktyviems mokiniams (...,*Bandau pasiūlyti įdomią knygą, bet ne visą laiką įtinku“...*).

Galima teigti, kad pradinių klasių mokytojai neparenka skaitomų knygų hiperaktyviems mokiniams, jie leidžia vaikams pasirinkti patiems skaitomas knygas pagal savo pomėgius.

Siekiant ištirti, ar pastebi pradinių klasių mokytojai, kad knygų skaitymas gerina hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją, mokytojų buvo klausiama „Ar pastebite, kad knygų skaitymas gerina hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją? Iš ko pastebite?“. Atlikus interviu analizę išskirtos keturios subkategorijos: tobulina rašybos įgūdžius; plečiasi akiratis; stiprėja mokymosi motyvacija; turtingesnis žodynas. Žiūrėti 7 paveiksle.

7 pav. Knygų skaitymas gerina hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją

Trys informantai (M1, M2, M3) teigė, kad hiperaktyvių vaikų, kurie skaito knygas, gerėja rašybos įgūdžiai (...„Vaikai kurie daug skaito, tie ir gerai rašo“..., ...,„Skaitydami knygas vaikai išmoka ir taisyklingai rašyti“..., ...,„Skaitančių vaikų gerėja rašybos įgūdžiai“...). Keturi informantai (M2, M3, M4, M5) paminėjo, kad skaitančių vaikų platesnis akiratis (...„Kas daugiau skaito, tas daugiau visko sužino“..., ..., „Skaitydami vaikai sužino ir apie kitas šalis, jų tradicijas“..., ...,„Skaitančių vaikų platesnis akiratis“...). Trys informantai (M1, M2, M5) pastebėjo, kad knygų skaitymas stiprina hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją (...„Skaitančių vaikų aukštesnė mokymosi motyvacija“..., ...,„Kai vaikas pamėgsta skaityti knygas, jam ir mokslai pradeda sektis geriau, tada ir mokymosi motyvacija kyla“..., ...,„Skaitydami knygas vaikai tampa žingeidesni, jų mokymosi motyvacija kyla“...). Visi penki informantai (M1, M2, M3, M4, M5) teigė, kad skaitančių knygų mokinių išraiškingesnė kalba, pasakodami ir rašydami nuosekliai dėlioja mintis(...„Skaitančių vaikų išraiškingesnė kalba“..., ..., „Nuosekliai dėlioja mintis pasakodami ir rašydami tekstus“..., ...,„Raiškiai moka atpasakoti perskaitytą knygą“..., ...,„Vaizdingai pasakoja“..., ...,„Turtingesnis žodynas“...).

Pradinių klasių mokytojų interviu analizė atskleidė, kad knygų skaitymas gerina hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją, skaitančių hiperaktyvių vaikų gerėja rašybos įgūdžiai, išraiškingesnė kalba, nuosekliai dėlioja mintis rašydami, turtingesnis žodynas, platesnis akiratis, kai vaikai pamėgsta skaityti knygas, jiems ir mokslai pradeda sektis geriau, tada ir mokymosi motyvacija stiprėja.

Siekiant išsiaiškinti, kaip pradinių klasių mokytojai bendradarbiauja su hiperaktyvių mokinių tėvais, skatinant mokymosi motyvaciją knygų pagalba, mokytojų buvo klausiama „Kaip bendradarbiaujate su hiperaktyvių mokinių tėvais, skatinant mokymosi motyvaciją knygų pagalba?“. Išskirtos penkios subkategorijos: mokytojų ir tėvų abipusis skatinimas vaikus skaityti knygas; mokytojų ir tėvų abipusis skatinimas vaikus knygas skaityti balsu; mokytojų ir tėvų abipusis skatinimas vaikus mokytis mintinai; mokytojų ir tėvų rekomenduojamos užduotys kompiuteryje; pasitariama su tėvais kokias knygas dovanoti vaikams.

Visi penki informantai (M1, M2, M3, M4, M5) teigė, kad bendradarbiauja su hiperaktyvių mokinių tėvais, skatindami mokinių mokymosi motyvaciją skaitant knygas (..., *Supažindinu tėvus su mokinių mokymosi rezultatais, aptariame kartu, kaip būtų galima padėti vaikams, pav. raginti daugiau skaityti knygas*“..., ..., *Aptariame su tėvais, jeigu vaikas daugiau skaito, tai ir geriau rašo*“..., ..., *Kalbamės apie knygų skaitymo naudą per susirinkimus*“..., ..., *Susirinkimų metu, tėvai pamato, pagal lipdukų skaičių kiek jų vaikas perskaitė knygų, tada susirūpina ir pradeda savo vaiką skatinti skaityti*“..., ..., *Su tėvais aptariame, kaip skatinti vaikus skaityti knygas*“...). Du informantai (M1, M3) paminėjo, kad bendradarbiaudami su tėvais skatina pradinukus knygas namuose skaityti balsu, nes gerėja vaikų skaitymo įgūdžiai (..., *Pasitariame su tėvais, kad pradinukai namuose knygas skaitytų balsu*“..., ..., *Rekomenduoju namuose vaikams knygas skaityti garsiai*“...). Informantas (M5) teigė, kad kartu su tėvais skatina vaikus mokytis eilėraščius mintinai, nes mintinas mokymasis gerina atminį (..., *Susirinkimų metu pasikalbame su tėvams, kad vaikai mokyti mintinai eilėraščius, nes mintinas mokymasis gerina atmintį*“...). Informantas (M2) paminėjo, kad su tėvais aptaria rekomenduojamas užduotis kompiuteryje (..., *Su tėvais aptariame rekomenduojamas užduotis kompiuteryje, tuo pačiu vaikai sudominami ir pritraukiami daugiau paskaityti*“...). Trys informantai (M1, M4, M5) paminėjo, kad pasitariama su tėvais kokias knygas dovanoti vaikams (..., *Su tėvais kalbame, kokias knygas dovanoti vaikams*“..., ..., *Tėvai nuperka naujų knygų ir mokyklai*“..., ..., *Aptariame kokios naudingiausios knygos, kokias reikėtų vaikams dovanoti*“...).

Galima teigti, kad pradinių klasių mokytojai ir hiperaktyvių mokinių tėvais, pasižymi abipusiu bendradarbiavimu skatindami hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją skaitant knygas. Mokytojai ir tėvai skatina hiperaktyvius vaikus skaityti knygas, pastebėdami, kad skaitančių vaikų

gerėja rašymo ir skaitymo įgūdžiai, namuose ir mokykloje ragina vaikus knygas skaityti balsu, mokytis mintinai eilėraščius, nes mintinas mokymasis gerina atmintį.

Siekiant ištirti kaip pradinių klasių mokytojai teikia pagalbą hiperaktyvių mokinių tėvams, kurių silpna mokymosi motyvacija, mokytojų buvo klausama „*Kaip Jūs teikiate pagalbą hiperaktyvių mokinių tėvams, kurių silpna mokymosi motyvacija?*“. Išanalizavus interviu išryškėjo trys subkategorijos: nukreipia pagalbos pas specialistus; individualūs pokalbiai; mokymosi motyvacijos skatinimas.

Trys informantai (M1, M4, M5) teigė, kad hiperaktyvių mokinių tėvus, kurių silpna mokymosi motyvacija nukreipia pas specialistus („...*,Rekomenduoju mokyklos psichologę“... ,...„Patariu, kad tėvai pasikonsultuotų su psichologu“... ,...„Patariu kur ieškoti pagalbos“...*). Keturi informantai (M1, M2, M4, M5) akcentavo, kad dėl hiperaktyvių mokinių silpnos mokymosi motyvacijos su tėvais bendrauja individualiai („...*, Individualiai kalbuosi su tėvais dėl iškilusių problemų“... ,...„Pokalbiai su tėveliais“... ,...„Prašymai, patarimai tėvams apie vaiko mokymosi sunkumus“... ,...„Patariu tėvams, kad vaikas tegu pirma paskaito knygą, o po to eina prie kompiuterio“...*). Trys informantai (M2, M3, M4) pažymėjo, kad ragina tėvus prisidėti prie hiperaktyvių vaikų mokymosi motyvacijos stiprinimo („...*,Raginu tėvus prisidėti prie vaikų mokymosi motyvacijos skatinimo“... ,...„Prašau, kad tėvai prisidėtų prie pamokų ruošos ir motyvuotų vaikus geriau mokytis“... ,...„Patariu, kaip motyvuoti ir skatinti vaikus mokytis“...*).

Interviu rezultatų analizė atskleidė, kad pradinių klasių mokytojai, individualiai bendrauja su hiperaktyvių mokinių tėvais dėl vaikų mokymosi motyvacijos stiprinimo, ragina tėvus prisidėti prie vaikų pamokų ruošos, pataria kaip stiprinti mokinių mokymosi motyvaciją, rekomenduoja kreiptis pagalbos pas mokyklos psichologą.

Siekiant išsiaiškinti, kokius pasiūlymus teikia tėvams, pradinių klasių mokytojai dėl hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo, knygų pagalba, mokytojų buvo klausama „*Kokius pasiūlymus teikiate tėvams, dėl hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo, knygų pagalba?*“. Išskirtos trys subkategorijos: teikia tėvams rekomendacijas dėl mokymo metodikos; rekomendacijos tėvams raginti vaikus skaityti knygas; pataria tėvams rodyti pavyzdį skaitant knygas.

Du informantai (M1, M5) teigė, kad hiperaktyvių mokinių tėvams teikia rekomendacijas dėl mokymo metodikos, siūlo tėvams raginti hiperaktyvius vaikus namuose knygas skaityti balsu, nes gerėja skaitymo įgūdžiai („...*,Pasiūlau tėvams, kad pradinukai knygas skaitytų balsu“... ,...„Pasiūlau, kad vaikai knygas skaitytų balsu, nes gerėja jų skaitymas“...*). Kiti du informantai (M2, M3) paminėjo, kad teikia pasiūlymus tėvams dėl hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo, knygų pagalba („...*,Rekomenduoju tėvams raginti vaikus skaityti knygas ir*

jas atpasakoti“..., ...,Rekomenduoju tėvams, kad vaikai vestų perskaitytų knygų sąsiuvinį, kuriame aprašytų įdomiausius įvykius iš perskaitytos knygos“...). Informantas (M4) pažymėjo, kad pataria tėvams, kad sudomintų vaikus skaityti knygas ir patys tėvai rodytų pavyzdį (...,Patariu tėvams, kad sudomintu vaikus skaityti knygas ir patys tėvai rodytų pavyzdį“...).

Galima teigti, kad pradinį klasių mokytojai teikia pasiūlymus tėvams, dėl hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos, knygų pagalba. Mokytojai pataria tėvams, kad sudomintu vaikus skaityti knygas ir patys tėvai skaitydami knygas rodytų pavyzdį, mokytojai pasiūlo, kad vaikai knygas skaitytų balsu, kad perskaitytas knygas papasakotų.

Siekiant ištirti, kokius sunkumus patiria pradinį klasių mokytojai bendradarbiaudami su hiperaktyvių mokinių tėvais, skatinant mokymosi motyvaciją knygų pagalba, mokytojų buvo klausama „Kokius sunkumus patiriate bendradarbiaudami su hiperaktyvių mokinių tėvais, skatinant mokymosi motyvaciją knygų pagalba?. Atlikus interviu analizę buvo išskirtos trys subkategorijos: tėvai slepia informaciją nuo mokytojo; tėvai nesidomi knygomis; tėvų užimtumas.

Informantas (M1) teigė, kad patiria sunkumus bendradarbiaudamas su hiperaktyvių mokinių tėvais, skatinant mokymosi motyvaciją, knygų pagalba, nes tėvai slepia informaciją nuo mokytojų, kad vaikai neskaito knygų (...,Tėvai nesako tiesos, tėvai bando vaiką „išsukti“, kai jam reikia pagalbos“...). Du informantai (M2, M4) pastebėjo, jeigu tėvai neskaito knygų, tai jie ir savo vaikų neskatina skaityti knygas (...,Tėvai patys neskaito knygų“..., ...,Jeigu tėvai nemėgsta skaityti knygų, tai ir vaikus neragina“...). Kiti du informantai (M3, M5) paminėjo, kad didelis tėvų užimtumas, mokytojai turi skirti papildomo laiko, pokalbiams su hiperaktyvių vaikų tėvais (...,Kaime žmonės užsiėmę, sunku priprašyti, kad vaikams padėtų“..., ...,Reikia tėvams nuolat priminti, kokią naudą duoda knygų skaitymas vaikams“...).

Interviu rezultatai rodo, kad pradinį klasių mokytojai patiria sunkumus bendradarbiaudamas su hiperaktyvių mokinių tėvais, skatinant mokymosi motyvaciją, knygų pagalba, nes tėvai slepia informaciją nuo mokytojų, kad vaikai neskaito knygų, mokytojai turi skirti papildomo laiko, pokalbiams su hiperaktyvių vaikų tėvais dėl mokymosi motyvacijos skatinimo knygų pagalba, tėvams priminti, kokią naudą duoda knygų skaitymas vaikams.

Siekiant išsiaiškinti, iš kur pradinį klasių mokytojai gauna informacijos, žinių apie hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimą knygų pagalba, mokytojų buvo klausama „Iš kur Jūs, gaunate informacijos, žinių apie hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimą

knygų pagalba? Išskirtos penkios subkategorijos: asmeninės patirties; informacinių leidinių; iš darbo praktikos; pasidalino gerąją patirtį su kolegomis; iš seminarų.

Trys informantai (M1, M2, M5) teigė, kad žinių apie hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimą knygų pagalba turi iš asmeninės patirties (*..., Iš asmeninės patirties “..., ..., Iš gyvenimiškos patirties “..., ..., Ilgaamžė patirtis “...*). Trys informantai (M3, M4, M5) pažymėjo, kad žinių gauna iš informacinių leidinių (*..., Yra bibliotekose leidinių, pav. „Kaip sudominti pradinuką knyga “..., ..., Metodiniai leidiniai “..., ..., Skaitau literatūrą “...*). Du informantai (M1, M2) paminėjo, kad žinių apie hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimą, knygų pagalba turi iš darbo praktikos (*..., Iš sukauptos darbo praktikos “..., ..., Iš darbo praktikos “...*). Kiti du informantai (M3, M4) teigė, kad pasidalina gerąją praktika su kolegomis (*..., Pasitariame su kolegomis “..., ..., Pasidaliname žiniomis su kolegomis “...*). Informantai (M2, M3) minėjo, kad informacijos gauna seminarų metu (*..., Gaunu žinių iš seminarų “..., ..., Informacija seminarų metu “...*).

Galima teigti, kad pradinių klasių mokytojai informacijos, žinių dėl mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo knygų pagalba, gauna iš informacinių leidinių, seminarų, dalinasi gerąją patirtimi su kolegomis.

Siekiant išsiaiškinti, kokių žinių trūksta, pradinių klasių mokytojams, stiprinant hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją, skatinant skaityti knygas, mokytojų buvo klausama *„Kokių žinių trūksta, stiprinant hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją, skatinant skaityti knygas?“. Atlikus interviu analizę išskirtos keturios subkategorijos: informacinių užsiėmimų pradinių klasių mokytojams; psichologo patarimų; straipsnių; informacijos, stiprinant hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją, skatinant skaityti knygas.*

Informantas (M1) teigė, kad trūksta informacinių užsiėmimų pradinių klasių mokytojams dėl hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo, skaitant knygas (*..., Galėtų vykti informaciniai užsiėmimai dėl hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos ir knygų skaitymo skatinimo “...*). Informantas (M2) pažymėjo, kad trūksta psichologo patarimų kaip skatinti hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją, knygų pagalba (*..., Trūksta psichologo patarimų “...*). Informantas (M3) pažymėjo, kad trūksta straipsnių šia tema (*..., Labai trūksta įdomių straipsnių, kaip sudominti mokinius skaityti knygas “...*). Trys informantai (M1, M4, M5) pastebėjo, kad trūksta informacijos kaip stiprinti hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją, skatinant skaityti knygas (*..., Nėra informacijos “..., ..., Trūksta informacijos, norėčiau giliau, konkrečiau sužinoti apie hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimą “..., ..., Žinios yra bendros tik apie hiperaktyvių vaikų ugdymą, o apie knygų skaitymą trūksta informacijos “...*).

Galima teigti, kad pradinį klasių mokytojams trūksta žinių, informacijos, straipsnių, psichologų patarimų, informacinių užsiėmimų, metodinės medžiagos dėl hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos stiprinimo, skatinant skaityti knygas.

Siekiant ištirti, kokios pagalbos pasigenda pradinį klasių mokytojai, stiprinant hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją, skatinant skaityti knygas, mokytojų buvo klausama „Kokios pagalbos pasigendate, stiprinant hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją, skatinant skaityti knygas?“. Atlikus interviu analizę išryškėjo viena subkategorija: pasigenda pagalbos iš mokinių tėvų.

Visi penki informantai (M1, M2, M3, M4, M5) teigė, kad dėl hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos stiprinimo, skatinant skaityti knygas, pasigenda tėvų pagalbos (..., *Labiausiai pasigendu pagalbos iš mokinių tėvų* „..., ..., *Iš tėvų pagalbos, iš mokyklos administracijos yra visada pagalba* „..., ..., *Pagalbos iš mokinių tėvų* „..., ..., *Tėvai daugiau turėtų raginti vaikus skaityti knygas* „..., ..., *Pasigendu pagalbos iš tėvų, raginu, kad tėvai prisidėtų prie pamokų ruošos ir knygų skaitymo*“ (...).

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad pradinį klasių mokytojai pasigenda, mokinių tėvų pagalbos, stiprinant hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją, skatinant skaityti knygas.

Siekiant išsiaiškinti hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos stiprinimo, knygų pagalba gerinimo, pradinį klasių mokytojų buvo klausama „Kokie būtų Jūsų pasiūlymai, dėl hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos stiprinimo, knygų pagalba gerinimo?“. Atlikus interviu analizę buvo išskirtos trys subkategorijos: labiau sudominti hiperaktyvius vaikus knygų skaitymu; hiperaktyvių mokinių tėvams stengtis sudominti vaikus skaityti knygas; organizuoti informacinius užsiėmimus pradinį klasių mokytojams.

Keturi informantai (M1, M2, M3, M4) teigė, kad reikia labiau sudominti hiperaktyvius vaikus knygų skaitymu (..., *Skaityti mokomės skaitydami, rašyti mokomės rašydami* „..., ..., *Tiesiog jeigu nelabai domina knygų skaitymas, reikia rasti kantrybės ir valios paskaityti knygą* „..., ..., *Skaitant knygas reikia ieškoti įdomios knygos* „..., ..., *Vaikams mokytis iš perskaitytų knygų herojų išminties*“ (...). Penki informantai (M1, M2, M3, M4, M5) paminėjo, kad reikia teikti pasiūlymus hiperaktyvių mokinių tėvams dėl hiperaktyvių vaikų sudominimo skaityti knygas (..., *Patarti ir raginti tėvus, kad pradinukai skaitytų knygas balsu* „..., ..., *Pasiūlyti tėvams stengtis vaikus sudominti skaityti knygas* „..., ..., *Reikia ieškoti knygos kuri sudomina vaiką, per laiką jis įpras skaityti ir ras laiko knygai kiekvieną dieną* „..., ..., *Tėvams raginti vaikus skaityti knygas ir jas atpasakot* „..., ..., *Priminti tėvams, jeigu vaikas daugiau skaito, tai ir geriau rašo*“ (...). Informantas (M3) teigė, kad (..., *Mokyklos administracija galėtų organizuoti informacinio pobūdžio užsiėmimus, dėl hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos stiprinimo, knygų pagalba*“ (...).

Galima teigti, kad pradinį klasių mokytojai teiktų ir teikia pasiūlymus, hiperaktyvių mokinių tėvams dėl hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos stiprinimo skaitant knygas. Pasiūlo tėvams stengtis sudominti, raginti hiperaktyvius vaikus skaityti knygas ir jas atpasakoti.

Apibendrinant pradinį klasių mokytojų požiūrį į knygų skaitymą kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnį, interviu metu gautus rezultatus galima teigti, kad hiperaktyvūs mokiniai klasėje pasižymi nesugebėjimu sukonzentruoti dėmesį į atliekamą darbą, neatlieka darbo iki galo, dažnos teksto nurašymo klaidos, dažnai vaikams trūksta dėmesio kurį siekiama išsireikalauti negatyviu elgesiu.

Mokytojams reikia daugiau kantrybės dėl hiperaktyvių mokinių skaitymo ypatumų, lėto skaitymo, turi skirti papildomo laiko sudominti hiperaktyvius mokinius skaityti knygas, taip pat daugiau dėmesio skirti hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijai skatinti.

Galima teigti, kad hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacija yra silpna, nes hiperaktyvių mokinių žema savikontrolė, elgesio problemos trukdo jiems gerai atlikti užduotis. Hiperaktyviems mokiniams reikia ypatingo dėmesio, individualaus priėjimo jų ugdymo procese, kai jie sulaukia dėmesio, jų mokymosi motyvacija stiprėja.

Pradinį klasių mokytojai skatina mokinių mokymosi motyvacija stengdamiesi sudominti hiperaktyvius mokinius skaityti knygas. Vaikai yra skatinami dažniau pristatyti perskaitytas knygas klasėje, garsiai paskaityti ištrauką iš skaitomos knygos, namų darbams paskiriamos užduotys iš skaitomų knygų.

Pradinį klasių mokytojų interviu rezultatai atskleidė, kad skiriasi hiperaktyvių mokinių mokymas skaityti nuo kitų vaikų, hiperaktyviems vaikams reikia ypatingo dėmesio, individualaus priėjimo prie jų mokant skaityti ir rašyti. Knygų skaitymas gerina hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją, skaitančių vaikų gerėja rašybos įgūdžiai, turtinę žodyną, plečiasi akiratis.

Mokytojai susirinkimų metu arba individualiai bendrauja su hiperaktyvių mokinių tėvais dėl vaikų mokymosi motyvacijos stiprinimo, ragina tėvus prisidėti prie vaikų pamokų ruošos, rekomenduoja tėvams skatinti hiperaktyvius vaikus kuo daugiau skaityti knygas.

Pradinį klasių mokytojai paminėjo, kad trūksta žinių, dėl hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo knygų pagalba, informacijos, žinių jie gauna iš informacinių leidinių, seminarų, dalinasi gerą patirtimi su kolegomis.

Pradinį klasių mokytojai teiktų ir teikia pasiūlymus, hiperaktyvių mokinių tėvams dėl hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos stiprinimo skaitant knygas, dėl knygų skaitymo naudos. Pasiūlo tėvams stengtis sudominti, raginti hiperaktyvius vaikus skaityti knygas ir jas atpasakoti.

2.2.2. Hiperaktyvių vaikų tėvų požiūris į knygų skaitymą kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnį

Siekiant ištirti knygų skaitymą kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnį, pirmiausia buvo išsiaiškinta hiperaktyvių vaikų tėvų nuomonė, ar jų vaikai mėgsta skaityti, ar domisi knygomis, todėl tėvų buvo klausta „Ar Jūsų vaikas mėgsta skaityti, ar domisi knygomis?. Atlikus interviu analizę išskirtos keturios subkategorijos: mėgsta skaityti knygas; domisi knygomis; nemėgsta skaityti; nesidomi knygomis.

Informantas (T2) teigė, kad vaikas mėgsta skaityti (...„Mėgsta skaityti jei knyga pasirodo įdomi, pradžią paskaito, jeigu sudomina, skaito toliau“...). Trys informantai (T2, T3, T4) pažymėjo, kad vaikai domisi knygomis (...„Domisi kokios išleistos naujos knygos“..., ..., „Domisi, bet nepaskaito iki galo“..., ..., „Labai domisi, tik knygomis apie žvejybą“...). Trys informantai (T1, T4, T5) pastebėjo, kad vaikai nemėgsta skaityti knygų (...„Skaito iš reikalo, kad rašinius geriau parašytų“..., ..., „Skaito knygas tik dėl to, kad aš pastoviai kontroliuoju ir raginu“..., ..., „Skaito, kad aš liepiu“...). Informantas (T1) teigė, kad vaikas nesidomi knygomis (...„Negaliu sakyti, kad neskaito, bet nesidomi knygomis“...).

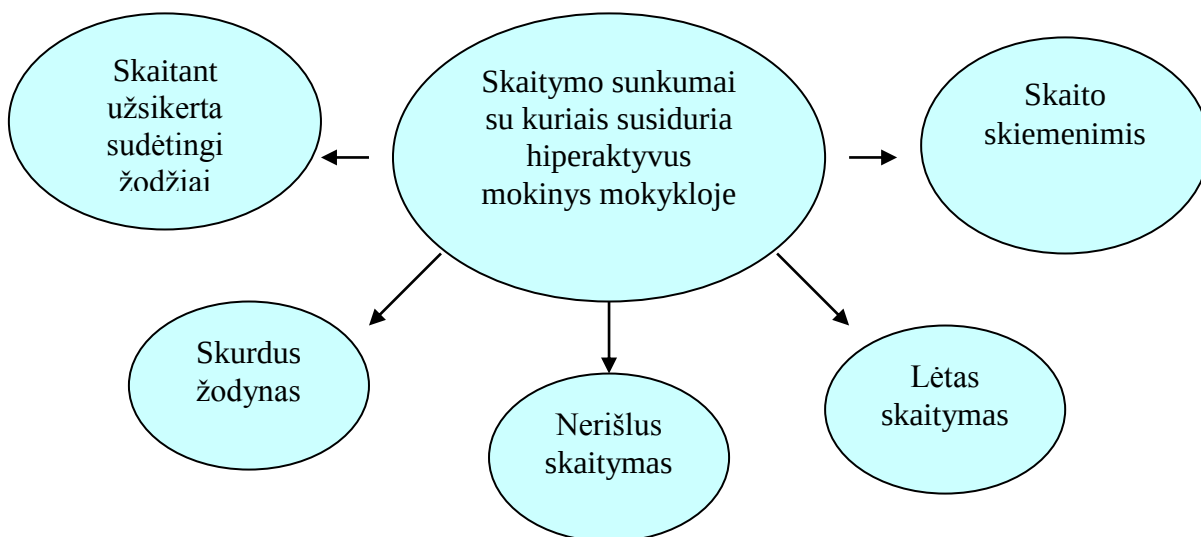
Hiperaktyvių vaikų tėvų interviu analizė atskleidė, kad vaikai knygas skaito nenoriai, raginami tėvų, bet domisi jiems patinkančiomis knygomis.

Siekiant išsiaiškinti kaip sekasi hiperaktyviems mokiniams mokykloje, kurie dalykai sekasi geriau, kurie sunkiau, tėvų buvo klausiama „Kaip sekasi Jūsų vaikui mokykloje, kurie dalykai sekasi geriau, kurie sunkiau?“. Išanalizavus interviu išryškėjo keturios subkategorijos: geriau sekasi matematika; sunkiai sekasi kalbos; sunkiau sekasi gamta; dalykai puikiai sekasi.

Informantai (T1, T3) teigė, kad jų vaikams geriau mokykloje sekasi matematikos dalykas (...„Geriau sekasi matematika“..., ..., „Matematika sekasi geriau“...). Du informantai (T3, T4,) paminėjo, kad jų vaikams mokykloje sunkiai sekasi lietuvių ir anglų kalbos (...„Kalbos sunkiau lietuvių, anglų“..., ..., „Sunkiau sekasi lietuvių kalba“...). Informantai (T4, T5) pastebėjo, kad hiperaktyviems vaikams sunkiau sekasi gamtos dalykas (...„Gamta, ten kur daugiau paskaityti reikia“..., ..., „Sunkiau sekasi gamta“...). Informantas (T2) teigė, kad jo vaikui mokykloje puikiai sekasi visi dalykai (...„Viskas labai gerai sekasi“...).

Interviu analizė atskleidė, kad hiperaktyviems mokiniams mokykloje geriau sekasi matematikos dalykas, o sunkiau sekasi lietuvių, anglų kalbos ir gamtos dalykai. Galima teigti, kad tie dalykai, kaip lietuvių kalbos, gamtos, kur reikia daugiau paskaityti, hiperaktyviems mokiniams sekasi sunkiau.

Siekiant ištirti su kokiais skaitymo sunkumais susiduria hiperaktyvus mokinys mokykloje, tėvams buvo užduotas klausimas „Su kokiais skaitymo sunkumais susiduria hiperaktyvus vaikas mokykloje?“. Atlikus interviu analizę išryškėjo penkios subkategorijos: skaitant užsikerta sudėtingi žodžiai; skaito skiemenimis; nerišlus skaitymas; lėtas skaitymas; skurdus žodynas. Žiūrėti 8 paveiksle.

8 pav. Skaitymo sunkumai su kuriais susiduria hiperaktyvus mokinys mokykloje

Informantas (T2) teigė, kad jo hiperaktyvus vaikas susiduria su skaitymo sunkumais, skaitant užsikerta sudėtingi žodžiai (..., *Vaikšto pas logopedą, sudėtingi žodžiai užsikerta* "...). Du informantai (T2, T4) pastebėjo, kad vaikai skaito skiemenimis (..., *Sudėtingus žodžius skaito skiemenimis* "..., ..., *Nors jau yra trečiokas, skaito skiemeniuodamas* "...). Informantas (T3) pažymėjo, kad jo vaiko skaitymas nerišlus (..., *Skaito neaiškiai, nerišlus skaitymas* "...). Du informantai (T1, T4) teigė, kad vaikai skaito lėtai (..., *Lėtai skaito, neatsimena ką paskaitęs* "..., ..., *Lėtai skaito* "...). Informantas (T5) paminėjo, kad jo vaikui sunkiai sekasi rinkti žodžius atpasakojant (..., *Sunkiai sekasi rinkti žodžius atpasakojant ir rašant, trumpi atsakymai* "...).

Galima teigti, kad hiperaktyvūs mokiniai mokykloje susiduria su skaitymo sunkumais, tai lėtas skaitymas, nerišlus skaitymas, skaitymas skiemenimis.

Nemažai rūpesčių kelia tai, kad vaikai dažnai patiria nesėkmes mokykloje, blogėja savęs vertinimas. Siekiant išsiaiškinti hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją, tėvų buvo klausta „Kokia Jūsų vaiko mokymosi motyvacija?“. Interviu analizėje išryškėjo trys subkategorijos: silpna; vidutinė; stipri.

Trys informantai (T1, T4, T5) teigė, kad jų vaikų silpna mokymosi motyvacija (...„Silpna, verčiu mokytis“..., ...„Silpna, pastoviai reikia raginti mokytis“..., ...„Silpna, gąsdinu jei nesimokinsi, būrelių nelankysi“...). Informantas (T3) pastebėjo, kad jo vaiko mokymosi motyvacija vidutinė (...„Vidutinė, kai kas sekasi gerai, kai kas nelabai“...). Informantas (T2) paminėjo, kad jo vaiko mokymosi motyvacija stipri (...„Stengiasi mokytis, nori klasėje lyderiauti“...).

Galima teigti, kad daugumos tėvų nuomone hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacija yra silpna.

Siekiant išsiaiškinti hiperaktyvių mokinių santykius su mokytojais, tėvų buvo klausama „Kokie Jūsų vaiko santykiai su mokytojais?“. Išanalizavus interviu išryškėjo trys subkategorijos: mokytojų netinkama reakcija į hiperaktyvių vaikų elgesį; geri bendravimo santykiai; mokytojų negebėjimas bendrauti.

Trys informantai (T1, T4, T5) teigė, kad mokytojai netinkamai reaguoja į hiperaktyvių vaikų elgesį (...„Mokytojai galėtų daugiau pasidomėti, paskaityti apie hiperaktyvius vaikus, jų elgesį ir nereikalauti, kad vaikas sėdėtų nejudėdamas“..., ...„Kartais mokytojai perdėtai reaguoja į judresnį vaiką“..., ...„Dėl kiekvieno vaiko krustelėjimo rašo pastabas į tavo dienyną“...). Trys informantai (T1, T2, T3) pažymėjo, kad jų vaikų ir mokytojų geri tarpusavio santykiai (...„Geri, su visais sutaria, kartais paišdykauja“..., ...„Mokykloje su mokytojais sutaria gerai“..., ...„Galiu pasakyti, kad geri“...). Du informantai (T2, T3) paminėjo, kad jų vaikų ir mokytojų, netinkami bendravimo santykiai dėl mokytojų negebėjimų bendrauti su vaikais (...„Nesutaria su gimnastikos mokytoja, nes mokytoja rėkia ant vaikų, išvadina „snargliniais“..., ...„Tik su muzikos mokytoja nesutaria, nes ji šaukia prie visų vaikų“...).

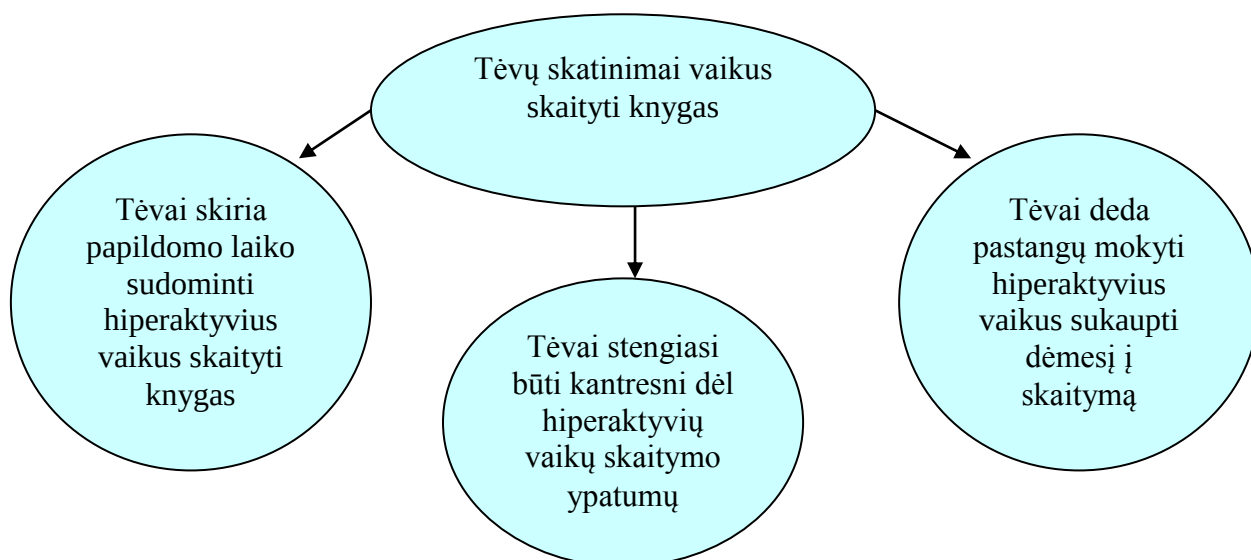
Hiperaktyvių vaikų tėvų interviu analizė atskleidė, kad vaikų ir mokytojų tarpusavio santykiai geri, tačiau kartais mokytojai netinkamai reaguoja į hiperaktyvių vaikų elgesį. Galima teigti, kad vaikų mokymosi motyvacijos stiprinimui labai svarbūs hiperaktyvių vaikų ir mokytojų pozityvūs tarpusavio bendravimo santykiai.

Siekiant ištirti su kokiais sunkumais susiduria hiperaktyvių mokinių tėvai, skatindami vaiko mokymosi motyvaciją, tėvų buvo klausama „Su kokiais sunkumais susiduriate, skatindami vaiko mokymosi motyvaciją?“. Atlikus interviu analizę išskirtos penkios subkategorijos: tėvams reikia daugiau kantrybės dėl hiperaktyvių vaikų skaitymo ypatumų; tėvai turi skirti papildomo laiko sudominti hiperaktyvius vaikus skaityti knygas; tėvai turi dėti pastangų mokyti hiperaktyvius vaikus sukaupti dėmesį į skaitymą; tėvai turi daugiau laiko ir pastangų skirti hiperaktyvių vaikų pamokų ruošai; tėvai turi daugiau dėmesio skirti hiperaktyvių vaikų mokymosi motyvacijai skatinti.

Išnagrinėjus informantų – tėvų nuomones buvo pastebėti sunkumai su kuriais susiduria hiperaktyvių mokinių tėvai, skatindami vaiko mokymosi motyvaciją. Trys informantai (T1, T3, T4) teigė, kad tėvams reikia daugiau kantrybės dėl hiperaktyvių vaikų skaitymo ypatumų (...„*Dažnos teksto nurašymo klaidos*“..., ..., „*Lėtai skaito, lėtai dirba*“..., ..., „*Neįsigilina į užduotį užduotį*“...). Informantai (T1, T3, T4) pažymėjo, kad tėvai turi skirti papildomo laiko, sudominti hiperaktyvius vaikus skaityti knygas (...„*Nebenori skaityti knygų*“..., ..., „*Skaito lėtai, tingi knygą paskaityti*“..., ..., „*Labai jau reikia stengtis paskatinti, sudominti vaiką, kad jis skaitytų knygą*“...). Trys informantai paminėjo, kad tėvai turi dėti pastangų, mokyti hiperaktyvius vaikus sukaupiti dėmesį į skaitymą (...„*Negali ilgai išlaikyti dėmesio ties mokymosi veikla, skaitymu*“..., ..., „*Skaitydamas pameta eilutę kurią skaitė*“..., ..., „*Nepaskaito užduoties iki galo*“...). Keturi informantai (T1, T3, T4, T5) teigė, kad tėvai turi daugiau laiko ir pastangų skirti, hiperaktyvių vaikų pamokų ruošai (...„*Negirdi, nesiklauso, atrodo, kad girdi, bet tuoj pat išeina per kitą ausį*“..., ..., „*Tingumas, namų darbų ruošos atidėliojimas vėlesniam laikui*“..., ..., „*Lėtai ruošia namų darbus*“..., ..., „*Vargstam su pamokų ruoša*“...). Trys informantai (T1, T2, T4) paminėjo, kad tėvai turi daugiau dėmesio skirti, hiperaktyvių vaikų mokymosi motyvacijai skatinti (...„*Žema savikontrolė, nesistengia mokytis*“..., ..., „*Pastoviai reikia motyvuoti gerai mokytis*“..., ..., „*Visą laiką motyvuojame, už gerus įvertinimus paskatiname*“...).

Atlikus interviu analizę išryškėjo sunkumai, kuriuos patiria hiperaktyvių mokinių tėvai, skatindami mokytis hiperaktyvius vaikus: tėvams reikia daugiau kantrybės dėl hiperaktyvių vaikų skaitymo ypatumų, tėvai turi skirti papildomo laiko sudominti vaikus skaityti knygas, jie turi dėti pastangų mokyti hiperaktyvius vaikus sukaupiti dėmesį į skaitymą, tėvai turi daugiau laiko ir pastangų skirti hiperaktyvių vaikų pamokų ruošai, taip pat turi daugiau dėmesio skirti hiperaktyvių vaikų mokymosi motyvacijai skatinti.

Siekiant išsiaiškinti kaip hiperaktyvių vaikų tėvai, skatina savo vaikus skaityti knygas, tėvų buvo klausama „*Kaip Jūs skatinate savo vaiką skaityti knygas?*“. Išskirtos trys subkategorijos: tėvai skiria papildomai laiko sudominti hiperaktyvius vaikus skaityti knygas; tėvai deda pastangas mokyti hiperaktyvius vaikus sukaupiti dėmesį į skaitymą; tėvai stengiasi būti kantrūs dėl hiperaktyvių vaikų skaitymo ypatumų. Žiūrėti 9 paveiksle.

9 pav. Tėvų skatinimai vaikus skaityti knygas

Keturi informantai (T2, T3, T4, T5) teigė, kad skiria papildomai laiko, sudominti hiperaktyvius vaikus skaityti knygas (...„Pasakau, kad labai įdomi knyga, kad pabandytų paskaityti“..., ...,„Einam kartu į biblioteką išsirinkti knygučių“..., ...,„Paskaitau knygos pradžią“..., ...,„Skaitau vieną puslapį aš kitą vaikas“...). Du informantai (T1, T4) paminėjo, kad deda pastangas, mokyti hiperaktyvius vaikus sukaupti dėmesį į skaitymą (...„Skatinu aiškindama, nori gerų rezultatų, skaityk knygas“..., ...,„Skaitant vaikui, sukuriam ramia atmosferą namuose, kad tik niekas neatitrauktų jo dėmesio“...). Informantai (T4, T5) pažymėjo, kad stengiasi būti kantresni dėl hiperaktyvių vaikų skaitymo ypatumų (...„Lėtai skaito“..., ..., „Lėtai skaito, bet verčiu skaityti, nes mokykloje užduoda perskaityti knygas“...).

Apibendrinus interviu rezultatus, galima teigti, kad hiperaktyvių mokinių tėvai skiria papildomai laiko sudominti vaikus skaityti knygas, deda pastangas mokyti hiperaktyvius vaikus sukaupti dėmesį į knygų skaitymą.

Siekiant ištirti, kaip dažnai hiperaktyvių mokinių tėvai perka savo vaikams knygas, tėvų buvo klausama „Kaip dažnai perkate savo vaikui knygas?“. Išskirtos dvi subkategorijos: dažnai perkamos knygos; retai perkamos knygos.

Trys informantai (T1, T2, T3) teigė, kad knygos vaikams perkamos dažnai (...„Anksčiau daug pirkdavau, dabar į mėnesį po knygą, kartais po dvi“..., ...,„Dažnai, kai tik vaikas paprašo“..., ..., „Pilnos lentynos, dažnai perkam“...). Du informantai (T4, T5) paminėjo, kad knygos vaikams perkamos retai, švenčių metu, nes vaikai knygas renkasi bibliotekoje (...„Seniau daugiau pirkdavau, dabar dovanuju per šventes“..., ...,„Perku ne dažnai, nes lankosi bibliotekoje, perku per šventes, renkasi pati, rekomenduoja draugės“).

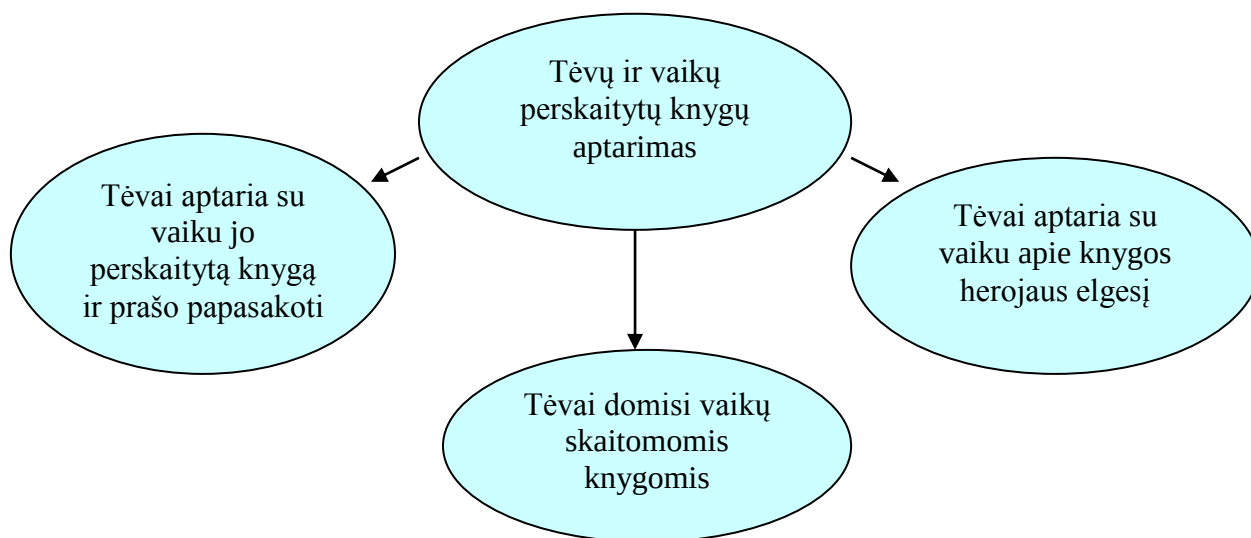
Galima teigti, kad hiperaktyvių mokinių tėvai dažnai perka knygas savo vaikams, o tie tėvai kurie rečiau perka knygas teigė, kad jų vaikai knygas renkasi skaitymui bibliotekose.

Siekiant išsiaiškinti, kaip dažnai hiperaktyvių mokinių tėvai skaito knygas kartu su vaiku, tėvams buvo užduotas klausimas „*Kaip dažnai skaitote knygas kartu su vaiku?*“. Atlikus interviu analizę išryškėjo trys subkategorijos: dažnai skaitomos knygos kartu su vaiku; retai skaitomos knygos kartu su vaiku; nebeskaitomos knygos kartu su vaiku.

Keturi informantai – tėvai (T1, T2, T4, T5) teigė, kad knygas kartu su vaiku skaito dažnai (...„*Kai buvo mažesnis, skaičiau kiekvieną dieną, o dabar jis mato, kad aš skaitau, tai ir jis paima knygą į rankas*“..., ..., *Dažnai skaitome knygas kartu, tenka pačiai perskaityti jos skaitytą knygą, kad galėčiau jos paklausti apie ką ta knyga*“..., ..., *Kiekvieną vakarą prieš miegą*“..., ..., *Iki dešimt metų, knygas skaitėme kartu ir dažnai*“...). Informantas (T3) pažymėjo, kad knygas kartu su vaiku skaito retai, tik kartą savaitėje (...„*Knygas kartu skaitome kartą savaitėje, tai savaitgalį*“...). Informantai (T5) paminėjo, kad jau nebeskaito knygų kartu su vaiku (...„*Jau nebeskaitau kartu, kai suėjo dešimt metų leidau skaityti tyliai ir vienai pačiai*“...).

Išanalizavus tyrimo rezultatus galima teigti, kad hiperaktyvių mokinių tėvai dažnai skaito knygas kartu su vaikais.

Siekiant ištirti ar hiperaktyvių mokinių tėvai aptaria su vaiku jo perskaitytą knygą, ar prašo papasakoti, tėvų buvo klausama „*Ar aptariate su vaiku jo perskaitytą knygą? Ar prašote papasakoti apie ją?*“. Išskirtos trys subkategorijos: tėvai aptaria su vaiku jo perskaitytą knygą ir prašo papasakoti; tėvai domisi vaikų skaitomomis knygomis; tėvai aptaria su vaiku apie knygos herojaus elgesį. Žiūrėti 10 papeiksle.

10 pav. Tėvų ir vaikų perskaitytų knygų aptarimas

Penki informantai (T1, T2, T3, T4, T5) teigė, kad aptaria ir prašo papasakoti vaikų apie jų perskaitytas knygas (...*,Aptariame ir visada prašau papasakoti, kad išmokyti gražiai atpasakoti“... , ...,Visą laiką, padiskutuojame kas labiausiai patiko“... , ...,Aptariame ir papasakoja“... , ...,Dažnai aptariame ir prašau papasakoti“... , ...,Aptariame, nes tai reikalauja pamokom“...).* Du informantai (T1, T4) pažymėjo, kad domisi vaikų skaitomomis knygomis (...*,Man pačiai įdomu ką vaikas skaito“... , ...,Domiuosi kokią knygą skaito, kartais ir pati perskaitau“...).* Informantas (T2) paminėjo, kad aptaria su vaiku apie knygos herojaus elgesį (...*,Aptariame ką gal kitaip darytų negu knygos herojus“...).*

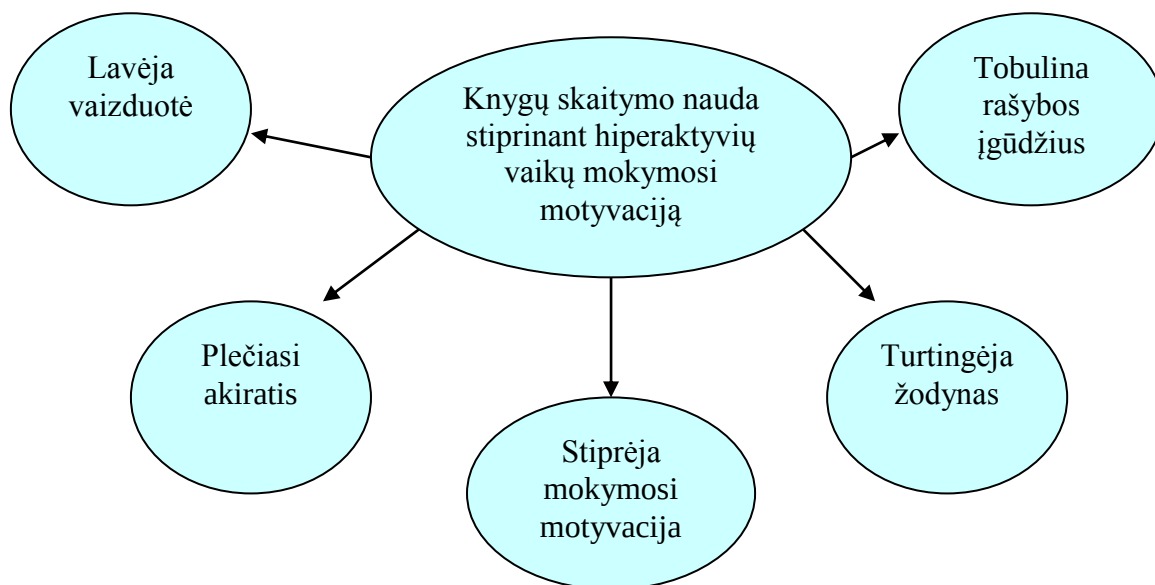
Išanalizavus tyrimo rezultatus galima teigti, jog hiperaktyvių mokinių tėvai aptaria su vaikais jų perskaitytas knygas ir prašo papasakoti apie jas. Tėvai domisi kokias knygas skaito jų vaikai.

Siekiant išsiaiškinti kaip dažnai hiperaktyvių mokinių tėvai praktikuoja knygų skaitymą namuose, tėvų buvo klausama „*Kaip dažnai praktikujete knygų skaitymą namuose?*“. Atlikus interviu analize išskirtos dvi subkategorijos: dažnai praktikuojamas knygų skaitymas namuose; retai praktikuojamas knygų skaitymas vaikui matant.

Keturi informantai (T2, T3, T4, T5) teigė, kad knygų skaitymas dažnai praktikuojamas namuose (...*,Šeimoje vakarais stengiamės geriau paskaityti knygas, negu žiūrėti televizorių“... , ...,Kiekvieną dieną aš skaitau ir kai vaikas pasako, neturiu ką veikti, sakau eik skaityti knygą“... , ...,Dažnai mato tėvus su knyga rankose, tai ir vaikas eina paskaityti“... , ..., Didžiausias pavyzdys yra daug skaitanti vyresnioji dukra“...).* Informantas (T1) paminėjo, kad retai praktikuoja knygų skaitymą vaikui matant (...*,Retai kartu skaitome knygas, nes aš skaitau kai vaikas jau miega“...).*

Apibendrinant tėvų nuomones, galima teigti, kad hiperaktyvių mokinių tėvai dažnai praktikuoja knygų skaitymą namuose kartu su vaikais.

Siekiant ištirti, ar pastebi hiperaktyvių mokinių tėvai skaitymo naudą, vaiko mokymosi motyvacijai stiprinti, tėvams buvo užduotas klausimas „*Ar pastebite knygų skaitymo naudą, vaiko mokymosi motyvacijos stiprinimui? Jei taip, tai kokią?*“. Atlikus interviu analizę išskirtos penkios subkategorijos: tobulina rašybos įgūdžius; lavėja vaizduotė; turtingėja žodynas; plečiasi akiratis; stiprėja mokymosi motyvacija. Žiūrėti 11 paveiksle.

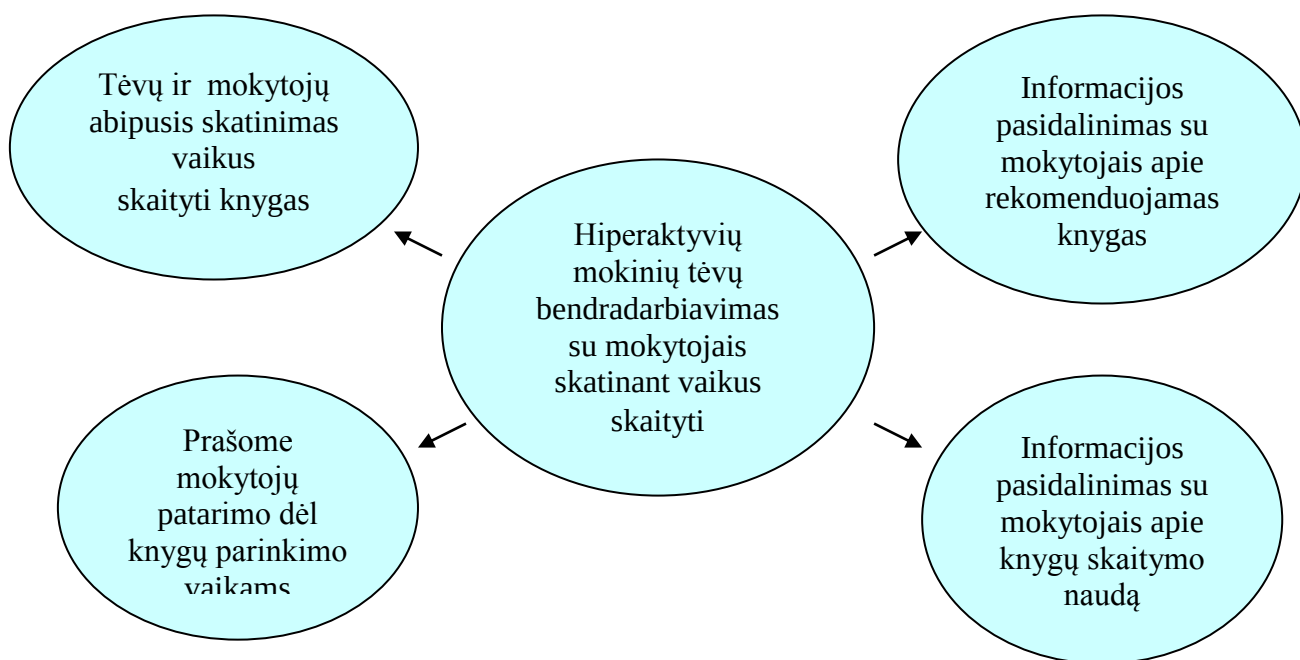

11 pav. Knygų skaitymo nauda stiprinant hiperaktyvių vaikų mokymosi motyvaciją

Penki informantai (T1, T2, T3, T4, T5) teigė, kad pastebi knygų skaitymo naudą, vaikai skaitydami knygas tobulina rašybos įgūdžius (..., *Geriau sekasi rašyti rašinius* "... , ..., *Daugiau skaitydama pradėjo rašyti išplėstiniais sakiniais* "... , ..., *Gerėja rašybos įgūdžiai* "... , ..., *Pagerėjo diktantų ir rašinių rašymas* "... , ..., *Gali panaudoti citatas iš knygų lietuvių pamokoje* "...). Du informantai (T2, T4) pastebėjo, kad knygų skaitymas lavina vaikų vaizduotę (..., *Vaizduotę lavina* "... , ..., *Vaizdingai pasakoja* "...). Keturi informantai (T1, T2, T3, T4) paminėjo, kad kai vaikai pradėjo skaityti knygas, jų žodynas tapo turtingesnis (..., *Kai kalbam, pastebėjau žodynas gražesnis* "... , ..., *Nuosekliai dėlioja mintis* "... , ..., *Raiškiai atpasakoja perskaitytą knygą* "... , ..., *Turtingesnis žodynas tapo, kai pradėjo daugiau skaityti knygas* "...). Trys informantai (T2, T4, T5) pažymėjo, kad kai vaikai pradėjo daugiau domėtis knygomis, jų akiratis prasiplėtė (..., *Pastebėjau, kad daug sužino apie kitas šalis* "... , ..., *Skaitydamas enciklopedijas daug sužino kas jį domina* "... , ..., *Platesnis akiratis, skaitydamas daugiau sužinai* "...). Trys informantai (T2, T3, T4) teigė, kad pastebėjo knygų skaitymo naudą, vaiko mokymosi motyvacijos stiprinimui (..., *Skaitydami knygas vaikai tampa žingeidesni, jų mokymosi motyvacija stiprėja* "... , ..., *Kai pradėjo geriau skaityti ir sektis mokslai, tai ir į mokyklą labiau patinka eiti* "... , ..., *Seniau nemėgo lietuvių pamokos dėl rašybos klaidų, daugiau skaitant pagerėjo rašyba, dabar lietuvių patinka* "...).

Hiperaktyvių mokinių tėvų interviu analizė atskleidė, kad knygų skaitymas stiprina hiperaktyvių vaikų mokymosi motyvaciją, skaitančių vaikų gerėja rašybos įgūdžiai, lavėja vaikų vaizduotė, turtingėja žodynas, plečiasi akiratis.

Siekiant išsiaiškinti kaip hiperaktyvių mokinių tėvai bendradarbiauja su mokytojais skatindami vaiką skaityti, tėvų buvo klausiama „*Kaip bendradarbiaujate su mokytojais skatindami vaiką skaityti?*“. Išskirtos keturios subkategorijos: tėvų ir mokytojų abipusis skatinimas vaikus skaityti knygas; informacijos pasidalinimas su mokytojais apie rekomenduojamas knygas; prašome mokytojų patarimų dėl knygų parinkimo vaikams; informacijos pasidalinimas su mokytojais apie knygų skaitymo naudą. Žiūrėti 12 paveiksle.

12 pav. Hiperaktyvių mokinių tėvų bendradarbiavimas su mokytojais skatinant vaikus skaityti

Du informantai (T2, T4) teigė, kad mokytojai ir tėvai bendradarbiauja skatindami hiperaktyvius vaikus skaityti knygas (...„*Klasėje yra medis kiek knygų perskaitė, skatinam kuo daugiau skaityti*“..., ..., „*Per susirinkimus pasidalinam informacija kaip skatinti vaiku skaityti knygas*“...). Keturi informantai (T2, T3, T4, T5) pažymėjo, kad pasidalina informacija su mokytojais apie rekomenduojamas skaitymui knygas (...„*Prašau mokytojos, kad duotų knygų sąrašus*“..., ..., „*Klausiu patarimo kokias knygas rekomenduotų skaityti*“..., ..., „*Su mokytoja aptariame, kokios knygos skaitomiausios tarp vaikų*“..., ..., „*Būna sąrašai kokias knygas reikia perskaityti*“...). Du informantai (T2, T4) paminėjo, kad prašo mokytojų patarimų dėl parenkamų knygų vaikams dovanojimui (...„*Pasitariu su mokytoją kokią knygą dovanoti vaikui*“..., ..., „*Per tėvų susirinkimus pasidalinam informacija, kokias knygas dovanoti vaikams*“...). Du informantai (T1, T5) teigė, kad su mokytojais pasidalina informacija apie knygų skaitymo naudą (...„*Kalbamės apie knygų skaitymo naudą per susirinkimus*“..., ... „*Aptarėm su mokytoja, kaip pagerėjo vaiko rašto darbai, kai pradėjo daugiau skaityti*“...).

Tyrimo duomenys atskleidė, kad hiperaktyvių mokinių tėvai ir mokytojai bendradarbiauja skatindami vaikus skaityti, pasidalina informacija apie rekomenduojamas skaityti knygas, pasidalina informacija, kaip skatinti hiperaktyvius vaikus skaityti, aptaria apie knygų skaitymo naudą.

Siekiant ištirti kokios pagalbos sulaukia hiperaktyvių mokinių tėvai iš mokytojų dėl vaikų skatinimo skaityti knygas, tėvų buvo klausiama „*Kokios pagalbos sulaukiate iš mokytojų dėl vaikų skatinimo skaityti knygas?*“. Išskirtos keturios subkategorijos: nukreipia pagalbos pas specialistus; pataria kaip sudominti vaiką skaitymu; informacija apie vaikų skaitymo pasiekimus; mokytojų paskatinimai už perskaitytas knygas.

Du informantai (T2, T4) teigė, kad mokytojai teikia patarimus tėvams, kaip sudominti vaikus skaityti knygas (...„*Mokytoja patarė paskaityti knygos pradžią, sudominti vaiką knyga*“..., ..., „*Patarė, kad kartu su vaiku skaityti knygą balsu*“...). Informantas (T1) paminėjo, kad mokytoja nukreipė pagalbos pas specialistus (...„*Vaikas kai pradėjo lankyti mokyklą, sunkiai skaitė, mokytoja nukreipė pas logopedę*“...). Du informantai (T3, T5) teigė, kad mokytojai informuoja tėvus apie vaikų skaitymo pasiekimus (...„*Tamo būna parašyta, kiek vaikas per mėnesį perskaitė knygelių*“..., ..., „*Parašo į tamą apie vaikų skaitymo pasiekimus*“...). Informantas (T1) paminėjo, kad vaikai mokykloje paskatinami už perskaitytas knygas (...„*Leidžia užsidirbti papildomus paskatinimus, atsiskaitant už perskaitytas knygas*“...).

Apibendrinant hiperaktyvių mokinių tėvų nuomones, galima teigti, kad tėvai sulaukia pagalbos iš mokytojų dėl vaikų skatinimo skaityti knygas, mokytojai pataria kaip sudominti hiperaktyvius vaikus skaityti knygas, informuoja tėvus apie vaikų skaitymo pasiekimus, vaikai mokykloje paskatinami už perskaitytas ir pristatytas knygas.

Siekiant išsiaiškinti iš kur hiperaktyvių mokinių tėvai gauna informacijos, žinių, kaip hiperaktyvius vaikus reikia skatinti skaityti knygas, tėvams buvo užduotas klausimas „*Iš kur Jūs gaunate informacijos, žinių, kaip hiperaktyvius vaikus reikia skatinti skaityti knygas?*“. Atlikus interviu analizę išryškėjo penkios subkategorijos: asmeninės patirties; informacinių leidinių; iš šeimos narių; iš pradinių klasių mokytojų; informacija iš televizijos laidų.

Du informantai (T1, T4) teigė, kad žinių kaip hiperaktyvius vaikus reikia skatinti skaityti knygas turi iš asmeninės patirties (...„*Iš patirties*“..., ..., „*Iš gyvenimiškos patirties*“...). Trys informantai (T2, T3, T4) paminėjo, kad informacijos gauna iš informacinių leidinių (...„*Informaciniai leidiniai*“..., ..., „*Iš žurnalų „Mamos žurnalas“, „Prie kavos*“..., ..., „*Skaitau literatūrą*“...). Informantas (T5) paminėjo, kad patarimų kaip hiperaktyvius vaikus reikia skatinti skaityti knygas gauna iš šeimos narių (...„*Vyresnioji dukra daug skaito, tai ji suteikia man žinių*“...

kaip sudominti mažąją skaityti“...). Du informantai (T2, T4) teigė, kad žinių gauna iš pradinių klasių mokytojų (...*„Gaunu informacijos iš mokytojos, kaip reikia vaikus skatinti skaityti knygas“... , ...„Mokytoja pataria“...).* Informantas (T3) paminėjo, kad informacijos gauna iš televizijos laidų (...*„Apie vaikų skaitymo skatinimą, gaunu informacijos iš televizijos laidų“...).*

Galima teigti, kad hiperaktyvių mokinių tėvai informacijos, žinių, kaip hiperaktyvius vaikus reikia skatinti skaityti knygas, gauna iš pradinių klasių mokytojų, iš šeimos narių, informacinių leidinių, iš televizijos laidų ir asmeninės patirties.

Siekiant išsiaiškinti kokie būtų hiperaktyvių mokinių tėvų pasiūlymai, dėl hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo skaitant knygas, tėvų buvo klausama *„Kokie būtų Jūsų pasiūlymai, dėl hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo skaitant knygas?“.* Atlikus interviu analizę išskirtos trys subkategorijos: pradinių klasių mokytojai turėtų dažniau skatinti vaikus už perskaitytas knygas; mokytojai galėtų rekomenduoti hiperaktyviems vaikams įdomiausias skaitomas knygas; atkreipti didesnę dėmesį į knygų skaitymą.

Trys informantai (T2, T3, T4) teigė, kad teiktų pasiūlymus pradinių klasių mokytojams dažniau skatinti vaikus už perskaitytas ir pristatytas knygas (...*„Galėtų mokytojai už knygų skaitymą daugiau skatinti vaikus“... , ...„Mokytoja tik vieną vaiką apdovanoja, kuris daugiausiai perskaitė, būtų gerai, kad ir kitus skaitančius vaikus paskatintų“... , ...„Kai vaikai pristato knygas klasėje, tai vaikus reikėtų pagirti, paskatinti“...).* Trys informantai (T2, T4, T5) paminėjo, kad mokytojai galėtų peržiūrėti rekomenduojamų knygų sąrašą ir pasiūlyti hiperaktyviems vaikams įdomiausias skaitomas knygas (...*„Mokytojai turėtų daugiau atrinkti skaitomų knygų sąrašą“... , ...„Galėtų mokytojai rekomenduoti hiperaktyviems vaikams, įdomiausias skaitomas knygas“... , ...„Kartais knygų sąraše būna neįdomios knygos, jas reikėtų geriau atrinkti“...).* Keturi informantai (T1, T2, T4, T5) užsiminė, kad atkreipti didesnę dėmesį į knygų skaitymą (...*„Skaityti garsu, tada vaikas išmoksta sklandžiai skaityti“... , ...„Kuo daugiau vaikai skaitys, tuo geriau reikš savo mintis“... , ...„Vaikams būtinai reikia skaityti knygas, nes gerėja rašybos įgūdžiai“... , ...„Reikia skaityti knygas, skaitant plečiasi akiratis“...).*

Interviu analizė atskleidė, kad hiperaktyvių mokinių tėvai teiktų pasiūlymus pradinių klasių mokytojams dėl hiperaktyvių vaikų dažnesnio paskatinimo už perskaitytas knygas, kad ne tik apdovanotų daugiausiai skaitantį vaiką, bet ir kitus paskatintų už skaitomas knygas, kad mokytojai atidžiau peržiūrėtų skaitomų knygų sąrašus ir rekomenduotų hiperaktyviems mokiniams įdomiausias skaitomas knygas.

Apibendrinant hiperaktyvių mokinių tėvų požiūrį į knygų skaitymą kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnį, interviu metu gautus rezultatus galima teigti, kad hiperaktyvūs vaikai knygas skaito nenoriai. Tėvų nuomone, hiperaktyviems mokiniams mokykloje geriau sekasi matematikos dalykas, o sunkiau sekasi lietuvių, anglų kalbos, gamtos, istorijos dalykai, galima daryti prielaidą, jog vaikams sunkiau sekasi tie dalykai, kurie reikalauja skaitymo gebėjimų.

Hiperaktyvūs mokiniai mokykloje susiduria su skaitymo sunkumais: lėtas, nerišlus skaitymas, skaitymas skiemenimis. Daugumos tėvų nuomone hiperaktyvių vaikų mokymosi motyvacija yra silpna, nes vaikai susiduria su mokymosi sunkumais. Vaikų ir mokytojų tarpusavio bendravimo santykiai geri, tačiau kartais mokytojai netinkamai reaguoja į hiperaktyvių vaikų judrų elgesį. Vaikų mokymosi motyvacijos stiprinimui labai svarbūs pozityvūs hiperaktyvių vaikų ir mokytojų tarpusavio bendravimo santykiai.

Atlikus interviu analizę išryškėjo sunkumai, kuriuos patiria hiperaktyvių mokinių tėvai, skatindami mokytis hiperaktyvius vaikus: tėvams reikia daugiau kantrybės dėl vaikų skaitymo ypatumų, turi skirti papildomo laiko sudominti vaikus skaityti knygas, dėti pastangų mokyti vaikus sukaupti dėmesį į skaitymą, tėvai turi daugiau laiko ir pastangų skirti hiperaktyvių vaikų pamokų ruošai, taip pat turi daugiau dėmesio skirti vaikų mokymosi motyvacijai skatinti.

Tyrimas išryškino sąsajas tarp tėvų knygų domėjimusi ir vaikų skaitymu, kurių namuose daugiau knygų tie vaikai ir daugiau skaito. Hiperaktyvių mokinių tėvai dažnai praktikuoja knygų skaitymą namuose kartu su vaikais. Tėvai aptaria su vaikais jų perskaitytas knygas ir prašo papasakoti apie jas.

Hiperaktyvių mokinių tėvų nuomone, knygų skaitymas stiprina hiperaktyvių vaikų mokymosi motyvaciją, skaitančių vaikų gerėja rašybos įgūdžiai, išraiškingesnė kalba, lavėja vaikų vaizduotė, turtinėja žodynas, plečiasi akiratis.

Tėvai ir mokytojai bendradarbiauja skatindami vaikus skaityti, pasidalina informacija apie rekomenduojamas skaityti knygas, kaip skatinti hiperaktyvius vaikus skaityti, aptaria apie knygų skaitymo naudą. Tėvai informacijos, žinių, kaip hiperaktyvius vaikus reikia skatinti skaityti knygas, gauna iš pradinių klasių mokytojų, informacinių leidinių ir asmeninės patirties.

Hiperaktyvių mokinių tėvai teiktų pasiūlymus pradinių klasių mokytojams atkreipti didesnę dėmesį į hiperaktyvių vaikų knygų skaitymo galimybes ir dažnesnio paskatinimo už perskaitytas knygas, kad mokytojai atidžiau peržiūrėtų skaitomų knygų sąrašus ir rekomenduotų hiperaktyviems mokiniams įdomiausias skaitomas knygas.

DISKUSIJA

Knygų skaitymas kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnys yra nauja, aktuali, teorinę ir praktinę reikšmę turinti tyrinėjimų sritis. Hiperaktyvių mokinių silpna mokymosi motyvacija, ieškoma pagalbos būdų stiprinti mokymosi motyvaciją, viena iš jų – knygų skaitymo skatinimas. Vaikų ugdymui socializacijai šiandien turi ne tik knyga, bet ir masinės televizijos. Todėl svarbu, kad knygų skaitymas būtų ne tik produktyvi veikla, bet ir įdomi, kelianti džiaugsmą. Mokslininkai domisi knygų skaitymu, jo įtaka ugdymo procesui. Knygų skaitymą kaip ugdymo veiksnį analizavo mokslininkai: J. Bukantienė (2013), S. Petružienė, R. Gabalytė (2011), O. Tijūnėlienė (2006). Tyrimų apie knygų skaitymą kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnį, neaptinkama. Didžioji dalis atliktų tyrimų susiję su hiperaktyvių vaikų problemų analize, tokių vaikų mokymosi motyvacija, šią temą tyrinėjo: A. Ališauskas, L. Šimkienė (2013), R. Gelžinienė (2011), V. Justickis, J. Gervytė (2011) todėl analizuojant šią problemą buvo remtasi būtent šiais tyrimais.

Teorinėje dalyje pateikiami mokslininkų požiūriai į hiperaktyvumą ir jo sukeltas problemas, L. Jovaiša (2007) teigia, jog hiperaktyvumas – padidėjęs vaikų sensorinis ir motorinis aktyvumas dėl kurių nors vystimosi ar laikinų sutrikimų. Jis pasireiškia nepastoviu dėmesiu, blogu mokymusi, paviršutinišku mąstymu, neramumu, nenustygiu vietoje. J. M. Kauffman (2003), T. Ramanauskienė (2009) pateikia hiperaktyvaus vaiko apibūdinimą: dažnas savęs stimuliuojamasis elgesys (siūbavimas, bėgiojimas ir kt.), greitas susijaudinimas ir kontrolės praradimas, netinkamos emocijos, sunkumai atliekant veiklą, nustatytų taisyklių nesilaikymas. Šiame tyrime dalyvavę pradinė klasių mokytojai panašiai apibūdino hiperaktyvius mokinius, jie teigė, kad hiperaktyvūs mokiniai klasėje pasižymi nesugebėjimu sukoncentruoti dėmesį į atliekamą darbą, netinkamos emocijos, nustatytų taisyklių nesilaikymas, dažnai vaikams trūksta dėmesio, kurį siekiama išsireikalausti negatyviu elgesiu. Besaikis kalbėjimas ir judėjimas pamokų metu, trukdo susikaupti hiperaktyviems mokiniams, ir kitiems klasėje esantiems vaikams.

Hiperaktyvumu pasižymintiems mokiniams kyla bendravimo ir auklėjimo problemų, silpna mokymosi motyvacija. L. Beišiežė (2008), Garšvinė (1993) teigia, kad mokiniams, turintiems savireguliacijos sunkumų, pradinėse klasėse būdingos klaidos dėl neteisingai suvoktos informacijos, nurašymo klaidos, neatidumo, išsiblaškymo, atitrūkimo klaidos. Pradinė klasių mokytojų tyrimo rezultatai patvirtino, kad hiperaktyvūs mokiniai neatlieka darbo iki galo, dažnos teksto nurašymo klaidos.

Tyrimo rezultatai sutapo su užsienio mokslininkų V. J. Douglas ir K. G. Peters (2006), J. M. Kauffman (2003) teigimu, jog hiperaktyvumas pasireiškia vaiko impulsyvumu. Impulsyvūs vaikai trikdo, erzina aplinkinius, sukelia jų pyktį. Magistro darbe atlikto kokybinio tyrimo rezultatai atskleidė, jog hiperaktyvūs vaikai neatitinka raidos etapui būdingo elgesio ir trikdo asmens

mokymosi veiklą, gebėjimus užmegzti ir palaikyti patenkinamus tarpusavio santykius su bendraamžiais bei suaugusiais. Hiperaktyviems mokiniams būdingas kalbėjimas tikslingos veiklos metu, greitas susijaudinimas ir kontrolės praradimas.

Interviu su pradinių klasių mokytojais rezultatai atskleidė jog, hiperaktyvūs vaikai paprastai turi nemažai mokymosi sunkumų. Mokymosi sunkumai dėl dėmesio trūkumo, trumpo susikaupimo laiko ir menkų pastangų, kai užduotys nepavyksta, sukelia neigiamas emocijas mokiniui. Todėl svarbu, kad pastangos būtų kaskart įvertintos. Tyrimo rezultatai sutapo su A. Ališausko ir G. Šimkienės (2013), B. Banevičiūtė (2006) moksliniais pastebėjimais.

Atlikto tyrimo rezultatai dėl hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo skaitant knygas, leidžia teigti, kad hiperaktyviems vaikams reikia ypatingo dėmesio, individualaus priėjimo jų ugdymo procese sutampa su L. Rupšienės (2000) mokslinėmis išvalgomis. Pradinių klasių mokytojų ir hiperaktyvių mokinių tėvų tyrimo rezultatai atskleidė, kad reikia daugiau kantrybės dėl hiperaktyvių mokinių skaitymo ypatumų, lėto skaitymo, turi skirti papildomo laiko sudominti hiperaktyvius vaikus skaityti knygas, taip pat daugiau dėmesio skirti hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijai skatinti. Hiperaktyviems mokiniams reikia ypatingo dėmesio, individualaus priėjimo jų ugdymo procese.

Interviu su hiperaktyvių mokinių tėvais tyrimo rezultatai dėl hiperaktyvių vaikų mokymosi motyvacijos skatinimo skaitant knygas sutapo su D. Andriuškevičienės (2009) teigimu, kad skaitymo praktikavimas namuose turi reikšmingos ir pozityvios įtakos ne tik skaitymo pasiekimams, gebėjimui reikšti savo mintis, bet ir susidomėjimui skaitymu bei požiūriu į skaitymą bei dėmesingumui klasėje, bei mokymosi motyvacijos stiprinimui. Taip pat sutapo su O. Tijūnėlienės (2006) teigimu, kad ypač svarbu jau vaikystėje suartinti žmogų su knyga, parodyti jos vertę ir galią stiprinant teigiamas emocijas. Tyrimo rezultatai sutapo su J. Bukantienės (2013) teigimu, kad mokant ir mokantis sąmoningi skaityti, reikėtų akcentuoti tris sąlygas: skaitymo procesui palankią aplinką, tinkamai pasirinktą knygą ir diskusiją apie perskaitytą knygą, ugdančią mąstyti skaitytoją.

Kaip žinoma, kad visi tyrimai turi savų problemų ir apribojimų, tai šis tyrimas nėra išimtis. Dėl pasirinktos kriterinės imties atrankos ir mažo tiriamųjų skaičiaus, tyrimo rezultatai negali atspindėti informantų visumos požiūrio. Su tyrimo atlikimo problemomis buvo susidurta ieškant tiriamųjų. Du pradinių klasių mokytojai nesutiko duoti interviu.

Tyrimą būtų naudingą pakartoti ateityje, gilinant turimą informaciją apie knygų skaitymą kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnį, nes tai nauja ir aktuali tema. Ateitį būtų idealu apklausti ir hiperaktyvius vaikus dėl knygų skaitymo, kad labiau atspindėtų vaikų požiūrį.

Apibendrinant galima teigti, kad knygų skaitymas kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnys yra nauja, aktuali, teorinę ir praktinę reikšmę turinti tyrinėjimų sritis. Siekiant paskatinti hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją skaitant knygas, pradinį klasių mokytojai ir hiperaktyvių mokinių tėvai, turi turėti ne tik žinių, informacijos, bet ir noro padėti hiperaktyviam vaikui stiprinti mokymosi motyvaciją skaitant knygas. Interviu su hiperaktyvių mokinių tėvais rezultatai atskleidė, jog hiperaktyviems mokiniams mokykloje sunkiau sekasi tie dalykai, kurie reikalauja skaitymo gebėjimų. Hiperaktyvūs mokiniai mokykloje susiduria su skaitymo sunkumais: lėtas, nerišlus skaitymas, skaitymas skiemenimis. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad vaikų mokymosi motyvacijos stiprinimui labai svarbūs pozityvūs hiperaktyvių vaikų ir mokytojų tarpusavio bendravimo santykiai. Mokytojai bendradarbiauja su hiperaktyvių mokinių tėvais dėl vaikų mokymosi motyvacijos stiprinimo, ragina tėvus prisidėti prie vaikų pamokų ruošos, rekomenduoja tėvams skatinti hiperaktyvius vaikus kuo daugiau skaityti knygas. Pradinį klasių mokytojų ir hiperaktyvių mokinių tėvų interviu rezultatai atskleidė, jog tų vaikų kurie skaito daugiau knygų, sustiprėjo mokymosi motyvacija ir pagerėjo mokslo kokybė. Tyrimo rezultatai atskleidė, jog knygų skaitymas stiprina hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją, skaitančių vaikų gerėja rašybos įgūdžiai, išraiškingesnė kalba, lavėja vaikų vaizduotė, turtingėja žodynas, plečiasi akiratis.

IŠVADOS

Išnagrinėjus mokslinę literatūrą ir atlikus empirinį tyrimą, galima daryti išvadas:

1. Pastaruoju metu pradinį klasių mokytojai vis dažniau susiduria su hiperaktyvių mokinių ugdymo sunkumais. Hiperaktyvūs vaikai pradinėse klasėse susiduria su mokymosi nesėkmėmis, skaitymo sunkumais, silpna mokymosi motyvacija, dažnai turi socializacijos problemų, nes sunkumų kyla bendraujant su bendraamžiais. Hiperaktyvumu pasižymintiems mokiniams, turintiems savireguliacijos sunkumų, pradinėse klasėse būdingos klaidos dėl neteisingai suvoktos informacijos, nurašymo klaidos, neatidumo, išsiblaškymo, atitrūkimo klaidos.

Mokinio mokymosi motyvacijos lygmuo priklauso nuo reikšmingų žmonių: tėvų, mokytojų. Jie gali padėti teigiamai mokymo motyvacijai formotis, bet gali ją ir slopinti. Tėvai rūpinasi vaiko ugdymu, padeda išsiaiškinti sudėtingesnes užduotis, ugdo norą skaityti knygas, domisi pažymiais; apskritai, mokytojai ir tėvai palaiko abipusę pedagoginę sąveiką. Kompetetingas mokytojas padeda vaikams formotis teigiamas nuostatas mokymosi atžvilgiu, skatina jų mokymąsi. Skaitymas padeda asmenybei tobulėti visose gyvenimo srityse, pažinti aplinką ir save. Knygų skaitymas turi ugdomąją vertę todėl reikia stiprinti hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją skatinant skaityti knygas.

2. Dauguma mokslinių tyrimų rodo, kad hiperaktyvių mokinių silpna mokymosi motyvacija, todėl ieškoma pagalbos būdų, viena iš jų – knygų skaitymo skatinimas. Knygos turi ugdomąją vertę. Knyga ir skaitymas padeda skaitančiajam gauti įvairios informacijos, pažinti įvykius, reiškinius, žmogų. Tėvai turi formuoti teigiamą vaiko požiūrį į skaitymą, kad skaitymo praktikavimas namuose turėtų reikšmingos ir pozityvios įtakos ne tik skaitymo pasiekimams, kalbos suvokimui ir gebėjimui reikšti savo mintis, bet ir susidomėjimui skaitymu bei mokymosi motyvacijos stiprinimui. Skaitymas yra tikslinga ir kryptinga veikla, mokanti susikaupti, atpažinti, mąstyti, taigi ypač svarbu jau vaikystėje suartinti žmogų su knyga, parodyti jos vertę ieškant atsakymo į iškilusius klausimus, perteikiamą informaciją apie mus supančią aplinką ir sukauptą žmonijos patirtį.

Tyrimo rezultatai atskleidė, jog knygų skaitymas stiprina hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją, skaitančių vaikų gerėja rašybos įgūdžiai, išraiškingesnė kalba, lavėja vaikų vaizduotė, turtingėja žodynas, plečiasi akiratis. Pradinį klasių mokytojų ir hiperaktyvių mokinių tėvų interviu rezultatai atskleidė, jog tų vaikų kurie skaito daugiau knygų, sustiprėjo mokymosi motyvacija ir pagerėjo mokslo kokybė.

3. Pradinį klasių mokytojų interviu rezultatai atskleidė, kad skiriasi hiperaktyvių mokinių mokymas skaityti nuo kitų vaikų, hiperaktyviems vaikams reikia ypatingo dėmesio, individualaus priėjimo prie jų mokant skaityti. Hiperaktyvūs mokiniai klasėje pasižymi nesugebėjimu sukoncentruoti dėmesį į atliekamą darbą, neatlieka darbo iki galo, dažnos teksto

nurašymo klaidos. Mokytojų nuomone, hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacija yra silpna, nes tokių mokinių žema savikontrolė, elgesio problemos trukdo jiems gerai atlikti užduotis. Pradinių klasių mokytojai skatina mokinių mokymosi motyvaciją stengdamiesi sudominti hiperaktyvius mokinius skaityti knygas. Vaikai yra skatinami dažniau pristatyti perskaitytas knygas klasėje, garsiai paskaityti ištrauką iš skaitomos knygos. Tyrimo rezultatai atskleidė, jog pradinių klasių mokytojai turi skirti papildomo laiko dėl hiperaktyvių mokinių skaitymo ypatumų. Mokytojai bendradarbiauja su hiperaktyvių mokinių tėvais dėl vaikų mokymosi motyvacijos stiprinimo, ragina tėvus prisidėti prie vaikų pamokų ruošos, rekomenduoja tėvams skatinti hiperaktyvius vaikus kuo daugiau skaityti knygas. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad mokytojams trūksta žinių, kaip skatinti hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją knygų pagalba.

Interviu su hiperaktyvių mokinių tėvais rezultatai atskleidė, jog hiperaktyviems mokiniams mokykloje sunkiau sekasi tie dalykai, kurie reikalauja skaitymo gebėjimų. Hiperaktyvūs mokiniai mokykloje susiduria su skaitymo sunkumais: lėtas, nerišlus skaitymas, skaitymas skiemenimis. Daugumos tėvų nuomone, hiperaktyvių vaikų mokymosi motyvacija yra silpna, nes vaikai susiduria su mokymosi sunkumais. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad tie tėvai kurie domisi knygomis, jų namuose turtingesnė biblioteka, labiau skatina vaikus skaityti knygas. Vaikų mokymosi motyvacijos stiprinimui labai svarbūs pozityvūs hiperaktyvių vaikų ir mokytojų tarpusavio bendravimo santykiai. Interviu rezultatai atskleidė, jog tėvai turi daugiau pastangų skirti hiperaktyvių vaikų sudominimui skaityti knygas.

4. Tyrimo rezultatai atskleidė, jog pradinių klasių mokytojai siūlo gerinti hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją skaitant knygas tokiais būdais: mokiniai turi būti skatinami pristatyti perskaitytas knygas klasėje, knygų pristatymui mokiniai turi pasiruošti raiškiai perskaityti knygos teksto pastraipą, tai lavina vaikų rišlų skaitymą, namų darbams siūlo užduoti užduotis iš skaitomų knygų.

Tyrimo rezultatai atskleidė, jog hiperaktyvių mokinių tėvai siūlo gerinti hiperaktyvių vaikų mokymosi motyvaciją skaitant knygas tokiais būdais: vaikai turi būti skatinami namuose knygas skaityti balsu, perskaitytas knygas vaikai turi būti raginami atpasakoti, tėvai siūlo praktikuoti kartu su vaikais skaitymą namuose, nes skaitymas gerina skaitymo pasiekimus, gebėjimą reikšti savo mintis, plečiasi akiratis.

REKOMENDACIJOS

Tyrimo rezultatai parodė, jog knygų skaitymas kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnys šiandieną yra aktuali ir svarbi tema. Pateikiamos rekomendacijos mokyklos administracijai, pradinį klasių mokytojams ir hiperaktyvių mokinių tėvams.

Rekomendacijos mokyklos administracijai:

1. Rekomenduojama sudaryti sąlygas pradinį klasių mokytojams tobulinti žinias mokymuose. Mokymai aktualūs pradinį klasių mokytojams, nes jiems trūksta žinių, kaip skatinti hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją skaitant knygas.
2. Rekomenduojama hiperaktyvių mokinių tėvams organizuoti šviečiamuosius seminarus mokyklose, kaip skatinti hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją skaitant knygas.

Rekomendacijos pradinį klasių mokytojams:

1. Tyrimas išryškino, jog hiperaktyvūs mokiniai turi skaitymo sunkumų, todėl mokytojams rekomenduojama atkreipti dėmesį į hiperaktyvių vaikų skaitymą.
2. Rekomenduojama pradinį klasių mokytojams papildomai užsiimti su hiperaktyviais vaikais mokant juos skaityti.
3. Tyrimas atskleidė, kad sunkiai skaitantys hiperaktyvūs vaikai droviasi viešai skaityti klasėje, rekomenduojama ypatingai droviems vaikams atsiskaityti ne viešai, o individualiai.
4. Rekomenduojama pradinį klasių mokytojams parinkti įdomias skaitomas knygas hiperaktyviems mokiniams.

Rekomendacijos hiperaktyvių mokinių tėvams:

1. Rekomenduojama tėvams kartą savaitėje skaityti kartu su vaiku knygą ir ją aptarti.
2. Tyrimas išryškino, kad skaitymas balsu gerina skaitymo kokybę, rekomenduojama tėvams skatinti hiperaktyvius vaikus knygas namuose skaityti balsu.
3. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad tie tėvai kurie domisi knygomis, jų namuose turtingesnė biblioteka, labiau skatina vaikus skaityti knygas. Rekomenduojama tėvams rodyti pavyzdį vaikams skaitant knygas.
4. Rekomenduojama tėvams vaikų skaitymo procesui sukurti palankią aplinką.
5. Rekomenduojama tėvams padėti hiperaktyviems vaikams išsirinkti įdomias knygas.

LITERATŪRA

1. Ališauskas A., Šimkienė L. 2013. Mokytojų patirtys, ugdant mokinius, turinčius elgesio ir (ar) emocijų problemų. *Socialinis ugdymas*, Nr. 1 (28), p. 51 – 61.
2. Ambrukaitis J. 1996. Specialiųjų poreikių vaikai. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
3. Andriuškevičienė D. 2009. Skaitymo šeimoje įtaka vaikui. *Šiandien aktualu*, Nr. 2 (41), p.166–171.
4. Andriuškevičienė D. 2009. Skaitydamas sužinosi daugiau: gairės tėvams. *Šiandien aktualu*, Nr. 1 (40), p. 178 – 184.
5. Arend A. 1995. Tarp praeities ir ateities. Vilnius: Aidai.
6. Aramavičiūtė V., Martišauskienė E. 2010. Leono Jovaišos auklėjimo mokslas: fundamentalumo ir inovatyvumo sinergija. *Acta Paedagogica Vilnensia*, Nr. 25, p. 19 – 29.
7. Augustaitienė A. 2012. Vaikų skaitymo skatinimas šeimoje, darželyje ir mokykloje. *Šiandien aktualu*, Nr. 2 (47), p. 148 – 152.
8. Barkauskaitė M. 2006. Suaugusiųjų pedagogikos gairės: metodinė priemonė, skirta bakalaurams, magistrams, pedagogams. Vilnius: VPU.
9. Beišiežė L. 2008. Vaikų hiperaktyvumas: tėvų patirtis ir pagalba. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, Nr. 2 (2), p. 131 – 141.
10. Bitinas B., Rupšienė L., Žydžiunaitė V. 2008. Kokybinių tyrimų metodologija. Klaipėda: S. Jokužio leidykla – spaustuvė.
11. Bitinas B. 2006. Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas. Vilnius: Kronta.
12. Bitinas B. 2000. Ugdymo filosofija. Vilnius: Enciklopedija.
13. Bukantienė J. 2013. Teorija praktikai: kaip tampa mąstančiu skaitytoju. – *Mokinių skaitymo kompetencijų ugdymas: patirtys, pamokos, iššūkiai*. Respublikinės konferencijos medžiaga. Šilutė, 2013, p. 8.
14. Bunevičius R., Dembinskas A. 1997. The assessment of preschool children emotional and behavioural problems with cbcl / 1½-5 and c-trf dsm-oriented scales. Kaunas: Medicina.
15. Davis P., Florinan L. 2004. Teaching Strategies and Approaches for Pupils with Special Educational Needs: A Scoping Study. Queen's Printer.
16. Delfos M. F. 2004. Children and behavioural problems: anxiety, aggression, depression and ADHD: a biopsychological model with guidelines for diagnostics and treatment. London: Jessica Kingsley.

17. Desforges C., Abouchar A. 2003. Tėvų dalyvavimo poveikis, tėvų parama ir šeimos švietimas apie mokinių pasiekimus. Londonas: Švietimo ir įgūdžių skyrius.
18. Dreikurs R., Grunwald B.B. Pepper F. C. 1982. Maintaining sanity in the classroom– classroom management techniques, Harper & Row.
19. Evans J., Haarden A., Thomas J. 2004. What are effective strategies to support pupils with emotional and behavioural difficulties (EBD) in mainstream primary schools? Findings from a systematic review of research. *Journal of research in special educational needs*, 4 (1), p. 2–16.
20. Galkienė A. 2005. Heterogeninių grupių didaktika: specialieji poreikiai bendrojo lavinimo mokykloje. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
21. Geležinienė R. 2011. Elgesio ir emocijų sutrikimų turinčio mokinio įgalinimas skatinant dalyvavimą ugdymo procese. *Specialusis ugdymas*, Nr. 1 (24), p. 128 – 138.
22. Geležinienė R., Ruškus J., Balčiūnas S. 2008. Mokytojų veiklą, ugdant elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius vaikus, tipologizavimas. *Specialusis ugdymas*, Nr. 2 (19), p. 45– 58.
23. Gelumauskienė B., Puskunigienė S. 2010. Popietė su knyga teikia vilties ir gydo. *Šiandien aktu*, Nr. 2 (43), p. 149 – 151.
24. Girdzijauskienė S. 2006. Kokybinis interviu. Metodiniai nurodymai. Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija.
25. Gray J. 2010. Vaikai kilę iš dangaus. Vilnius: Alma littera.
26. Halder A. 2000. Filosofijos žodynas. Vilnius: Alma littera.
27. Hampton S.S., Hess–Rice E. K. 2003. Restructuring service delivery for students with emotional and behaviour disorders. In F. E. Obiakor, C. A. Utley, A.F. Rotatoriu (eds.), *Effective education for learners with exceptionalities* (pp. 119–128). UK: JAI.
28. Helmke A. 2012. Pamokos kokybė ir mokytojo profesionalumas: diagnostika, vertinimas, tobulinimas. Vilnius: Standartų spaustuvė.
29. Indrašienė V., Kapociūtė E. 2008. Skaitymo strategijų taikymo socialinio pedagogo darbe, sprendžiant paauglių socialines ir pedagogines problemas, prielaidos. *Pedagogika*, Nr. 91, p.87– 93.
30. Ivanauskienė V., Motužytė I. 2007. Veiksniai, lemiantys hiperaktyvaus vaiko šeimos socialinę atskirtį. *Tiltai*, Nr. 4 (41), 109 – 115 p.
31. Jeynes W. H. 2005. Tėvų dalyvavimas ir moksleivių pasiekimų: metaanalizė. Kalifornija: Kalifornijos valstijos universitetas.
32. Jovaiša L. 2010. Ugdymo praktikologijos klausimu. *Acta Paedagogica Vilnensia*, Nr.25, p.9-18
33. Jovaiša L. 2008. Tikėjimas žmogaus ugdymo vyksme. *Acta Paedagogica Vilnensia*, Nr. 20, p. 140 – 149.

34. Jovaiša L. 2007. Enciklopedinis edukologijos žodynas. Vilnius: Gimtasis žodis.
35. Kačinauskienė L. 2000. Kaip sudominti pradinuką knyga. Šiauliai: K. J. Vasiliausko įmonė.
36. Kaunas D. 2007. Knygotyra: vadovėlis. Vilnius: Vilniaus universitetas.
37. Košienė J., Janavičienė D. 2010. Biblioterapijos metodų taikymo identifikavimas bibliotekose. *Šiandien aktualu*, Nr. 1 (42), p. 48 – 57.
38. Lapinienė A. 2014. Skaitymas – geriausia, ką galime duoti vaikui. – *Visa Lietuva skaito vaikams: raštingumo ugdymas skaitant*. Metodinė – praktinės konferencijos medžiaga. Vilnius, 2014, 13 – 16.
39. Laurinavičiūtė J. 2008. Keletas būdų, kaip patobulinti dėstymą. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
40. Leliūgienė I. 1997. *Žmogus ir socialinė aplinka*. Kaunas: Technologija.
41. Leskauskas D., Kuzmickas K. ir kt. 2004. Kauno miesto pradinių klasių moksleivių aktyvumo ir dėmesio sutrikimo bei gretutinių psichikos sutrikimų tyrimas. *Medicina*, Nr. 6(40), p. 589 – 597.
42. Mikučionytė L. 2009. Biblioterapija ir biblioteka. *Šiandien aktualu*, Nr. 2 (41), p. 86 – 93.
43. Mullis L.R., Mullis A.K., Cornille T.A, Ritchson A.D. ir Sullender M.S. 2004. Ankstyvi raštingumo rezultatai ir tėvų dalyvavimas. Talahas, FL: Floridos valstijos Universitetas.
44. Nomuro Y. 2000. Spiritual and Religious Education. *Education, Culture and Values*, 5. London and New York.
45. Pikūnas J., Palujauskienė A. 2001. Asmenybės vystymasis. Kelias į savęs atradimą. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras.
46. Petrauskienė I. 1999. Akcentuotų pradinių klasių mokinių elgsenos sutrikimai. Vaikų psichologinis konsultavimas. Vilnius: VPU leidykla.
47. *Psichologijos žodynas*. 1993. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
48. Ramanauskienė T. 2008. Hiperaktyvus vaikas. Vilnius: UAB Inforastras.
59. Raguotienė G. 2008. Atversta knyga. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka.
50. Rupšienė L. 2007. Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
51. Rupšienė L. 2000. Nenoras mokytis – socialinis pedagoginis reiškiny. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
52. Rupšienė L. 1999 c. Hiperaktyvių vaikų ugdymo mokykloje problemos. *Vaikų psichologinis konsultavimas*, p. 129 – 140.
53. Seneka L. A. 2010. Apie sielos ramybę. Vilnius: Tyto alba.

54. Skuodytė A. 2005. Išminties kaina. *Tarp knygų*, Nr. 5, p. 1.
55. Stankevičienė R., Ramanauskienė I. 2006. Skaitymo gebėjimų ir poreikių tyrimai Lietuvoje 1988–2005 metais. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, Nr. 1, p. 76–80.
56. Sungailienė L., Solovjovienė D. E. 2014. Ar įminsime skaitymo laimės mįslę? *Žvirblių takas*, Nr.2, p. 2 – 10.
57. Šventickas A., Šventickienė A. 2006. Vyresniųjų paauglių grožinės literatūros skaitymo nuostatos dabarties sąlygomis. *Pedagogika*, Nr. 83, p. 154 – 160.
58. Tamulienė R. 2011. Ankstyvojo skaitymo svarba ir nauda. *Šiandien aktualu*, Nr. 1(44), p. 112–123.
59. Tijūnėlienė O. 2009. Žmogus pašauktas – tapti žmogumi. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
60. Tijūnėlienė O. 2006. Skaitymas kaip ugdymosi veiksnys. *Žvirblių takas*, Nr. 3, p. 14 – 19.
61. Vabalas – Gudaitis J. 1983. *Psichologijos ir pedagogikos straipsniai*.
62. Venskūnienė R. 2009. Humanistinio metodo taikymas ir biblioterapijos pagalba vaikų ir jaunimo grupėse Viliaus miesto SCB Naujosios Vilnios bibliotekoje. *Šiandien aktualu*, Nr. 2 (41), p. 156 – 165.
63. Valstybinė švietimo 2013 – 2022 metų strategija [žiūrėta 2015-12-03]. Prieiga per Internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=438859>.
64. Vasiliauskas R. 2012. Dorovinio auklėjimo tradicija ir jos kaita: nuo liaudies ligi teorinės pedagogikos. Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas. Mokslinė monografija, p. 410 – 430.
65. Žukauskienė R. 1997. Agresyvaus jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų raidos ypatumai. *Psichologija*, Nr. 17. Vilnius: VU leidykla.

SANTRAUKA

Banienė E. Knygų skaitymas kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnys. Socialinės pedagogikos magistratūros studijų programos baigiamasis darbas. Darbo vadovė: prof. dr. I. Klanienė, Klaipėdos universitetas: Klaipėda, 2016. – 78 p.

Raktažodžiai: knygų skaitymas, hiperaktyvūs mokiniai, mokymosi motyvacija, skatinimas.

Pastaruoju metu pradinį klasių mokytojai vis dažniau susiduria su hiperaktyvių mokinių ugdymo sunkumais. Hiperaktyvūs vaikai pradinėse klasėse susiduria su mokymosi nesėkmėmis, skaitymo sunkumais, silpna mokymosi motyvacija, dažnai turi socializacijos problemų, nes sunkumų kyla bendraujant su bendraamžiais.

Dauguma mokslinių tyrimų rodo, kad hiperaktyvių mokinių silpna mokymosi motyvacija, todėl ieškoma pagalbos būdų, viena iš jų – knygų skaitymo skatinimas. Knygos turi ugdomąją vertę.

Tyrimo objektas – knygų skaitymas kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnys.

Tyrimo tikslas – ištirti ir atskleisti knygų skaitymo, kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnio galimybes.

Darbo uždaviniai:

1. Atskleisti knygų skaitymo kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnio teorinius pagrindus.
2. Išryškinti ugdomąjį knygos vaidmenį hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos stiprinimui.
3. Atskleisti pradinį klasių mokytojų ir hiperaktyvių mokinių tėvų požiūrį į knygų skaitymą kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnį.
4. Pateikti rekomendacijas kaip skatinti hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją skaitant knygas.

Darbo metodai:

Teoriniai: mokslinės literatūros analizė, aiškinimas, apibendrinimas, abstrahavimas.

Empiriniai: kokybinis tyrimas, individualūs interviu, turinio (content) analizė.

Tyrimo rezultatai atskleidė, jog knygų skaitymas stiprina hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją, skaitančių vaikų gerėja rašybos įgūdžiai, išraiškingesnė kalba, lavėja vaikų vaizduotė, turtinėja žodynas, plečiasi akiratis. Pradinį klasių mokytojai ir hiperaktyvių mokinių tėvai teigė, kad tie vaikai kurie skaitė daugiau knygų, sustiprėjo jų mokymosi motyvacija, pagerėjo mokslo kokybė.

Pradinių klasių mokytojų tyrimo rezultatai atskleidė, kad skiriasi hiperaktyvių mokinių mokymas skaityti nuo kitų vaikų, hiperaktyviems vaikams reikia ypatingo dėmesio, individualaus priėjimo prie jų mokant skaityti. Mokytojų nuomone, hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacija yra silpna, nes tokių mokinių žema savikontrolė, elgesio problemos trukdo jiems gerai atlikti užduotis. Pradinių klasių mokytojai skatina mokinių mokymosi motyvaciją stengdamiesi sudominti hiperaktyvius mokinius skaityti knygas. Vaikai yra skatinami dažniau pristatyti perskaitytas knygas klasėje, garsiai paskaityti ištrauką iš skaitomos knygos. Mokytojai bendradarbiauja su hiperaktyvių mokinių tėvais dėl vaikų mokymosi motyvacijos stiprinimo, ragina tėvus prisidėti prie vaikų pamokų ruošos, rekomenduoja tėvams skatinti hiperaktyvius vaikus kuo daugiau skaityti knygas.

Interviu su hiperaktyvių mokinių tėvais rezultatai atskleidė, jog hiperaktyviems mokiniams mokykloje sunkiau sekasi tie dalykai, kurie reikalauja skaitymo gebėjimų. Daugumos tėvų nuomone, hiperaktyvių vaikų mokymosi motyvacija yra silpna, nes vaikai susiduria su mokymosi sunkumais. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad tie tėvai kurie domisi knygomis, jų namuose turtingesnė biblioteka, labiau skatina vaikus skaityti knygas. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad vaikų mokymosi motyvacijos stiprinimui labai svarbūs pozityvūs hiperaktyvių vaikų ir mokytojų tarpusavio bendravimo santykiai.

Tyrimo rezultatai atskleidė, jog pradinių klasių mokytojai siūlo gerinti hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją skaitant knygas tokiais būdais: vaikai turi būti skatinami pristatyti perskaitytas knygas klasėje, knygų pristatymui vaikai turi pasiruošti raiškiai perskaityti knygos teksto pastraipą, tai lavina vaikų rišlų skaitymą, namų darbams siūlo užduoti užduotis iš skaitomų knygų.

Tyrimo rezultatai atskleidė, jog hiperaktyvių mokinių tėvai siūlo gerinti hiperaktyvių vaikų mokymosi motyvaciją skaitant knygas tokiais būdais: vaikai turi būti skatinami namuose knygas skaityti balsu, perskaitytas knygas vaikai turi būti raginami atpasakoti, tėvai siūlo praktikuoti kartu su vaikais skaitymą namuose.

SUMMARY

Banienė E. Book Reading as a Factor in Encouragement of Learning Motivation of Hyperactive Students. Thesis of Master's study programme of Social Pedagogy. Supervisor: Prof Dr. I. Klanienė, Klaipėda University: Klaipėda, 2016.– 78 p.

Keywords: book reading, hyperactive students, learning motivation, encouragement.

Lately primary class teachers have been facing challenges of educating hyperactive children more and more often. In primary classes, hyperactive children face learning failures, reading difficulties, weak learning motivation, they often encounter socialisation problems as they face difficulties interacting with their peers.

Most research shows that hyperactive students have a weak learning motivation; therefore, different ways of help are sought. One of them is encouragement of book reading as books have an educative value.

Object of the study: book reading as a factor in encouragement of learning motivation of hyperactive students.

Aim of the study: to examine opportunities that book reading as a factor in encouragement of learning motivation of hyperactive students provides.

Goals of the thesis:

1. To reveal the theoretical basis for book reading as a factor in encouragement of learning motivation of hyperactive students.
2. To highlight the educational role of the book in enhancing learning motivation of hyperactive students.
3. To reveal the opinion of primary class teachers and parents of hyperactive students on book reading as a factor in encouragement of learning motivation of hyperactive students.
4. To present recommendations on encouraging learning motivation of hyperactive students through book learning.

Work methods:

Theoretical: analysis of scientific literature, interpretation, generalisation, abstraction.

Empirical: qualitative analysis, individual interviews, content analysis.

Results of the study revealed that book learning enhances learning motivation of hyperactive students, reading improves children's writing skills, trains their imagination, enriches their vocabulary, broadens their horizons, their language becomes more expressive. Primary class teachers and parents of hyperactive children claimed that learning motivation of children that read more books enhanced, their performance improved.

Results of the study involving primary class teachers revealed that teaching hyperactive students to read differs from teaching other children—hyperactive children require special attention as well as an individual approach. According to teachers, hyperactive students are poorly motivated as they have a low self-control, behavioural problems interfere with accomplishment of assignments. Primary class teachers encourage children's learning motivation by attempting to engage hyperactive students in book reading. Children are encouraged to present books that they have read in class or read an extraction from a book they're currently reading aloud more often. Teachers collaborate with parents of hyperactive students in enhancing children's learning motivation, encourage them to contribute to their children's homework, as well as recommend encouraging hyperactive children to read more.

Results of interviews with parents of hyperactive parents revealed that hyperactive children find subjects requiring reading skills more challenging. According to the majority of parents, hyperactive children are poorly motivated as they face learning difficulties. Results of the study revealed that those parents that show interest in books and possess a richer library encourage their children to read. Results of the study revealed that a very important factor in enhancing children's learning motivation is a positive relationship between children and teachers.

Results of the study revealed that primary class teachers suggest the following ways for enhancing learning motivation of hyperactive students through book learning: students must be encouraged to present books that they have read in class; furthermore, when presenting a book, students must read expressively a passage from the book—it develops children's reading skills; it is recommended to give reading assignments for homework.

Results of the study revealed that parents of hyperactive students suggest the following ways for enhancing learning motivation of hyperactive students through book learning: children must be encouraged to read books aloud at home and then retell them, parents also suggest practising reading together with children at home.

PRIEDAI

Interviu klausimai pradinių klasių mokytojams

Pradinių klasių mokytojų informacija apie hiperaktyvius mokinius

1. Kaip apibūdintumėte hiperaktyvų mokinį?
2. Su kokiais mokymosi sunkumais susiduria hiperaktyvūs mokiniai mokykloje?
3. Kokia hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacija?
4. Kokie hiperaktyvių mokinių santykiai su mokytojais?

Hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimas knygų pagalba

5. Kokius sunkumus patiriate skatindami skaityti, mokytis hiperaktyvius mokinius?
6. Kaip skatinate hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją knygų pagalba?
7. Ar skiriasi hiperaktyvių mokinių mokymas skaityti nuo kitų vaikų?
8. Ar parenkate hiperaktyviems mokiniams knygas? Kaip?
9. Ar pastebite, kad knygų skaitymas gerina hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją? Iš ko pastebite?

Bendradarbiavimas su hiperaktyvių mokinių tėvais

10. Kaip bendradarbiaujate su hiperaktyvių mokinių tėvais, skatinant mokymosi motyvaciją knygų pagalba?
11. Kaip Jūs teikiate pagalbą hiperaktyvių mokinių tėvams, kurių silpna mokymosi motyvacija?
12. Kokius pasiūlymus teikiate tėvams, dėl hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo, knygų pagalba?
13. Kokius sunkumus patiriate bendradarbiaudami su hiperaktyvių mokinių tėvais, skatinant mokymosi motyvaciją knygų pagalba?

Pradinių klasių mokytojų kompetencija

14. Iš kur Jūs, gaunate informacijos, žinių apie hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimą knygų pagalba?
15. Kokių žinių trūksta, stiprinant hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją, skatinant skaityti knygas?
16. Kokios pagalbos pasigendate, stiprinant hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją, skatinant skaityti knygas?

Pasiūlymai

17. Kokie būtų Jūsų pasiūlymai, dėl hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos stiprinimo, knygų pagalba gerinimo?

Interviu klausimai hiperaktyvių mokinių tėvams

Tėvų informacija apie hiperaktyvų vaiką, mokymo(si) sunkumai

1. Ar Jūsų vaikas mėgsta skaityti, ar domisi knygomis?
2. Kaip sekasi Jūsų vaikui mokykloje, kurie dalykai sekasi geriau, kurie sunkiau?
3. Su kokiais skaitymo sunkumais susiduria hiperaktyvus vaikas mokykloje?
4. Kokia Jūsų vaiko mokymosi motyvacija?
5. Kokie Jūsų vaiko santykiai su mokytojais?

Hiperaktyvių mokinių mokymo(si) motyvacijos skatinimas knygų pagalba

6. Su kokiais sunkumais susiduriate, skatindami vaiko mokymosi motyvaciją?
7. Kaip Jūs skatinate savo vaiką skaityti knygas?
8. Kaip dažnai perkate savo vaikui knygas?
9. Kaip dažnai skaitote knygas kartu su vaiku?
10. Ar aptariate su vaiku jo perskaitytą knygą? Ar prašote papasakoti apie ją?
11. Kaip dažnai praktikuojate knygų skaitymą namuose?
12. Ar pastebite knygų skaitymo naudą, vaiko mokymosi motyvacijos stiprinimui? Jei taip, tai kokią?

Pagalba hiperaktyvių vaikų tėvams, bendradarbiavimas su mokytojais

13. Kaip bendradarbiaujate su mokytojais skatindami vaiką skaityti?
14. Kokios pagalbos sulaukiate iš mokytojų dėl vaikų skatinimo skaityti knygas?
15. Iš kur Jūs gaunate informacijos, žinių, kaip hiperaktyvius vaikus reikia skatinti skaityti knygas?

Pasiūlymai

16. Kokie būtų Jūsų pasiūlymai, dėl hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo skaitant knygas?

Sutikimo dalyvauti tyrime forma mokyklos direktoriui

SUTIKIMAS ATLIKTI TYRIMĄ

Labai dėkoju, jog sutikote, kad Jūsų ugdymo įstaigoje bus atliktas tyrimas „Knygų skaitymas kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnys“.

Tyrimo metu gauti duomenys bus analizuojami bei interpretuojami ir pateikiami apibendrinta forma. Prieš parengiant galutinę tyrimo ataskaitą, Jūs galėsite susipažinti su medžiaga.

Nuoširdžiai dėkoju už Jūsų dalyvavimą.

Leidžiu atlikti tyrimą

.....
(parašas)

Vardas, pavardė: Data.....

Ugdymo įstaigos pavadinimas

Tyrėja Edita Baniene

edita7baniene@gmail.com

TYRIMO DALYVIO SUTIKIMAS

Dėkoju, kad sutikote dalyvauti tyrime, kuris vyks 2016 03 21 – 2015 04 08. Atliekamas tyrimas, kurio tikslas – išsiaiškinti knygų skaitymo kaip hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo veiksnį. Tuo tikslu ketinu atlikti keletą giluminių interviu su pradinių klasių mokytojais ir hiperaktyvių mokinių tėvais, ir remdamasi šia informacija parengti tyrimo ataskaitą. Tyrimo duomenys bus panaudoti rengiant magistro baigiamąjį darbą. Jeigu Jums kils klausimų dėl tyrimo metodo ir viso tyrimo, galite bet kada juos man užduoti (mūsų susitikimų metu arba nurodytu telefonu). Užtikrinu, kad Jūsų klausimai, pasiūlymai, samprotavimai yra labai svarbūs, nes padeda kokybiškai atlikti tyrimą.

Jūsų dalyvavimas šiame tyrime yra savanoriškas: galite pasitraukti iš tyrimo bet kuriuo metu dėl bet kurios priežasties, neperspėję, ir pasiimti visą apie Jus surinktą informaciją. Pažadu, kad tikras Jūsų vardas ir Jūsų paminėtų kitų asmenų vardai nebus naudojami nei viename iš tyrimo etapų: nei renkant duomenis, nei rengiant tyrimo ataskaitą. Visais atvejais bus vartojami tik slapyvardžiai. Jeigu Jūs leisite daryti vaizdo arba garso įrašą, pažadu, kad jie bus naudojami tik tyrimo tikslais ir jokiais kitais atvejais. Jeigu pageidaujate, jie gali būti Jums grąžinti iš karto atlikus tyrimą arba sunaikinti.

Remdamasi interviu metu iš Jūsų gautais duomenimis, parengsiu ataskaitą apie Jūsų atvejį. Siekdama pati užsitikrinti ir Jus užtikrinti, kad ataskaita yra tiksli, šį tekstą pateiksiu Jums susipažinti. Kitiems žmonėms pažadu duoti šį tekstą tik jums sutikus. Pažadu Jums atsiųsti galutinės tyrimo ataskaitos kopiją, kad galėtumėte su ja susipažinti ir pasiūlyti, ką reiktų keisti (jeigu manysite, kad reikia).

Ar leidžiate cituoti Jūsų pasisakymus? Taip.....Ne.....

Ar leidžiate daryti garso įrašą? Taip.....Ne.....

Tyrimo dalyvė (slapyvardis)

Sutinku (parašas).....Data.....

Tyrėja Edita Banienė, gyvenanti Taikos g. 9–7,

Gargždai. Tel. 8-657 98200

edita7baniene@gmail.com

Sutinku (parašas).....Data.....

1 lentelė. Hiperaktyvių mokinių apibūdinimas

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Hiperaktyvių mokinių apibūdinimas	5	Dėmesio nesutelkimas	5	M1. Dėmesio nesukaupimas atliekant darbą. M2, M5. Nesutelkia dėmesio pamokų metu. M3. Nepalaiko dėmesio per pamokas. M4. Sunkiai susikaupia per pamokas.
		Padidintas judrumas	5	M1. Nenusėdi vietoje per pamokas. M2. Sunku nusėdėti vienoje vietoje. M3. Neužbaigia pradėto darbo iki galo. M4. Bruzdėjimas, straksėjimas. M5. Aktyvus bėgiojimas pertraukų metu, konfliktai su kitais vaikais.
		Nuolatinis kalbėjimas	4	M1, M4 Besaikis kalbėjimas. M2. Triukšmavimas, pašalinio garso skleidimas per pamokas. M3. Jei žino atsakymą, tai nesulaukdami savo eilės atsako.
		Dėmesio reikalavimas	3	M2, M5. Pastovus dėmesio reikalavimas. M3. Visada stengiasi į save atkreipti dėmesį.

2 lentelė. Hiperaktyvių mokinių mokymosi sunkumai mokykloje

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Hiperaktyvių mokinių mokymosi sunkumai mokykloje	5	Savireguliacijos sunkumai	5	M1. Negirdi užduoties. M2. Neranda knygos puslapio, neranda užduoties. M3. Nesutelkia dėmesio į atliekamą darbą, neatlieka darbo iki galo. M4. Dažnos teksto nurašymo klaidos, lėtai skaito. M5. Sėdi per pamokas ir nieko nedirba, svajoja.
		Elgesio problemos	4	M2, M5. Savo netinkamu elgesiu trukdo dirbti klasėje. M3. Reikalauja labai daug dėmesio. M4. Neatitinka raidos etapui būdingo elgesio, nustatytų taisyklių nesilaikymas.
		Santykių su bendraamžiais problemos	3	M1; M3. Sunkumų kyla bendraujant su bendraamžiais M4. Sunkiai susitaiko su pralaimėjimu.

3 lentelė. Hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacija

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacija	5	Silpna	3	M1. Hiperaktyvių mokinių žema savikontrolė, nesistengia mokytis. M3. Elgesio problemos trukdo jiems gerai atlikti užduotis. M4. Kai paskatini juos geru įvertinimu, tada sukiyla motyvacija.
		Vidutinė	1	M2. Hiperaktyviems vaikams reikia ypatingo dėmesio, individualaus priėjimo prie jų, galima teigti, kad vidutinė

		Sunku įvertinti	1	M5. Priklauso nuo paties vaiko, gali būti vidutinė, gali būti aukšta.
--	--	-----------------	---	---

4 lentelė. Hiperaktyvių mokinių santykiai su mokytojais

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Mokytojų ir hiperaktyvių mokinių bendravime kylančios problemos	5	Dėl hiperaktyvių vaikų bendravimo sunkumų	2	M1. Bendraudami su vyresniais nejaučia atstumo. M5. Kalbėjimas tikslingos veiklos metu.
		Emocijų nevaldymo	3	M1. Netinkamos emocijos, impulsyvumas. M2. Greitas susijaudinimas ir kontrolės praradimas. M5. Emocijos neatitinka amžiaus.
		Netinkamo elgesio	5	M1. Nustatytų taisyklių nepaisymas. M2. Nesilaiko klasėje nustatytų taisyklių. M3. Sunkiai susitaiko su neigiamomis pasekmėmis, jei supyksta visai nebedirba. M4. Mėgsta būti dėmesio centre, jie dažnai nori lyderiauti. M5. Kai daugiau vaikų, tai kovojimas už save.
Mokytojų ir hiperaktyvių mokinių bendravime geri santykiai		Dėl nuoširdus elgesys	3	M2. Bendraudamas su vaiku turi būti tolerantiškas, pasikaustęs kantrybe. M3. Vienas ant vieno, nuoširdus elgesys. M4. Kai pagiri, paskatini daugiau stengiasi.

5 lentelė. Sunkumai kuriuos patiria pradinių klasių mokytojai skatindami skaityti, mokytiis hiperaktyvius mokinius

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Sunkumai kuriuos patiria pradinių klasių mokytojai skatindami skaityti, mokytiis hiperaktyvius mokinius	5	Mokytojams reikia daugiau kantrybės dėl hiperaktyvių mokinių skaitymo ypatumų	5	M1. Dažnos teksto nurašymo klaidos. M2. Lėtai skaito. M3. Neįsigilina į užduotą užduotį. M4. Nepaskaito užduoties iki galo. M5. Lėtai skaito, lėtai dirba.
		Mokytojai turi skirti papildomo laiko sudominti hiperaktyvius mokinius skaityti knygas	4	M1. Vaikai nebenori skaityti knygų. M2. Jeigu vaikas skaito lėtai, tai jis daug mažiau mėgsta skaityti knygas. M3. Jie gali skaityti daugiau knygų, gali visai neskaityti, priklauso nuo skaitymo gabumų. Jeigu gerai skaito, tai daugiau perskaito, o jei ne tai mažiau. M4. Labai jau reikia stengtis paskatinti vaikus, kad jie skaitytų.
		Mokytojai turi dėti pastangų mokytį hiperaktyvius vaikus sukaupiti dėmesį į skaitymą	4	M1. Negali ilgai išlaikyti dėmesio ties mokymosi veikla, skaitymu. M2. Skaitydami pameta eilutę kurią skaitė. M3. Negali kontroliuoti savo fizinio judrumo ir ramiai susikaupę sėdėti suole kelias pamokas po 45 min. M5. Nesutelkia dėmesio į atliekamą darbą, neatlieka darbo iki galo.
		Mokytojai turi daugiau dėmesio skirti hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijai skatinti	4	M1. Hiperaktyvių mokinių žema savikontrolė, nesistengia mokytis. M2. Vaikai dažnai patiria nesėkmes mokykloje, blogėja savęs vertinimas. M4. Nesiseka mokytis, susilpnėjusi mokymosi motyvacija. M5. Nesistengia mokytis.

6 lentelė. Hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimas knygų pagalba

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimas knygų pagalba	5	Materialinis paskatinimas	3	M1. Už knygų skaitymą mokiniai yra apdovanojami įvairiais prizais, siurprizais. M3. Sudomini, kad vieną kartą savaitėje, klasėje paskaitytų garsiai knygą, už tai gauna lipduką. M4. Yra įteikiami pagyrimai kas daugiausiai skaito.
		Vaikų įtaukimas į projektus	1	M2. Dalyvaujame projekte, kiekvieną rytą 11h.–11h.10min. vis kitas vaikas garsiai skaito knygą.
		Žodinis įvertinimas	3	M1. Vaikai yra įvertinami, pagiriami. M3. Vaikas pristato savo perskaitytą knygą klasėje ir yra įvertinamas klasės draugų. M5. Kas daugiausiai skaito pagyrimai Tamo dienyne.
		Pastabų rašymas	1	M5. Kas neskaito knygų, rašomos pastabos Tamo dienyne.
		Skatinamas lenktyniavimas	3	M2. Klasėje yra renkamas „Knygų karalius“. M3. Vaikai renka už perskaitytas knygytes lipdukus. M4. Klasėje yra lenta, kurioje viešinamos moksleivių perskaitytos knygos.
		Skiriamos papildomos užduotys iš skaitomų knygų	2	M2. Namų darbams paskiriamos užduotys iš skaitomos knygos, pav. išrinkti penkis veiksmazodžius ir daiktavardžius, juos užrašyti. M3. Klasėje per lietuvių kalbos pamoką, aprašyti įdomiausią įvykį iš skaitomos knygos.

7 lentelė. Hiperaktyvių mokinių mokymo skaityti ypatumai

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Hiperaktyvių mokinių mokymo skaityti ypatumai	5	Mokymas skaityti nesiskiria nuo kitų vaikų	1	M3. Nesiskiria, kitas ramus vaikas daug sunkiau skaito negu hiperaktyvus mokinys.
		Mokyti skaityti sunkiau dėl hiperaktyvių mokinių mokymosi ypatumų	4	M1. Jie lėčiau skaito ir rašo, jų judrumas trukdo susikaupti. M2. Hiperaktyviems vaikams reikia ypatingo dėmesio, individualaus priėjimo prie jų mokant skaityti ir rašyti. M4. Skiriasi, jie prasčiau skaito. M5. Hiperaktyvūs mokiniai turi geresnę atmintį, jiems lengviau atsakyti žodžiu, o kai reikia skaityti ar rašyti, jie kraiposi kol pradeda dirbti.

8 lentelė. Knygų parinkimas hiperaktyviems mokiniams

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Knygų parinkimas hiperaktyviems mokiniams	5	Neparenka	4	M1. Neparenku, tegu jie skaito kas jiems įdomu. M2. Džiaugiuosi, kad apleidau skaito, nes kiti skaito apie gamtą, žvejybą, lėktuvus, o kiti pasakas. M3. Skaityti pagal sąrašą, manau yra suvaržymas. M5. Neparenku, leidžiu jiems patiems išsirinkti, ką skaityti.
		Parenka	1	M4. Bandau pasiūlyti įdomią knygą, bet ne visą laiką įtinku.

9 lentelė. Knygų skaitymas gerina hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Knygų skaitymas gerina hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją	5	Tobulina rašybos įgūdžius	3	M1. Vaikai kurie daug skaito, tie ir gerai rašo. M2. Skaitydami išmoksta ir taisyklingai rašyti. M3. Skaitančių vaikų gerėja rašybos įgūdžiai.
		Plečiasi akiratis	4	M2. Kas daugiau skaito, tas daugiau visko sužino. M3. Skaitydami vaikai sužino ir apie kitas šalis. M4. Skaitančių vaikų platesnis akiratis. M5. Skaitydami knygas vaikai tampa žingeidesni.
		Stiprėja mokymosi motyvacija	3	M1. Skaitančių vaikų aukštesnė mokymosi motyvacija. M2. Kai vaikas pamėgsta skaityti knygas, jam ir mokslai pradeda sektis geriau, tada ir mokymosi motyvacija kyla. M5. Skaitydami knygas vaikai tampa žingeidesni, jų mokymosi motyvacija kyla.
		Turtingėja žodynas	5	M1. Skaitančių vaikų išraiškingesnė kalba. M2. Nuosekliai dėlioja mintis. M3. Raiškiai moka atpasakoti perskaitytą knygą. M4. Vaizdingai pasakoja. M5. Turtingesnis žodynas.

10 lentelė. Pradinių klasių mokytojų bendradarbiavimas su hiperaktyvių mokinių tėvais, skatinant mokinių mokymosi motyvaciją knygų pagalba

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Pradinių klasių mokytojų bendradarbiavimas su hiperaktyvių mokinių tėvais, skatinant mokinių mokymosi motyvaciją knygų pagalba	5	Mokytojų ir tėvų abipusis skatinimas vaikus skaityti knygas	5	M1. Supažindinu tėvus su mokinių mokymosi rezultatais, aptariame kartu kaip būtų galima padėti vaikams, pav. raginti daugiau skaityti knygas. M2. Aptariame su tėvai, jeigu vaikas daugiau skaito, tai ir geriau rašo. M3. Kalbamės apie knygų skaitymo naudą per susirinkimus. M4. Susirinkimų metu, tėvai pamato, pagal lipdukų skaičių kiek jų vaikas perskaitė knygų, tada susirūpina ir pradeda savo vaiką skatinti skaityti. M5. Su tėvais aptariame, kaip skatinti vaikus skaityti knygas.
		Mokytojų ir tėvų abipusis skatinimas vaikus knygas skaityti balsu	2	M1. Pasitariame su tėvais, kad pradinukai namuose knygas skaitytų balsu. M3. Rekomenduoju namuose vaikams knygas skaityti garsiai.
		Mokytojų ir tėvų abipusis skatinimas vaikus mokyti mintinai	1	M5. Susirinkimų metu pasikalbame su tėvams, kad vaikai mokytųsi mintinai eilėraščius, nes mintinas mokymasis gerina atmintį.
		Mokytojų ir tėvų rekomenduojamos užduotys kompiuteryje	1	M2. Su tėvais aptariame rekomenduojamas užduotis kompiuteryje, tuo pačiu vaikai sudominami ir pritraukiami daugiau paskaityti.
		Pasitariama su tėvais kokias knygas dovanoti vaikams	3	M1. Su tėvais kalbame, kokias knygas dovanoti vaikams. M4. Tėvai nuperka naujų knygų ir mokyklai. M5. Aptariame kokios naudingiausios knygos, kokias reiktų vaikams dovanoti.

11. lentelė. Pradinių klasių mokytojų pagalba hiperaktyvių mokinių tėvams, kurių silpna mokymosi motyvacija

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Pradinių klasių mokytojų pagalba hiperaktyvių mokinių tėvams, kurių silpna mokymosi motyvacija	5	Nukreipia pagalbą pas specialistus	3	M1. Rekomenduoju mokyklos psichologę. M4. Patariu, kad tėvai pasikonsultuotų su psichologu. M5. Patariu kur ieškoti pagalbos.
		Individualūs pokalbiai	4	M1. Individualiai kalbuosi su tėvais dėl iškilusių problemų. M2. Pokalbiai su tėveliais. M4. Prašymai, patarimai tėvams apie vaiko mokymosi sunkumus. M5. Patariu tėvams, kad vaikas tegu pirma paskaito knygą, o po to eina prie kompiuterio.
		Mokymosi motyvacijos skatinimas	3	M2. Raginu tėvus prisidėti prie vaikų mokymosi motyvacijos skatinimo. M3. Prašau, kad tėvai prisidėtų prie pamokų ruošos ir motyvuotų vaikus geriau mokytis. M4. Patariu, kaip motyvuoti ir skatinti vaikus mokytis.

12 lentelė. Pradinių klasių mokytojų pasiūlymai tėvams dėl hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo, knygų pagalba

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Pradinių klasių mokytojų pasiūlymai tėvams dėl hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo, knygų pagalba	5	Teikia tėvams rekomendacijas dėl mokymo metodikos	2	M1. Pasiūlau tėvams, kad pradinkai knygas skaitytų balsu. M5. Pasiūlau, kad vaikai knygas skaitytų balsu, nes gerėja jų skaitymas.
		Rekomendacijos tėvams, raginti vaikus skaityti knygas	2	M2. Rekomenduoju tėvams raginti vaikus skaityti knygas ir jas atpasakoti. M3. Rekomenduoju tėvams, kad vaikai vestų perskaitytų knygų sąsiuvinį, kuriame aprašytų įdomiausius įvykius iš perskaitytos knygos.
		Pataria tėvams, rodyti pavyzdį skaitant knygas	1	M4. Patariu tėvams, kad sudomintu vaikus skaityti knygas ir patys tėvai rodytų pavyzdį.

13 lentelė. Sunkumai kuriuos patiria pradinį klasių mokytojai bendradarbiaudami su hiperaktyvių mokinių tėvais, skatindami mokymosi motyvaciją knygų pagalba

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Sunkumai kuriuos patiria pradinį klasių mokytojai bendradarbiaudami su hiperaktyvių mokinių tėvais, skatindami mokymosi motyvaciją knygų pagalba	5	Tėvai slepia informaciją nuo mokytojo	1	M1. Tėvai nesako tiesos, tėvai bando vaiką „išsukti“, kai jam reikia pagalbos.
		Tėvai nesidomi knygomis	2	M2. Tėvai patys neskaito knygų. M4. Jeigu tėvai nemėgsta skaityti knygų, tai ir vaikus neragina.
		Tėvų užimtumas	2	M3. Kaime žmonės užsiėmę sunku priprašyti, kad vaikams padėtų. M5. Reikia tėvams nuolat priminti, kokią naudą duoda knygų skaitymas vaikams.

14 lentelė. Pradinį klasių mokytojų gaunama informacija, žinios apie hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimą knygų pagalba

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Pradinį klasių mokytojų gaunama informacija, žinios apie hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimą knygų pagalba	5	Asmeninės patirties	3	M1. Iš asmeninės patirties. M2. Iš gyvenimiškos patirties. M5. Ilgaamžė patirtis.
		Informacinių leidinių	3	M3. Yra bibliotekose leidinių, pav. „Kaip sudominti pradinuką knyga“. M4. Metodiniai leidiniai. M5. Skaitau literatūrą.
		Iš darbo praktikos	2	M1. Iš sukauptos darbo praktikos. M2. Iš darbo praktikos.
		Pasidalinimo gerąją patirtimi su kolegomis	2	M3. Pasitariame su kolegomis. M4. Pasidaliname žiniomis su kolegomis.
		Iš seminarų	2	M2. Gaunu žinių iš seminarų. M3. Informacija seminarų metu.

15 lentelė. Žinios, kurių trūksta, stiprinant hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją, skatinant skaityti knygas

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Žinios, kurių trūksta, stiprinant hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją, skatinant skaityti knygas	5	Informacinių užsiėmimų pradinių klasių mokytojams	1	M1. Galėtų vykti informaciniai užsiėmimai dėl hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos ir knygų skaitymo skatinimo.
		Psichologo patarimų	1	M2. Trūksta psichologo patarimų.
		Straipsnių	1	M3. Labai trūksta įdomių straipsnių, kaip sudominti mokinius skaityti knygas.
		Informacijos, stiprinant hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją, skatinant skaityti knygas	3	M1. Nėra informacijos. M4. Trūksta informacijos, norėčiau giliau, konkrečiau sužinoti apie hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimą. M5. Žinios yra bendros tik apie hiperaktyvių vaikų ugdymą, o apie knygų skaitymą trūksta informacijos.

16 lentelė. Pagalba kurios pasigenda pradinių klasių mokytojai, stiprinant hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją, skatinant skaityti knygas

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Pagalba kurios pasigenda pradinių klasių mokytojai, stiprinant hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvaciją, skatinant skaityti knygas	5	Pasigenda pagalbos iš mokinių tėvų	5	M1. Labiausiai pasigendu pagalbos iš mokinių tėvų. M2. Iš tėvų pagalbos, iš mokyklos administracijos yra visada pagalba. M3. Pagalbos iš mokinių tėvų. M4. Tėvai daugiau turėtų raginti vaikus skaityti knygas. M5. Pasigendu pagalbos iš tėvų, raginu, kad tėvai prisidėtų prie pamokų ruošos ir knygų skaitymo.

17 lentelė. Pradinių klasių mokytojų pasiūlymai, dėl hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos stiprinimo, knygų pagalba

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Pradinių klasių mokytojų pasiūlymai dėl hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos stiprinimo, knygų pagalba	5	Labiau sudominti hiperaktyvius vaikus knygų skaitymu	4	M1. Skaityti mokomės skaitydami, rašyti mokomės rašydami. M2. Tiesiog jeigu nelabai domina knygų skaitymas, reikia rasti kantrybės ir valios paskaityti knygą. M3. Skaitant knygas reikia ieškoti įdomios knygos. M4. Vaikams mokytis iš perskaitytų knygų herojų išminties.
		Hiperaktyvių mokinių tėvams stengtis sudominti vaikus skaityti knygas	5	M1. Patarti ir raginti tėvus, kad pradinukai skaitytu knygas balsu. M2. Pasiūlyti tėvams stengtis vaikus sudominti skaityti knygas. M3. Reikia ieškoti knygos kuri sudomina vaiką, per laiką jis įpras skaityti ir ras laiko knygai kiekvieną dieną. M4. Tėvams raginti vaikus skaityti knygas ir jas atpasakoti. M5. Priminti tėvams, jeigu vaikas daugiau skaito, tai ir geriau rašo.
		Organizuoti informacinius užsiėmimus pradinių klasių mokytojams	1	M3. Mokyklos administracija galėtų organizuoti informacinio pobūdžio užsiėmimus, dėl hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos stiprinimo, knygų pagalba.

18 lentelė. Hiperaktyvių mokinių pomėgis skaityti, domėjimasis knygomis

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Hiperaktyvių mokinių pomėgis skaityti, domėjimasis knygomis	5	Mėgsta skaityti knygas	1	T2. Mėgsta skaityti jei knyga pasirodo įdomi, pradžią paskaito, jeigu sudomina, skaito toliau.
		Domisi knygomis	3	T2. Domisi kokios išleistos naujos knygos. T3. Domisi, bet nepaskaito iki galo. T4. Labai domisi, tik knygomis apie žvejybą.
		Nemėgsta skaityti	3	T1. Skaito iš reikalo, kad rašinius geriau parašytų. T4. Skaito knygas tik dėl to, kad aš pastoviai kontroliuoju ir raginu T5. Skaito, kad aš liepiu.
		Nesidomi knygomis	1	T1. Negaliu sakyti, kad neskaito, bet nesidomi knygomis.

19 lentelė. Hiperaktyvių mokinių pasiekimai mokykloje, dalykai kurie sekasi geriau, kurie sunkiau

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Hiperaktyvių mokinių pasiekimai mokykloje	5	Geriau sekasi matematika	2	T1. Geriau sekasi matematika. T3. Matematika sekasi geriau.
		Sunkiai sekasi kalbos	3	T3. Kalbos sunkiau lietuvių, anglų. T4. Sunkiau sekasi lietuvių kalba.
		Sunkiau sekasi gamta	2	T4. Gamta, ten kur daugiau paskaityti reikia. T5. Sunkiau sekasi gamta.
		Dalykai puikiai sekasi	1	T2. Viskas labai gerai sekasi.

20 lentelė. Skaitymo sunkumai su kuriais susiduria hiperaktyvus mokinys mokykloje

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Skaitymo sunkumai su kuriais susiduria hiperaktyvus mokinys mokykloje	5	Skaitant užsikerta sudėtingi žodžiai	1	T2. Vaikšto pas logopedą, sudėtingi žodžiai užsikerta.
		Skaito skiemenimis	2	T2. Sudėtingus žodžius skaito skiemenimis. T4. Nors jau yra trečiokas, skaito skiemeniuodamas.
		Nerišlus skaitymas	1	T3. Skaito neaiškiai, nerišlus skaitymas.
		Lėtas skaitymas	2	T1. Lėtai skaito, neatsimena ką paskaitęs. T4. Lėtai skaito.
		Skurdus žodynas	1	T5. Sunkiai sekasi rinkti žodžius atpasakojant ir rašant, trumpi atsakymai.

21 lentelė. Hiperaktyvių vaikų mokymosi motyvacija

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Hiperaktyvių vaikų mokymosi motyvacija	5	Silpna	3	T1. Silpna, verčiu mokytis. T4. Silpna, pastoviai reikia raginti mokytis. T5. Silpna, gąsdinu jei nesimokinsi, būrelių nelankysi.
		Vidutinė	1	T3. Vidutinė, kai kas sekasi gerai, kai kas nelabai.
		Stipri	1	T2. Stengiasi mokytis, nori klasėje lyderiauti.

22 lentelė. Hiperaktyvių mokinių santykiai su mokytojais

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Mokytojų ir hiperaktyvių mokinių bendravime kylančios problemos	5	Mokytojų netinkama reakcija į hiperaktyvių vaikų elgesį	3	T1. Mokytojai galėtų daugiau pasidomėti, paskaityti apie hiperaktyvius vaikus, jų elgesį ir nereikalauti, kad vaikas sėdėtų nejudėdamas. T4. Kartais mokytojai perdėtai reaguoja į judresnį vaiką. T5. Dėl kiekvieno vaiko krustelėjimo rašo pastabas į tamso dienyną.
		Geri bendravimo santykiai	3	T1. Geri, su visais sutaria, kartais paįsdykauja. T2. Mokykloje su mokytojais sutaria gerai. T3. Galiu pasakyti, kad geri.
		Mokytojų negebėjimas bendrauti	2	T2. Nesutaria su gimnastikos mokytoja, nes mokytoja rėkia ant vaikų, išvadina „snargliniais“. T3. Tik su muzikos mokytoja nesutaria, nes ji šaukia prie visų vaikų.

23 lentelė. Sunkumai su kuriais susiduria hiperaktyvių mokinių tėvai, skatindami vaiko mokymosi motyvaciją

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Sunkumai kuriuos patiria hiperaktyvių mokinių tėvai skatindami mokytis hiperaktyvius vaikus	5	Tėvams reikia daugiau kantrybės dėl hiperaktyvių vaikų skaitymo ypatumų	3	T1. Dažnos teksto nurašymo klaidos. T3. Lėtai skaito, lėtai dirba. T4. Neįsigilina į užduotą užduotį.
		Tėvai turi skirti papildomo laiko sudominti hiperaktyvius vaikus skaityti knygas	3	T1. Nebenori skaityti knygų. T3. Skaito lėtai, tingi knygą paskaityti. T4. Labai jau reikia stengtis paskatinti, sudominti vaiką, kad jis skaitytų knygą.
		Tėvai turi dėti pastangų mokyti hiperaktyvius vaikus sukaupti dėmesį į skaitymą	3	T1. Negali ilgai išlaikyti dėmesio ties mokymosi veikla, skaitymu. T3. Skaitydamas pameta eilutę kurią skaitė. T4. Nepaskaito užduoties iki galo.
		Tėvai turi daugiau laiko ir pastangų skirti hiperaktyvių vaikų pamokų ruošai	4	T1. Negirdi, nesiklauso, atrodo, kad girdi, bet tuoj pat išeina per kitą ausį. T3. Tingumas, namų darbų ruošos atidėliojimas vėlesniam laikui. T4. Lėtai ruošia namų darbus T5. Vargstam su pamokų ruoša.
		Tėvai turi daugiau dėmesio skirti hiperaktyvių vaikų mokymosi motyvacijai skatinti	3	T1. Žema savikontrolė, nesistengia mokytis. T2. Pastoviai reikia motyvuoti gerai mokytis. T4. Visą laiką motyvuojame, už gerus įvertinimus paskatiname.

24 lentelė. Tėvų skatinimai vaikus skaityti knygas

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Tėvų skatinimai vaikus skaityti knygas	5	Tėvai skiria papildomai laiko sudominti hiperaktyvius vaikus skaityti knygas	4	T2. Pasakau, kad labai įdomi knyga, kad pabandytų paskaityti. T3. Einam kartu į biblioteką išsirinkti knygų. T4. Paskaitau knygos pradžią. T5. Skaitau vieną puslapį aš kitą vaikas.
		Tėvai deda pastangas mokyti hiperaktyvius vaikus sukaupti dėmesį į skaitymą	2	T1. Skatinu aiškindama, nori gerų rezultatų, skaityk knygas. T4. Skaitant vaikui, sukuriu ramia atmosferą namuose, kad tik niekas neatitrauktų jo dėmesio.
		Tėvai stengiasi būti kantresni dėl hiperaktyvių vaikų skaitymo ypatumų	2	T4. Lėtai skaito. T5. Lėtai skaito, bet verčiu skaityti, nes mokykloje užduoda perskaityti knygas.

25 lentelė. Kaip dažnai perkamos knygos hiperaktyviems vaikams

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Kaip dažnai perkamos knygos hiperaktyviems vaikams	5	Dažnai perkamos knygos		T1. Anksčiau daug pirkdavau, dabar į mėnesį po knygą, kartais po dvi. T2. Dažnai, kai tik vaikas paprašo. T3. Pilnos lentynos, dažnai perkam.
		Retai perkamos knygos		T4. Seniau daugiau pirkdavau, dabar dovanuju per šventes. T5. Perku ne dažnai, nes lankosi bibliotekoje, perku per šventes, renkasi pati, rekomenduoja draugės.

26. lentelė. Kaip dažnai skaitomos knygos kartu su vaiku

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Kaip dažnai skaitomos knygos kartu su vaiku	5	Dažnai skaitomos knygos kartu su vaiku	4	T1. Kai buvo mažesnis, skaičiau kiekvieną dieną, o dabar jis mato, kad aš skaitau, tai ir jis paima knygą į rankas. T2. Dažnai skaitome knygas kartu, tenka pačiai perskaityti jos skaitytą knygą, kad galėčiau jos paklausti apie ką tą knygą. T4. Kiekvieną vakarą prieš miegą. T5. Iki dešimt metų, knygas skaitėme kartu ir dažnai.
		Retai skaitomos knygos kartu su vaiku	1	T3. Knygas kartu skaitome kartą savaitėje, tai savaitgalį.
		Nebeskaitomos knygos kartu su vaiku	1	T5. Jau nebeskaitau kartu, kai suėjo dešimt metų leidau skaityti tyliai ir vienai pačiai.

27 lentelė. Tėvų ir vaikų perskaitytų knygų aptarimas

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Tėvų ir vaikų perskaitytų knygų aptarimai	5	Tėvai aptaria su vaiku jo perskaitytą knygą ir prašo papasakoti	5	T1. Aptariame ir visada prašau papasakoti, kad išmoktų gražiai atpasakoti. T2. Visą laiką, padiskutuojame kas labiausiai patiko. T3. Aptariame ir papasakoja. T4. Dažnai aptariame ir prašau papasakoti. T5. Aptariame, nes tai reikalauja pamokoms.
		Tėvai domisi vaikų skaitomomis knygomis	2	T1. Man pačiai įdomu ką vaikas skaito. T4. Domiuosi kokią knygą skaito, kartais ir pati perskaitau.
		Tėvai aptaria su vaiku apie knygos herojaus elgesį	1	T2. Aptariame ką gal kitaip darytų negu knygos herojus.

28 lentelė. Kaip dažnai praktikuojamas knygų skaitymas namuose

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Praktikuojamas knygų skaitymas namuose	5	Dažnai praktikuojamas knygų skaitymas namuose	4	T2. Šeimoje vakarais stengiamės geriau paskaityti knygas, negu žiūrėti televizorių. T3. Kiekvieną dieną aš skaitau ir kai vaikas pasako, neturiu ką veikti, sakau eik skaityti knygą. T4. Dažnai mato tėvus su knyga rankose, tai ir vaikas eina paskaityti. T5. Didžiausias pavyzdys yra daug skaitanti vyresnioji dukra.
		Retai praktikuojamas knygų skaitymas vaikui matant	1	T1. Retai kartu skaitome knygas, nes aš skaitau kai vaikas jau miega.

29 lentelė. Knygų skaitymo nauda stiprinant hiperaktyvių vaikų mokymosi motyvaciją

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Knygų skaitymo nauda stiprinant hiperaktyvių vaikų mokymosi motyvaciją	5	Tobulina rašybos įgūdžius	5	T1. Geriau sekasi rašyti rašinius. T2. Daugiau skaitydama pradėjo rašyti išplėstiniais sakiniais. T3. Gerėja rašybos įgūdžiai. T4. Pagerėjo diktantų ir rašinių rašymas. T5. Gali panaudoti citatas lietuvių pamokoje.
		Lavėja vaizduotę	2	T2. Vaizduotę lavina. T4. Vaizdingai pasakoja.
		Turtingėja žodynas	4	T1. Kai kalbam, pastebėjau žodynas gražesnis. T2. Nuosekliai dėlioja mintis. T3. Raiškiai atpasakoja perskaitytą knygą. T4. Turtingesnis žodynas.
		Plečiasi akiratis	3	T2. Pastebėjau, kad daug sužino apie kitas šalis. T4. Skaitydamas enciklopedijas daug sužino kas jį domina. T5. Platesnis akiratis, skaitydamas daugiau sužinai.
		Stiprėja mokymosi motyvacija	3	T2. Skaitydami knygas vaikai tampa žingeidesni, jų mokymosi motyvacija stiprėja. T3. Kai pradėjo geriau skaityti ir sektis mokslai, tai ir į mokyklą labiau patinka eiti. T4. Seniau nemėgo lietuvių pamokos dėl rašybos klaidų, daugiau skaitant pagerėjo rašyba, dabar lietuvių patinka.

30 lentelė. Hiperaktyvių mokinių tėvų bendradarbiavimas su mokytojais skatinant vaikus skaityti

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Hiperaktyvių mokinių tėvų bendradarbiavimas su mokytojais skatinant vaikus skaityti	5	Tėvų ir mokytojų abipusis skatinimas vaikus skaityti knygas	2	T2. Klasėje yra medis, kiek knygų perskaitė, skatinam kuo daugiau skaityti. T4. Per susirinkimus pasidalinam informacija kaip skatinti vaikus skaityti knygas.
		Informacijos pasidalinimas su mokytojais apie rekomenduojamas knygas	4	T2. Prašau mokytojos, kad duotų knygų sąrašus. T3. Klausiu patarimo kokias knygas rekomenduotų skaityti. T4. Su mokytoja aptariame, kokios knygos skaitomiausios tarp vaikų. T5. Būna sąrašai kokias knygas reikia perskaityti.
		Prašome mokytojų patarimo dėl knygų parinkimo vaikams	2	T2. Pasitariu su mokytoja kokią naudingesnę knygą dovanoti vaikui. T4. Per tėvų susirinkimus pasidalinam informacija kokias knygas dovanoti vaikams.
		Informacijos pasidalinimas su mokytojais apie knygų skaitymo naudą	2	T1. Kalbamės apie knygų skaitymo naudą per susirinkimus. T5. Aptariam su mokytoja, kaip pagerėjo vaiko rašto darbai, kai pradėjo daugiau skaityti.

31 lentelė. Pagalba kurios sulaukia iš mokytojų dėl vaikų skatinimo skaityti knygas

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Pagalba kurios sulaukia iš mokytojų dėl vaikų skatinimo skaityti knygas	5	Nukreipia pagalbos pas specialistus	1	T1. Vaikas kai pradėjo lankyti mokyklą, sunkiai skaitė, mokytoja nukreipė pas logopedę.
		Pataria kaip sudominti vaiką skaitymu	2	T2. Mokytoja patarė paskaityti knygos pradžią, sudominti vaiką knyga. T4. Patarė, kad kartu su vaiku skaityti knygą balsu.
		Informuoja apie vaikų skaitymo pasiekimus	2	T3. Tamo būna parašyta, kiek vaikas per mėnesį perskaitė knygelių. T5. Parašo į tamą apie vaikų skaitymo pasiekimus.
		Mokytojų paskatinimai už perskaitytas knygas	1	T1. Leidžia užsidirbti papildomus paskatinimus, atsiskaitant už perskaitytas knygas.

32 lentelė. Hiperaktyvių mokinių tėvų gaunama informacija, žinios, kaip hiperaktyvius vaikus reikia skatinti skaityti knygas

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Hiperaktyvių mokinių tėvų gaunama informacija, žinios, kaip hiperaktyvius vaikus reikia skatinti skaityti knygas	5	Asmeninės patirties	2	T1. Iš patirties. T4. Iš gyvenimiškos patirties.
		Informacinių leidinių	3	T2. Informaciniai leidiniai. T3. Iš žurnalų „Mamos žurnalas“, „Prie kavos“. T4. Skaitau literatūrą.
		Iš šeimos narių	1	T5. Vyresnioji dukra daug skaito, tai ji suteikia man žinių kaip sudominti mažąją skaityti.
		Iš pradinių klasių mokytojų	2	T2. Gaunu informacijos iš mokytojos, kaip reikia vaikus skatinti skaityti knygas. T4. Mokytoja pataria.
		Iš televizijos laidų	1	T3. Apie vaikų skaitymo skatinimą, gaunu informacijos iš televizijos laidų.

33 lentelė. Hiperaktyvių mokinių tėvų pasiūlymai dėl hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo skaitant knygas

Kategorija	Informantų skaičius	Subkategorija	Informantų skaičius	Iliustruojantys teiginiai
Hiperaktyvių mokinių tėvų pasiūlymai dėl hiperaktyvių mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo skaitant knygas	5	Pradinių klasių mokytojai turėtų dažniau skatinti vaikus už perskaitytas knygas	3	T2. Galėtų mokytojai už knygų skaitymą daugiau skatinti vaikus. T3. Mokytoja tik vieną vaiką apdovanoja, kuris daugiausiai perskaitė, būtų gerai, kad ir kitus skaitančius vaikus paskatintų. T4. Kai vaikai pristato knygas klasėje, tai vaikus reikėtų pagirti, paskatinti.
		Mokytojai galėtų rekomenduoti hiperaktyviems vaikams įdomiausias skaitomas knygas	3	T2. Mokytojai turėtų daugiau atrinkti skaitomų knygų sąrašą. T4. Galėtų mokytojai rekomenduoti hiperaktyviems vaikams, įdomiausias skaitomas knygas. T5. Kartais knygų sąrašė būna neįdomios knygos, jas reikėtų geriau atrinkti.
		Atkreipti didesnę dėmesį į knygų skaitymą	4	T1. Skaityti garsu, tada vaikas išmoksta sklandžiai skaityti. T2. Kuo daugiau vaikai skaitys, tuo geriau reikš savo mintis. T4. Vaikams būtinai reikia skaityti knygas, nes gerėja rašybos įgūdžiai. T5. Reikia skaityti knygas, skaitant plečiasi akiratis.